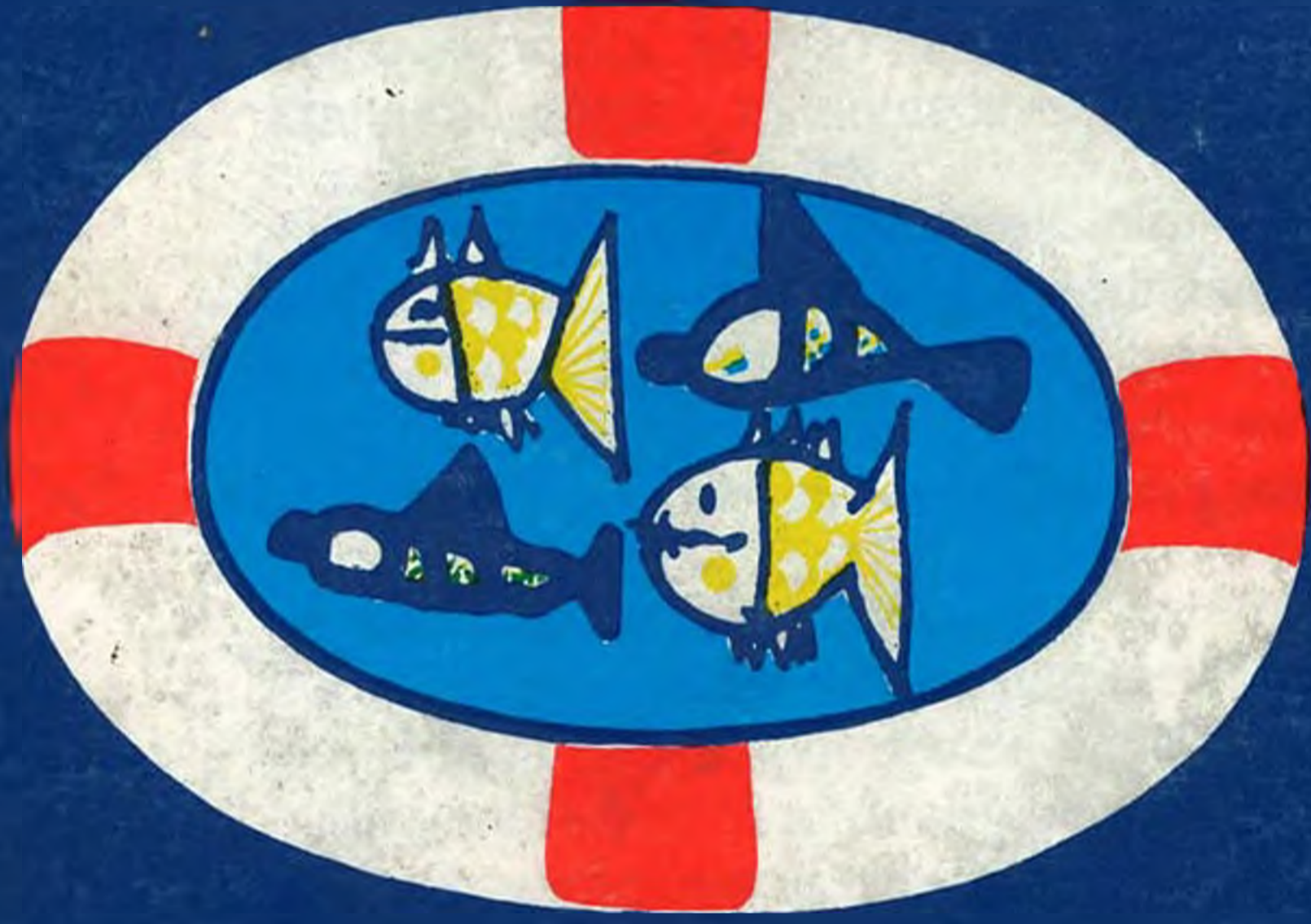

TEMMUZ 1986 SAYI 1

1.100 TL. (KDV Dahil)

yaşadıkça

egitim

"Daha mutlu bir gelecek için..."

YAŞADIKÇA EĞİTİM

Üç ayda bir yayınlanır.

Sayı: 1 Temmuz 1986

Sahibi:

Kültür Hizmetleri Ltd. Şti. adına
Fahamettin AKINGÜÇ

Yazı İşleri Müdürü:
Bahar AKINGÜÇ

Yayın Yönetmeni:
Ö.F.Sarp BENGÜ

Bu Sayıda Yazarlar

**ÇULHA Meral, ETAN Akın,
GÜNGÖRMÜŞ Oya,
KORKMAZOĞLU Ümran,
KULAKSIZOĞLU Adnan,
MADİ Bülent, OKTAY Ayla,
ROZAN Norma, YAVUZER Halide**

Bu Sayıya Katkıda Bulunanlar:

**DARCAN Ayşen, GÜNER Nur
SEZAL Nurgül**

Karikatür:

Kamil MASARACI

Fotoğraf:

Reha AKÇAKAYA

Kapak:

**Reha YALNIZCIK
Ali Oğuz SEVİNÇ, Ömer ÜNSAL**

Yönetim yeri:

**Özel Kültür Okulları
Genel Müdürlüğü**

Yolbaşı Sok. İncirli Bakırköy/İSTANBUL
Tel: 561 26 63 561 26 64

Fiyatı: 1.100 TL. (KDV dahil)

Abone Koşulları:

KDV Dahil Yurtiçi Yıllık 4.000 TL.

Yurtdışı: 25 DM.

İlan Koşulları

Arka Kapak Renkli 400.000 TL.

Kapak İçleri Renkli 300.000 TL.

İç Renkli Tam Sayfa 200.000 TL.

Yarım Sayfa 120.000 TL.

İç Siyah/Beyaz Tam Sayfa 120.000 TL.

Yarım Sayfa 75.000 TL.

Baskı Hazırlık ve Organizasyon:

Çizgi Grafik/512 62 27

Dizgi

Ekol/522 77 76

Baskı:

Ayhan Matbaası

Yazı, özgün fotoğraf ve resimlerin
her hakkı mahfuzdur. İzinsiz kullanılamaz.

Bu Sayıda...

- YAYINCIDAN OKURA
Çıkarken/Fahamettin AKINGÜÇ.....1
- Eğitim Dünyasından/Haberler.....3
Şampiyon Aile.....3
Maya Sevgidir.....3
Göz Taramaları Uyarıyor.....3
Küçük Piyanist.....4
Elektronik Doğum.....4
Öğretmen İthalatı.....5
- Çocuk Köyleri.....5
- Yaratıcı Çocuğu Sever misiniz?
Prof.Dr.Halide S.Yavuzer.....6
- Bırakın Çocuklarınız Dilediklerince
Resim Yapsınlar/Reha YALNIZCIK.....10
- Kimin Ağacı/Leo BUSCAGLIA.....13
- Yaz Tatilinde Çocuklarımızın Boş
Zamanlarını Nasıl Değerlendirebiliriz?.....14
- OLAY ÇÖZÜMLEMESİ
ÖNSÖZ /Prof.Dr. Rudolf DREIKURS.....18
Konuşmadan Tavır Koymak.....19
- SÖYLEŞİ
Community School/Carol FONGER'le Bir Söyleşi.....24
- Bağımsızlık/Çocukta Öz denetim
Doç.Dr. Ayla OKTAY.....28
- Özgür Seçim İlkesi
Maria MONTESSORI.....31
- DERLEME
İkizler.....32
- Sağlıklı Tepkiler.....37
- Eğitimde Bir Davranış Biçimi Olarak
Cesaretlendirme/Akın ETAN.....40
- Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bölümü ve
"Anne Eğitim Programı".....42
- DİKKAT/Aşırı Hareketli Çocuklar.....44
- Çocuğun Gelişiminde Babanın Önemi.....47
- Ergenlik/Yard.Doç.Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU.....49

- Çocukta Ağız ve Diş Sağlığı.....52
- BİLİM DÜNYASINDAN
Çizgilerin Dili.....54

Çıkarken

25 yıldır içinde bulunduğumuz eğitim dünyasında, anne ve babaların çocuklarının gelecekleri için nasıl çırpındıklarını yakından gözledik. Bu anne ve babalar, kültür düzeyleri ne olursa olsun, ister bilim adamı, ister işçi, ister ev hanımı olsunlar, çocuklarıyla ilgili sorunlar karşısında çoğu kez ne yapacaklarını bilemiyor ve paniğe kapılıyorlardı. Bunların pek çoğu, karşılaştıkları sorunları kendileri küçükken anne, baba ve öğretmenlerinden nasıl görmüşlerse öyle çözmeye çalışıyorlardı. Uyguladıkları yöntemde eskiye göre hiçbir değişiklik yoktu. Ancak bu kolay ve geleneksel yöntem, değişen ve gelişen dünyamızda, ne sorunlara çözüm getiriyor ne de aileyi mutlu etmeye yetebiliyordu.

Anne ve babalar çocuklarını daha iyi yetiştirmek için özellikle son yıllarda eğitim konusunda bazı bilgiler edinmeleri gerektiğini farketmişlerdir. Çocukların yetiştirilmesinde eski yöntemlerin geçerli olmadığı, en azından sorunları çözmeye yetmediği, hergün biraz daha çok sayıda anne baba tarafından görülür ve anlaşılır olmaktadır.

Yaşadıkça Eğitim'i bu gereksinimleri duyan anne ve babalara, bilimsel ve çağdaş bilgilerin ışığında, çeşitli eğitim konularını ve uygulamalarını yansıtmak, tanıtmak ve irdelemek amacıyla yayınlıyoruz. Bu bilgi ve deneylerin kendilerine yaşam boyu yararlı olacağını umuyoruz.

Anne ve babaların yanı sıra, öğretmenlerin de çağdaş dünyada eğitim alanında yapılan araştırma ve uygulamalar konusunda bilgi sahibi olmak, eğitim bilimi konusundaki bilgilerini yeniden gözden geçirmek, değişik uygulama örneklerinden yararlanmak istediklerine inanıyoruz.

Anne, baba ve öğretmenlerin bu gereksinimlerini karşılamayı amaçlıyoruz. Çünkü onların ve çocuklarının biraz daha mutlu olmalarını diliyoruz.

*Kültür Okulları
Genel Müdürü*

Fahamettin AKINGÜÇ

Satranç Dünyasında ŞAMPİYON AİLE

Satranç, matematik ve müzik gibi küçük yaşlarda başlar. Büyük oyuncular genellikle kendilerini çocukken gösterirler. Ünlü şampiyon Paul Morphy (1837-1884) çocukken New Orleans'da pek çok başarılı sonuçlar aldı. Uluslararası büyük usta Samuel Reshevesky ise 6 yaşında iki düzine yetişkine karşı oyun kazandı. Bobby

Fischer 14 yaşındayken Amerika'da hem gençlerde hem de yıldızlarda şampiyon oldu.

Bugün ise satranç dünyasında yepyeni bir isim var: POLGAR'lar. Polgar ailesinin en büyüğü Susan (16) usta statüsünde büyük başarı gösterdi. Susan, 22 yaşındaki İsveçli Pia Cramling'i yenerken, Ameri-

ka'nın altı kez şampiyon olmuş usta satranççısı Walter Browne'ı da mat etti. Kardeşi Sophia (11) ise uzman kategoride ikinci oldu. Ailenin en küçüğü Judith (9) ise turnuvanın safdışı bin oyuncusunu yenerken mucizeler yarattı.

"Bir ailede bir mucize olabilir, ama üçü birden inanılmaz," diyen turnuvanın düzenleyicisi Jose Cuchi, Polgarların en küçüğü Judith'in, Haziran'daki Amerikan Satranç Federasyonu sıralamasına giren en genç aday olacağını ekledi.

Baba Laszlo Polgar, "Daha karımla evlenmeye karar verdiğim gün, çocuklarımızdan birinin şampiyon olacağını biliyordum" dedi. Susan ise "4 yaşındayken bana matematik ile satranç arasında tercih yapmamı söylediler. Ben satranççı seçtim. Kızkardeşlerim ise beni izlediler," dedi. Hiç okula gitmeyen üç kız kardeş, lise eğitimi programını evde uyguladıklarını belirtiyorlar. Sabahın erken saatlerinde kalan kardeşler, önce biraz futbol oynadıklarını, sonra ise satranç tahtasına dönüp, uzman takımlar gelene kadar çalıştıklarını söylüyorlar. İstekli uzman satranççılardan oluşan takım gelince, geç saatlere kadar açılış gambitleri, savunma stratejileri üzerinde çalışmalar yapıyorlar.

GÖZ TARAMALARI UYARIYOR

Okulda yapılan göz taramaları çocuklarımızda göz bozukluğu oranının gittikçe arttığını gösteriyor. Eyüp ilçesinde yapılan göz taramasında öğrencilerin yüzde on beşinde görme bozukluğu saptandı. İstanbul'da bir özel okulda yapılan göz taraması sonucunda ortaya çıkan oran ise yüzde 21. Eyüp ilçesinde 27 bin öğrenci genelinde yapılan taramaya karşın bin kişilik özel okulda yapılan taramanın eşit sayıda örnekler oluşturmamasına karşın ilgili çevreler düşük sosyo-ekonomik yapıdan gelen çocukların bilgisayar televizyon ve dersler açısından sosyo-ekonomik düzeyi yüksek çocuklara oranla gözlerini daha az yordukları sonucunun çıkarılabileceğini söylüyorlar.

cuk ilişkisindeki etkileşimi "maya" olarak tanımlayan Yavuzer:

"Eğer bir çocuğa anne ve baba olarak aşırıya kaçmadan sevgi gösterip, yaşatarak öğretirsek çocuk sevgiyi öğrenecektir.

Kişiliğin temel taşının sevgi olduğunu vurgulayan Yavuzer, sevginin 0-6 yaş arasında geliştiğini, bu dönemde dayak yiyen, uygun bir aile ortamında bulunmayan bireyin sevgiyi öğrenemeyeceğini belirterek Erich Fromm okumakla sevgi öğrenilmez" dedi.

Yavuzer daha sonra sözlerini şöyle noktalandı:

"Eğer bir anne eve geç geldiğini babana söyleme di-yorsa, beklesin bakalım çocuğu ileride yalan söyleyecek mi, söylemeyecek mi? Maya derken bunu anlatmak istiyorum. Örnek anne-babadır. Onlardaki bozukluklar çocuğa yansıcaktır. Suçluluk üstünde yaptığım çalışmada suçlu çocuğun anne babasının yüzde 50'si suçlu idi. Babası eve her gece alkollü gelen ve dayak yiyen bir çocuktan sevgi bekleyebilir miyiz? Hayır".

MAYA SEVGİDİR

"Çocuğun eğitimi ve gen- cin eğitiminde, aile içindeki etkileşim büyük önem taşır. 0-6 yaş dönemi çocuğun karakterinin şekillendiği, kişiliğinde çok büyük yolların alındığı bir dönemdir. Özellikle bu dönemde, anne-baba ile çocuk arasında sağlam bir iletişim zor olur. Bu iletişim ancak kişiliğine saygı gösterilen bir çocuk ile sevgi ve saygı zinciri içinde çocuğu ile apaçık dost ve arkadaş olan anne-babanın ilişkisi ile sağlanabilir. Böyle bir ortamda ilgi vardır, güven vardır, sevgi vardır.

Çocuklukta sevgi dolu bir dönem yaşanmışsa, 0-6 yaş arasında çocuğa yeterli psiko-

sosyal olgunluk ortamı sağlanmışsa, yeterli oyun ortamı sağlanmışsa, ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilerek eğitilmiş ise bu çocuğun son çocukluk döneminde de ergenlik döneminde de sorunu olmayacaktır. Anne-babadaki sevgi ve saygı dolu yaklaşım öğretmende de olmalıdır. Ailesinde yeterli ilgiyi, sevgiyi görmüş olan çocuk, ya da bir genç hiçbir zaman öğretmeninin gösterdiği yakın ilgi karşısında şımarık davranış göstermeyecektir. Bütün mesele insan insana olan iletişimdir. Bunun temelinde ise dostluk, arkadaşlık ve sevgi vardır. Su, çiçeğe zamanında verilir; bu da 0-6 yaş dönemidir. Çocuğunuz 15 yaşındayken istediğiniz ka-

dar sevgi ortamı oluşturun; 0-6 yaşta sevgi yoksa bu kez de sonuç alamazsınız. Eğitimin temelinde sevgi vardır."

Yukarıdaki sözler İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Başkanı Haluk Yavuzer'in.

Yavuzer, 23 Nisan Antalya Uluslararası Çocuk Şenliği'nde düzenlenen "Sevgiden Barışa" adlı panelde Antalya halkının özlediği bilgi açlığını gidermeye çalıştı. Panelde anne-baba ve çocuk ilişkileri, sevginin çocuğun yaşamındaki yeri ve kaynağı, çocuk ve öğretmen ilişkilerine değinen Yavuzer, sevginin gerçek eğitim olduğunu söyledi. Anne-baba ve ço-

“Cinsel sorun yok, cinsel olgu var.”

Çocuklarımızın ergenlik dönemine girmesiyle birlikte cinselliğe adım atmalarının cinsel bir sorun değil cinsel bir olgu olarak adlandırılması gerektiği öne sürüldü. Ülkemizde gençlerin cinselliğine ilişkin konuların cinsel bir sorun olarak adlandırıldığını ifade eden Doç.Dr.Ertener “**CİNSEL SORUN YOK CİNSEL OLGU vardır dedi.**

Geçtiğimiz ay içinde Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Rehberlik Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen eğitim seminerinde cinsel eğitim üzerine bir konuşma yapan **Doç. Dr. Ulviye Ertener**, cinsel olgunluğa erişen gençlerin kendilerini tanımaya daha çok ihtiyaç duyduklarını belirterek görüşlerini şöyle açıkladı:

“Bir genç cinselliğe eriştikten sonra mutlaka sorun çıkacak diye bir kural yoktur. Zaten aslında hiçbir sorun temeli çok öncelerde atılmadan çıkmaz. Son zamanlarda gencin hayatında olmuş bir olay sorun yaratmışsa bu, o soruna neden olan bir olay değil, olsa olsa bardağı taşıran son damladır”.

Cinselliğin konuşulduğu bir çok yerde “sorun” olarak ele alındığını söyleyen **Ertener**, sözlerini şöyle sürdürdü:

Cinsel olgular ele alınırken bir “alışkanlık” olarak “sorun” şeklinde ele alınıyor Çocuk anne ve babadan o güne dek sorduğu soruların yanıtlarını anlayabileceği gibi almışsa, kendine saygı gösterilmişse, cinsel olgunluğa ulaştığında cinsel sorun diye bir şey olmayacaktır. Cinsellik bir sorun değil bir olgudur.

“AİLE İÇİ ETKİLEŞİMDE SEVGİ KARŞILIK BEKLEMEDEN SAYGI TEMELİNE DAYANMALI”

Konuşmasında aile içi etkileşimde sevginin karşılık beklemeden saygı temeline dayanması gerektiğini savunan Ertener, eğer çocuklarımızdan yarın için birşeyler bekliyor ve ancak onu çok başarılı olduğu zaman seviyorsak onu sevmiyoruz demektir dedi.

CİNSEL EĞİTİM ÜSTÜNE BİRKAÇ SAYISAL VERİ

Ülkemizde gelişme çağındaki gençlerin yüzde 48’lik bir bölümü cinsellik hakkındaki bilgileri kendi deneyimleri ve kişisel çabaları ile öğreniyor. Ne denli doğru bilgi edindiği belli olmayan bu kesimi ise arkadaşlarından cinsellik hakkında bilgi edinen yüzde 28’lik bir kesim izliyor. Okulda elde edindiği bilgilerle cinsellik hakkında fikir sahibi olanlarla anne ve babasından cinsellik hakkındaki sorularına yanıt alabilenlerin sayısı ise toplam yüzde 15. Cinselliğin hangi kaynaktan öğrenildiği üstüne yapılan araştırmada yüzde 5’lik bir kesim “doğadan”, “gözlemlerime dayanarak” gibi yanıtlarla soruları yanıtlarken yüzde 5’lik bir başka bölümde sorulara hiç yanıt vermiyor.

Öte yandan geçtiğimiz yıl içinde Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yapılan bir başka araştırma ise ülkemizde cinsel eğitimin durumunu bir başka yönden gösteriyor. Bakanlığın araştırma sonuçlarına göre, lisede okuyan gençlerin yüzde 88’i karşıt cinsten bir arkadaşa sahip değil. Bu arada erkeklerden yüzde 81’i, kızlardan ise yüzde 78’i flörtü doğal karşılmasına karşın flört ettikleri karşıt cinsten bir arkadaşa sahip değiller. Kızlarla konuşmayı ahlaksızlık olarak niteleyen liseli gençlerin araştırmaya katılan diğer liselilere oranı ise yüzde 13.

KÜÇÜK PİYANİSTİN RESİTALİ

Özgür Aytekin’in piyano resitali, izleyenleri büyüledi. 6,5 yaşındaki küçük sanatçının, 15 Mayıs 1986 günü Devlet Konservatuvarı’nda verdiği konser Bach, Robert Schumann, Bela Bartok, A. Adnan Saygun ve Kabalevski’nin yapıtlarından oluşuyordu.

1979 yılında İstanbul’da doğan Özgür Aytekin, 4 yaşındayken, okumayı öğrenip, müzik yeteneğinin anlaşılmasıyla, özel eğitim görmeye başladı.

5,5 yaşındayken, Adnan Saygun başkanlığında bir kurulun değerlendirmesi ile, Devlet Konservatuvarı’nın gözetimi altında piyanoya başlayan Aytekin’in anne ve babasının öğretmen olduğu ve bu yetenekli öğrencinin ilkökul eğitimine ikinci sınıftan başladığı belirtiliyor.

Şu anda 6.5 yaşında olan ve 3. sınıfa devam eden öğrencinin aldığı müzik eği-

timiyle temel eğitimini başarıyla sürdürdüğü belirtiliyor.

Aytekin’in resitalini izleyenler, onun önümüzdeki yıllarda ülkemizin bir övünç kaynağı olacağı konusunda birleşmekte ve “yeni bir İdil Biret, yeni bir Suna Kan kazanmanın en önemli yolunun, yetenekli çocuklarımızı belirlemekten geçtiği bir kez daha kanıtlanmış oldu,” demektedirler.

ELEKTRONİK DOĞUM

“30 saniye içinde bebeğin kalp atışları hastahanenin kompüterinde görünüyor.”

Hamile kadınlar artık ne saatlerce hastanede bekleyecekler, ne de check-up için para ödeyecekler. Yeni İngiliz sistemi, (The Hutleigh Domiciliary Fetal Monitor) DFM annelerin bebeğinin kalp atışlarını kayıt etme ve kayıtlı bilgiyi telefonla 30 saniyede hastahanenin kompüterine gönderme işlemini

sağladı. DFM dünyada ilk kez piyasaya sunuldu.

Ücuz ve çalıştırması kolay olan bu alet, tehlikeli hamilelik geçiren kadınlar için ideal. Böyle durumda olan anne adayına uzaktan kumandalı makinenin nasıl kullanılacağı öğretiliyor. Daha sonra telefon modemin içine yerleştiriliyor ve 30 saniye içinde bebeğin kalp atışları hastahanenin kompüterinde görünüyor. Tıp otoriteleri de bunları yerlerinde inceleyip, anne adayına zamanın gelip gelmediğini bildiriyorlar.

Öğretmen İthalatı

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı istatistiklerine göre orta öğretimde öğretmen açığı geçmiş yıllara göre büyüyor. 1981-82'de öğretici başına 31, 1982-83'de 32, 1983-84'de ise 34 öğrenci düşüğü saptandı. Bu oran 1984-85'de 42'ye ulaştı. Bu verileri Eğitim Fakültelerindeki düşük öğrenci sayısı izliyor. Her 100 öğrenciden ancak 5'inin öğretmen olmayı düşündüğü Eğitim Fakültelerinde öğretmenlik mesleği S.O.S. veriyor.

Buna karşılık yabancı dille eğitim yapan öğretim kurumlarına aşırı istek, 1984-85 öğretim yılı başında yalnız İstanbul'da, Anadolu Lisesi statüsünde 8 yeni özel lisenin açılmasına neden oldu. Birbiri ardına açılan ve yabancı dille eğitim yapan bu özel öğretim kurumları, öğretmen ihtiyacının büyük bir kısmını Milli Eğitime bağlı Anadolu Liseleri ile normal liselerin nitelikli öğretmenlerini transfer ederek karşıyorlar. Anadolu Liselerinde okuyan öğrenciler kimi derslerin boş geçtiğini, yabancı dil derslerinin Türkçe okutulduğundan yakınıyorlar. Oğlu üç yıldır Nişantaşı Anadolu Lisesinde okuyan bir veli, "Geçen yıl 4 Fen öğretmenini özel okullara kaptıran okulun yöneticileri, önümüzdeki yıllarda daha büyük yaralar almamak için her türlü çareyi düşünmeliler." diyor.

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Metin Emiroğlu bu okullar için düşünülen formülleri şöyle sıraladı: ODTÜ ve B.Ü öğrencilerine burs verilecek, mezun olunca Anadolu Liselerinde 3-4 yıl mecburi hizmet yaptırılacak, Pakistan ve Bangladeş'ten öğretmen getirilecek, yedeksubaylara Anadolu liselerinde öğretmenlik yaptırılacak.

Buna karşın yurt dışındaki İngilizce öğretmenlerini denetleyen İngiliz müfettiş Kate Leigh "Türkiye'deki filolojiler ile ODTÜ, Hacettepe ve Boğaziçi Üniversitesi mezunları İngilizceyi Pakistanlılardan çok daha iyi biliyor ve konuşuyor" diyerek Milli Eğitim Bakanlığı'nın Pakistanlı İngilizce öğretmeni politikasını eleştirdi.

Yabancı dille eğitim yapan öğretim kurumlarına aşırı istek, İstanbul'da Anadolu Lisesi statüsünde eğitim yapan okul sayısını hızla artırıyor.

Öğretmen ve yönetici kadrolarını İstanbul'daki Anadolu Liseleri ve diğer resmi ve özel okullardan bazı başarılı öğretmenleri transferle oluşturan bu yeni okulların hepsinin eğitim kaliteleri kuşkusuz aynı düzeyde değil. Çocuğunu bu yeni açılan okullardan birine veren bir anne sorunlarını şöyle dile getiriyor. "Yabancı dil bilen öğretmen sorunu çözümlenemedi. Matematik ve Fen dersleri zayıf. Okulumuz her yönden çok yeni ve yerleşmiş değil."

...“İstanbul'da İngilizce öğretim yapan okullardan birinin verdiği ilana başvuran bir İngiliz Türkiye'deki hayat şartlarını çok ucuz buluyor ve bir otobüs biletinin 100 lira olduğuna adeta inanmıyordu”...

Diğer taraftan İngiltere'de de öğretmenlik mesleği can çekiyor. Londra'da çıkan Times gazetesinin Eğitim ekine ilan veren bir İngiliz okul bir tek müracaat bile alamıyordu. Yılda 10.000 Sterlin, yani yaklaşık 10 milyon TL. alan öğretmenler Londra'da geçinemiyor ve öğretmenler arasındaki işsizlik gün geçtikçe büyüyordu. Aynı gazetenin eğitim ekine Türkiye'deki bir özel okul ilan veriyor ve müracaat sayısı 35'i aşıyordu. Bu ilana başvuranlardan biri Neil Keindrick Türkiye'deki hayat şartlarını çok ucuz buluyor ve bir otobüs biletinin 100 TL. olduğuna adeta inanmı-

yordu. Londra da en yakın mesafe otobüs biletinin 600 TL. olduğunu söylüyor ve hayat pahalılığından yakınıyordu.

Müracaatlardan bir diğeri ise 15 senedir Londra'da yaşayan Hint asıllı Kaval Hepworth idi. Yıllık maaşından vergi düşüktükten sonra elinde yalnızca 645 pound kaldığını ve bununla da Londra'da yaşamının zor olduğunu söylüyordu. Bir diğeri ise Türkiye'yi merak ettiğini, insanlarıyla tanışmak, Türk çocuklarını tanımak, İstanbul'u görmek istediğini söylüyordu.

...“Eskiden 'palas okul' diye anılan özel okullar giderek özelliği olan okullar haline geldiler”...

Bugün Türkiye'de yabancı dil öğretiminde en önemli sorun yabancı dil öğretmeni eksikliği. Nitelikli yabancı dil öğretmeni bulmak oldukça zor. Özel okulluk konusunda deneyimi olan İstanbul Özel Okullar Derneği Başkanı ve Özel Kültür Kolejinin kurucusu Fahamettin Akingüç "özel öğretimdeki değişiklikleri şöyle belirtti": Çok eskiden "palas okul" diye anılan özel okullar giderek özelliği olan okullar haline geldiler. Epey bir zamandan beri sürdürülen nitelik çalışmaları özel okulları oldukça çekici öğretim kurumları yaptı. Bence yabancı dil öğretimi sorununda en köklü çözüm yabancı öğretmen çalıştırmaktır. Ama bu oldukça pahalı bir çözümdür."

Bugün yabancı dile verilen önem, veliler arasında bu dille eğitim yapan kurumlara aşırı istek oluşturuyor. Yabancı dille eğitim yapan kurumların tek sorunu da "öğretmen eksikliği". Geçmiş yıllara oranla her yıl biraz daha büyüyen öğretmen açığı öğretmen ithalini zorluyor.

Çocuk Köyleri

Ülkemizde bir süre önce, tanınmış aktrist ve aktörlerinde katıldığı geniş bir tanıtım kampanyası ile gündeme gelen Çocuk Köyleri tamamen unutulmuşken, İstanbul Üniversitesi Dermatoloji Anabilim Dalı Başkanı Türkan Saylan'ın Mısır gezisi, Türk kamuoyuna çocuk köylerini yeniden anımsattı.

Türkan Saylan'ın Mısır gezisinden sonra verdiği bilgiye göre, El Nasr S.O.S Çocuk Köyü'nde anneliği üstlenecek gönüllü kadınlar ilan yolu ile seçiliyor. Çocuğu olan kadınların çocuklarına da iş ve yatacak yer verilen köyde yardımcı öğ-

retmen görevi yapan yedi tane de teyze bulunuyor. Anneler çocukları gezdirirken ya da hastahaneye götürdüğünde "teyzeler" görevi devralıyor.

El Nasr S.O.S. çocuk köyünde 25 ev ve ailenin bulunduğu da Saylan'ın verdiği bilgiler arasında -23'ü müslüman ve ikisi hristiyan evinin oluşturduğu köyde erkek çocukların yaş gruplanması 0 ile 14 yaş arasında değişiyor. 14 yaşından sonra köyün yakınındaki pansiyonlara yerleştiriliyorlar, kız çocukları ise evlenene dek köyde kalabiliyorlar.

Konuşma Bozukluğunda Yeni Tedavi

Konuşma bozukluğu tedavisinde, ülkemizde ilk kez elektro metronom kullanımına başlandı. Küçük bir ritm aleti olan ve kulağın içine yerleştirilebilen bu aygıtın kısa sürede olumlu sonuçlar sağladığı belirtildi.

Ülkemizde ilk kez elektro metronom uygulamasını gerçekleştiren Psikiyatrist Dr. Yıl-

maz Özsoy, belirli aralıklarla sinyal veren aygıtın, tedavi süresini çok kısalttığını ifade etti. Halk arasında "Kekemelik" olarak da adlandırılan konuşma bozukluğunda, endişe ve gerginliğin de önemli rolü olduğuna değinen Dr. Özsoy, bu araç sayesinde tedavinin en önemli unsurlarının üstüne gidilebildiğini sözlerine ekledi.

YARATICI ÇOCUĞU SEVER MİSİNİZ?

Prof. Dr. Halide S. Yavuzer

Çocuklarda bazen öyle sözcüklere, öyle resimlere, hiç akla gelmedik öyle düzenlemelere rastlanır ki "Nereden aklına gelmiş de bunu yapmış" diye düşünürüz ve bu çocukta yaratıcılık var deriz.

Nedir yaratıcılık, yaratıcılığı olan çocuk gerçekten belli olur mu? Yaratıcılık engellenebilir mi? Ya da yaratıcı olmayan bireyde yaratıcılık geliştirilebilir mi? Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Halide Yavuzer yaratıcılığa ilişkin olarak bizlere şu açıklamada bulunuyor:

Türkiye'nin, çok nedenli ve çetrefil sorunlarından bir an önce sıyrılabilmesi için, değişik ve çeşitli çözümler getirmesi gerekmektedir. Siyasal, ekonomik, eğitimsel ve diğer sorunlara psiko-sosyal faktörler de eklenince durum ürkütücü bir biçime dönüşmektedir. Kısa vadeli çözümler yanında bu durumu olumlu bir şekle büründürmek için uzun vadeli de düşünmek bir görev haline almıştır ve bu, ancak yaratıcı yollara yönelerek ve ön plana alınarak sağlanabilecektir. Çözümler her alanı kapsamakla beraber ağırlık eğitim, sanayi, sosyal ilişkiler ve akıl sağlığına verilmektedir.

"Yaratıcı çocuk" derken unutmamak gerekir ki merak sahibi, her şeyi öğrenmek ve bilgisini arttırmak isteyen, duygu ve heyecanlara açık, önsezili, duygu sezgili olan çocuk kastediliyor. Ayrıca etkileyici ve yapıcı kişilik özellikleri yanında annelerin bazen hoşlarına gitmeyecek yönleri de olabilecektir. Başına buyruk, bildiğini okuyan, zorba, kolay dostluk kuramayan, yaramaz, idaresi güç biri olabilir. Elbette, yaratıcılıkla ilgilenen bilim adamları çeşitli özellikleri sayarlarken bunların hepsinin bir kişide bulunmayabileceğini çok iyi biliyorlardı.

Burada vurgulamak istediğim konu okul yıllarında yaratıcı düşüncüyü geliştirmek için neler yapılabileceğini anne ve öğretmenlere duyurabilmektir. Burada gözden hiç kaçırmamak gerekir ki ruhsal güven, duygusal olgunluğun temel taşları ancak ve ancak ana/baba yuvasında yerleşir. Ana ve baba ruhsal sağlığı uygulamakla sorumludurlar. Anne, baba ruhsal olgunluktan yoksun ya da çok çatışmalı bir kişiliğe sahipse durum çok güçleşir.

Sağlam bir yaşam (akıl sağlığı yönünden) ve başarılı meslek yılları için yaratıcı düşüncenin gelişmesi zorunludur. Aynı zamanda herkesin gerekli yeteneklere ve becerilere değişik derecelerde sahip oldukları ve bu yeteneklerini okul faaliyetleriyle arttırabileceğini bilim adamları kanıtlamışlardır. Torranece (1962) yirmi kadar temel ilkenin ço-

cuğa aşılmasını önermektedir. Aşağıda sıralanan bu ilkelerden bazıalarını sizlere sunmakta yarar vardır:

● Yaratıcı düşünceyi değerlendirme.

Bu ilke önemlidir, nedeni çocukların yaşadıkları toplumun değerlerini benimsemeleridir. Yaratıcılık geliştirilecek ise değerlendirilmesinin de öğrenilmesi gerekir. Bu amacı köstekleyecek iki engel vardır. Birincisi, öğretmenin (ya da annenin) çocuğun yaratıcı yapıtlarını hoşgörüyü değerlendirmemesidir.

Bu hoşgörüyü sağlamak zannedildiği kadar kolay değildir. Geleneklere bağlı bir öğretmenin sevmediği ya da hoşlanmadığı katkıları, duygusal engellerden ötürü, objektif bir şekilde değerlendirmesi çok güçtür. Genellikle öğretmenler üstün zekâlı ama yaratıcılığı olmayan ya da yaratıcılığı olan ama zekâsı çok üstün olmayanları tercih ederler. (Getzels and Jackson 1958). Bu A.B.D.'de birçok okulda* defalarca saptanmıştır.

Yaratıcı düşüncenin değerlendirilmesinde ikinci engel ortaya çıkan yapının "bir sanat şahası gibi" abartılarak değerlendirilmesidir. Bu da yaratıcı düşüncenin hoşgörüyü değerlendirilmemesi kadar engelleyici bir davranıştır. Kişinin daha önceki başarıları, şampiyonlukları ya da aldıkları ödüllere göre yapılacak bir "yaratıcılık değerlendirme" ise yaratıcı çocuğu bulmada insanı aldatabilmektedir.

● Çocukların çevreden gelen uyarılara duyarlılığın artırılması.

Üstün yaratıcılar üzerinde yapılan araştırmalar çevreden gelen uyarılara açık ve duyarlı olmayı da vurgulamaktadır. Bir kişi diğerlerinin duygularına, heyecanlarına duyarlı olduğundan insanlar arası ilişkilerinde yaratıcı olabilir oysa kimyasal bir olaya duyarlı olmayabilir. Bu bakımdan küçük çocuklara çevreden gelen bu tür uyarıları daha canlı bir biçimde duymalarına yardım edilmelidir. Bu şekilde üretimin niteliği de etkilenir.

Russell (1956) ilginç bir araştırmasında yedinci ve sekizinci sınıf

düzeyinde eşit sayıdaki öğrenci gruplarına, hayal gücüne dayanan yazımları geliştiren üç yöntem uygulamıştır. On haftalık süre içinde her grup, önceleri öğrendikleri resimler konusunda canlı, tasviri yazım denemelerine girişmişlerdir. İkinci gruba ses, renk ve hareket sözcükleri içeren edebiyat parçaları öğrenmeleri önerilmiş; üçüncü grup, ise herhangi bir nesne ya da durumu incelerken görme, koklama, işitme, dokunma gibi duymaları betimlemişlerdir. Yazım ödevlerinde çeşitli duyu organlarında algılamayı deneyen grup diğer ikisinden daha büyük kazançlar göstermişlerdir.

● Nesne ve düşünceleri becerili biçimde kullanmayı özendirme:

Küçük çocuğun gördüğü her nesneyi alıp saatlerce uğraşmasına dayanılmaz bir isteği vardır; işte bu görme, anlama merakı, türetme yeteneğinin kökenini oluşturur. Çocukların el uğraşlarıyla ilgilenme dereceleri ile verilen cevapların niteliği ve niceliği arasında geçerli bir ilişki bulunmuştur.

Demek ki çocuklara çevrelerindeki nesnelere, oyuncaklarla oynamaları temin edilirken bunları daha cazip bir hale sokmaları ve çeşitli düşüncelerle karşılaşmaları sağlanmalı ve desteklenmelidir.

● Sistemli olarak her düşünceyi geçerlilik sınavından geçirme.

Eğitimin en yaygın amaçlarından biri küçüklere ve gençlere "gerçeği sınamaya" yani yaşadıkları dünya hakkında gerçeğe uygun bir tanım verebilmektir. Öğretmen herhangi pratik bir sorunun çeşitli çözümlerini gösterdiği kadar değişik olasılıkları da denemelerini desteklemelidir ve sonra en iyi çözüme, çocuk kendi varabilmelidir. Bu tür eğitim üçüncü sınıfta başlatılabilir.

* Minnesota, Minneapolis, Washington, Norfield İlk okulları.

linir. Akıl sağlığı alanında "gerçekleme" eksikliği ya da tekrar gözden geçirilip düzeltilememiş ileri ruhsal bozukluklarda gerçekle ilgili olmayan hayal gücüne dayanan psikotik düşünce ile yaratıcı, sağlam kişinin düşüncesi arasında ayrıcalık vardır.

● Yeni görüşlere hoşgörü sağlama:

"Gerçek sınamasına" alıştıran çocuk hoşgörü yoluna ilk adımını atmıştır. Her kimden gelirse gelsin azınlıktan gelen düşünceyi ya da çözümü tartışmaya açık tutmaktır. Bazen alışlagelmiş kavramlar bırakılarak yaşam için zengin ve yeni olanaklar bulunabilir. Toplumun normlarına herkesin yüzde yüz uyması yersiz ve verimsiz olacaktır.

● Basma kalıp düşünce örüntüsü zorlamalarından kaçınma:

Bilimsel yöntem kadar yaratıcı yöntemin de var olduğu söylenebilir. Bir çiçeği anlatmanın, bir ev projesi çizmenin çeşitli yolları olacaktır; biraz yol gösterme, biraz çalışma özgürlüğü, biraz hoşgörü pek çok

---

Küçük yaşlarda çocuğun düşüncelerinin değerini ve algılarına inanmasını öğrenmesi önemlidir. Bu yaklaşımın bir yöntemi de çocuğa düşündüğünü yazdırmaya alıştırmaktır.

---

yaratıcı işi kolaylaştıracaktır. Yeni projelerin alışılmış yöntemlerle denenmesi şiddetle eleştirilmektedir. Ayrıca bilimsel araştırmaları eleştirenlere çok fazla güç ve yetke tanınması bazı sakıncalar oluşturabilir.

● Sınıfta yaratıcı hava egemenliğini sürdürme.

Çocuğa "Ev, Ağaç, İnsan" çizim testi uygulanırken bir tür gevşetilmiş denetim görülür; hoşgörü, güven duygusu, korku yoksunluğu, esnek bir çalışma beraberliği böyle bir hava yaratabilir. Boğaziçi Üniversitesinde bir psikoloji dersinde, bir anket için öğrencilerin soruları kendileri hazırlayıp sınıfta tartışmaları, kendileri yönetmeleri çok olumlu hava yaratıp onların istek ve coşkularını arttırmıştır. Ayrıca sınıfı oluşturan gruptan bazı yaratıcı düşünceler de ortaya atılmıştır.

● Yaratıcı düşüncenin değerli olduğunu çocuğa öğretme.

Küçük yaşlarda çocuğun düşüncelerinin değerini ve algılarına inanmasını öğrenmesi önemlidir. Bu yaklaşımın bir yöntemi de çocuğa düşündüğünü yazdırmaya alıştırmaktır. Böylece çocuk hayal gücünün değerini öğrenirken aşırı hayal kurması da önlenir ve özdeşleşmelerinin somutlaştığını görürken bu yolda çabalarını sürdürmesi de desteklenir. Daha ileri yaştaki öğrenciler akıllarına gelen her düşünceyi bir deftere geçirirlerse olumlu olanlar unutulmaz ve ilerde bunlar eleştirilebilir, atılabilir ya da önemli başka bir buluşa yol açabilir. Hayal gücüne dayanan tiyatro oyunları, roller, tuhaf, acaip öykü anlatımları, değişik resim çizimleri ve buna benzer şeyler çocuk düşüncesinin normal evreleri olarak görülmelidir.

● Yaşıtların kişiye baskı ve zorlamalarından sakınma yollarını öğrenme.

Yaratıcı kişinin kendinden daha atletik yapılı ya da sosyal yönden başarılı yaşıtları ile mutsuz bir sosyal yaşam sürdürmemesi için

değerli olduğunu ona sezdirmek çok önemlidir. Bazan bu çocuklar kendileri başlarını derde sokarlar. Örneğin, bazı gruplarda yaratıcı üyeler oldukça sevimsiz, grubu önemsemeyen ve gruba özdeşleşmeyen ve lidere yüz vermeyen kişilerdir. Araştırmalar gösteriyor ki bu

tür çocukların gruba katkıları olsa bile bir çok eleştirilere duçar olmuşlar ve seilmeyen kişiler olarak değerlendirilmişlerdir. Üstün kişilerin hoş olmayan özellikleri, kuşkusuz, arkadaşları tarafından geri itilmelere yol açacaktır ve gözlenen diğer araştırmaların sonuçları da bu doğrultudadır elbette. Bu konuda Stein

(1956) öğretmenlere bazı önerilerde bulunmuştur ve yaratıcı çocuğun hakları korunurken kendisi istediği gibi çalışabilmeli, kendini kanıtlayabilmeli ve kendisine içten, dürüst, amaçlı "efendice" davranılırken kendisi de bu özellikleri öğrenmelidir.

Yazının sınırlı olmasından diğer

önemli ilkelere burada yer ayıramıyorum. Ancak bu satırlara noktayı koymadan önce yeni yollar deneyebilecek yürekli anne-babalar yetiştirme koşuluna değineceğim.

Üstün yaratıcı çocuk bilgisi alanında yeni yollar denemekten korkan, çekinen yetişkinlerle karşılaşır sıkılır, bunalır, çevresine ailesine ve okuluna yabancılaşır. Aileler, çocukların her tür denemelerine açık olmalı, onları gerçek sınamalarına doğru yönlentmeli ve evrenin sırlarını araştırmaya istekli kılmalıdırlar.

KAYNAKLAR

- Getzels, J.W. and Jackson, P.W., **The Meaning of Giftedness An Examination of An Expanding Concept** Phi Delta Kalpan 1958, 40, 75-77.
- Russell, D.H. **Children's Thinking**, Boston, Ginn, 1956.
- Stein, M.I.; A Transactional Approach to Creativity; In C.W. Taylor (Ed.), **The 1955 University of Utah Research Conference on The Identification of Creative Scientific Talent**: Salt Lake City; U. of Utah Press, 1956.
- Torrance, P.E.; **Developing Creative Thinking Through School Experiences** in Parnes S.J., And Harding, H.F. (Eds.), Scribners and Sons, New York 1962.

Küçük çocuk annesinin yanına yaklaşmış sordu:

"Anne balıklarına bak, güzel oldu mu?"

Anne resme baktı, hiç bir şeye benzemedi:

Ne niyetle yaptın sen bunu? Balık mı bu? Balık filan değil, olsa olsa adam kafasıdır."

Sonra genç kadın arkadaşlarına dönüp büyük keşfini anlattı:

"Bizim çocuk resimden hiç anlamıyor."

Okul öncesi dönemde çocuklarımız bize sık sık resim gösterip yorum isterler. Onlar resme başladıkları andan bitirdikleri ana dek mutlu olmuşlardır. Bize gelip resimlerini gösterirler ve bizden akıl alırlar: "Neye benzemiş bu?" Ya da: "Kızım, yaparken hiç düşünmedin mi? İnsanın kafası bu kadar büyük olmaz."

Çocuk, sanki resmi artistik bir amaçla başlatmış ve sanki bir ressamın kaygısını içinde duyuyormuş gibi yükleniriz ona. Sonra ne olur? Kendini görsel yolla anlatan ve giderek görsel anlatımı sözle anlatıma yeğleyen çocuklarımız, dil gelişiminde belli bir yere ulaştınca resmi bırakır.

"Bırakın, Çocuklarınız Dilediklerince Resim Yapsınlar..."

Geçtiğimiz yıl içinde çocuklarla birlikte çalışarak bir resim sergisi açan Ressam Reha Yalnızcık "Genç Dostları" ile yaptığı çalışmanın sonucunda şunu söylüyor: "Çocukların resmine müdahale edilmemesi gerekir."

Çocuğun resmine karışıldığında, çocuğun kendisini büyüklerle özdeşleştirme çabasına girdiğini ve bu çabanın da sonuçta çocuğun resminin üstünden tüm saflığın, içtenliğin ve yaşına özgü güzelliklerin rengini akıttığını, Yalnızcık kendi gözlemlerine dayanarak şöyle anlatıyor:

"Çocuklar çok güzel resim yaparlar diye birşey yok. Böyle birşeyi söylemek yanlış olur. Ama şu bir gerçek ki,

büyüklerin resimlerine verilen önem, çocukların resimlerine verilmiyor. Aynı saygı çocukların yaptıkları resimlere gösterilmiyor. Çocukların arasında da iyi resim yapan kötü resim yapan diye bir ayırım var. Onlar resim yaparak kendilerini anlatıyorlar. Çocukların arasında da büyüklerin resmine özenenler ve kendilerini rahat rahat anlatanlar var. Onların arasında da sanatçı olanlar var. Büyükleri çocuklara karıştırsa, onların resim merakları yitip gidiyor. Bu karışmaya, 'Boşver resmi, ressam mı olacaksın? Zaten ressamlar para kazanmıyorlar,' gibi yaklaşımları örnek vermek mümkün. Ya da çocuğun yaptığı resime bakıp, 'Aaa ağaç kırmızı mı olurmuş, bu yeşil mi olurmuş, gibi yak-

"Selen yukarıdaki kuşu yaptı. Ben de altındaki kolajı."

Reha YALNIZCIK
Selen KURBANOĞLU

laşımlar da bolca karşılaştığımız anne baba eleştirileri arasında.”

“Belli yaşta çok güzel ürünler veren çocukların bazıları da ne yazık ki bu başarılarını sürdürüyorlar. Resim olayından kopuyorlar,” diyen Reha Yalnızcık, bazı çocukların da resimlerinin çocuksu olmamasından yakınıyor. Çocuklarla çalışmak için zamanının büyük bir bölümünü ayıran Yalnızcık’ın yakındığı önemli bir konu, çocuksuluğu olmayan “çocuk resimleri”. Yalnızcık bu konudaki düşüncelerini de şöyle açıklıyor:

“Geçen yıl Bakırköy’de hiçbir ücret almadan ders verdim. Orada resimleri birlikte ürettiğim çocuklarımla tanıştım, aralarında sanat eğitimi görenler de vardı. Ancak, kendilerini büyüklerle özdeşleştiriyorlardı. Onları “eğitenler” büyüklerle nasıl çalışıyorlarsa onlarla öyle çalışmışlar. Hiçbir çocuksuluğu kalmamış, saflığını yitirmiş, benliğini kaybetmiş resimler yapıyorlardı.”

Çocukların bazılarının da klâsik resim çizgilerine doğuştan sahip olduğunu belirten Yalnızcık, “Resim eğitimi ülkemizde yaygınlaşmamış ve nasıl yapılacağı bilinmeyen bir eğitim,” diyor. İlkokullarda resim öğretmeni kavramının olmamasının da resim eğitimi konusundaki eksikliğimize örnek gösteriyor. Yalnızcık’ın bu konudaki düşünceleri de şöyle;

“İlkokulda resim öğretmeni diye birşey yok. Aslında resim zevkinin ilkokulda verilmesi yeterli. Yoksa herkes ressam olacak diye bir kural koyup, ona göre resim yapmak çok saçma. Eğitim ile ancak bir yere kadar bir şeyler verilir. Kişileri yeteneklerine göre değerlendiren bir eğitim resmi öğrenmede kullanılsa, yeteneği olana fırsat tanıdığı gibi diğer çocuklara da resim sevgisi aşılanmış olur.”

“Ön plandakileri onlar ağaç niyetine yaptılar. İstanbul’u süsledi.”

Reha YALNIZCIK
Derya İnci SARI

Reha YALNIZCIK
Pelin ARSLANTÜRK

“Onların anlatmak istediklerini hissederek, bir bütünleşme sağlamak istiyorum.”

Reha YALNIZCIK
Deniz AYMAN

“Onlar da sanatçı, onlar da duyuyor; böylece birbirimizi üzmeden üretiyoruz.”

Bireyi olduğu gibi kabul lenen, onun yaptığı resime saygı gösteren Yalnızcık, aslında modern eğitimin kural-ları ile çocuğa yaklaşarak, kimseyi kimseyle karşılaştırmadan, "Reha Ağbi" olarak, görsel dünyaya hergün yeni birini katıyor. Yalnızcık, eği-tim dünyasında gittikçe yaygınlaşan, çocuğu küçük bir adam değil, gelişen bir birey olarak görme anlayışını ülke-mizde uygulamayı omuzla-mış bir sanatçımız. Çocuğa değer vermesi, ona saygıyla yaklaşması, onun resmini bir büyüğün resmini değerlendirdiği gözle değil, onunla aynı fırtınaları paylaşan bir sanatçı gözüyle değerlendirmesi, Yalnızcık'ın deyimiyle "yeryü-zünde ilk kez olmuş bir olay." Geçtiğimiz yıl içinde, "Her gün 23 Nisan", "Reha Yalnız-cık ve Küçük Dostları" sergi-lerini açan sanatçı, sözlerini şöyle sürdürüyor:

"Daha orta okula gider-ken, resim dersinde arkadaş-larıma yardım ederdim. Çocuklarla birlikte çalışma fikrinin başlangıcı da on beş yıl öncesine, yani arkadaşla-rıma resim derslerinde yar-dım ettiğim döneme rastlar. Birlikte çalışma fikrinin çekir-değinin oluşması üç yıl ön-cesine dayanıyor. Çocuklarla bir-

Reha YALNIZCIK- Aslı YILDIZ

"Çocuklarla birlikte çalışılırken onlara müdahale edilmemesi gerekiyor."

Reha YALNIZCIK
Nilay BAŞER- Moris SELONİ

"Nilay bu büyük kırmızı balığı yaptı. Balıklar çocukların."

Biz yetişkinlerin dünyaya bakış açısı, tek doğru bakış açısı değil, çocukların da bir bakışı var.

likte resim yapma fikrini uygulamak istedim.

Bu arada, bir pedagoga danışmanın yararlı olacağını düşündüm. Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı Haluk Yavuzer'e danıştım. O da çocuk resmine müdahale edilmemesinin en doğru yol olduğunu söyledi. Aslında ben de sanatçı olduğum için, hisseden biriyim. Karşımdakini bir birey olarak kır-madan ona yaklaşmanın en doğ-rusu olacağını biliyordum. Bir de bir bilim adamının ağzından yön-

Reha YALNIZCIK- Sany TREVES

"Çocuklar büyüklerin tüm hesapların dan uzak, paldır küldür resme girerek farklı düşündüklerini gösteriyorlar."

temimi doğrulamak beni rahatlat-tı."

Toplumumuzda görsel anlatım yoluna gidilmediğine ve resim zevkinin az olduğuna dikkati çeken Yalnızcık, şöyle diyor:

"Ancak ben giderek res-me herkesin ilgisinin arttığını görüyorum. Ressam olmak, artık, insanların ekonomik bir çok meslek grubundan daha çok para kazanmasını sağla-yabiliyor."

Büyüğün resimde kılı kırk yaran hesapları ve este-tik tutkusu yerine,

Yalnızcık'ın deyimiyle, "çocu-ğun paldır küldür resime gir-mesi...."Yetişkinin görsel anla-tımı bir ikinci iletişim dili gibi kullanması yerine, küçüğün kendi kendini tanımada res-mi bir köprü gibi kullanması ve çocuğun bu geçiş köprü-sünün ortasında, yetişkinle-rin egosentrik alışkanlığını kullanmadan da sanat eserle-rine ulaşması... Kısaca, biz yetişkinlerin dünyaya bakış açısı, tek ve doğru bakış açısı değil, çocukların da bir bakış açısı var.

Reha YALNIZCIK- Berkay KEMER

"Kuş ondan, konacağı ağaç benden"

Kimin AĞACI

Resim öğretmeni öbür sınıftan bize koşarak gelirdi. Başını eğerek şöyle bir selam verir ve hemen konuşmaya başlardı: "Çocuklar, bugün bir ağaç resmi çizeceğiz." sonra karatahtaya yaklaşır, büyük bir yeşil top ve küçük bir kahverengi gövde halindeki kendi ağacını çizerdi.

Elma şekeri biçimindeki o ağaçları düşünün. Yaşamım boyunca ben bu şekildeki ağaçları görmedim. Oysa öğretmen ağacını böyle çizer ve "Haydi çocuklar, siz de çizin," derdi. Herkes uğraşmaya başlar, resmi çizerdi.

O küçük yaşta bile bir sağduyunuz varsa öğretmenin sizden onun ağacını çizmenizi istediğini sezinlerdiniz. Eğer bu durumu daha birinci sınıfta sezinlemişseniz, küçük bir elma şekeri çizer ve öğretmen de, "Oh, bu çok güzel olmuş!" derdi. Oysa sınıfta, bu öğretmenin yaşamında hiç ağaç görmemiş olduğunu anlayacak kadar ağacı gerçekten tanıyan öğrenciler de çıkardı. Böyle öğrenciler ağaca tırmanmış, gövdesini kollarıyla sarmış, dalından yere düşmüş ve ağaca ağacın yaprakları arasında esen rüzgârın sesini dinlemiş çocuklar olurdu. Bunlar ağacı gerçekten tanır ve elma şekeri olmadığını bilirlerdi. Bu yüzden önce eline mor, sarı, turuncu, yeşil ve kırmızı renkleri alır, sonunda güzel ve tuhaf bir resim çizip öğretmene verirlerdi. Öğretmen böyle bir resme bakar bakmaz çocuğa haykırırdı. "Geri zekâlı çocuk sen de!"

Tüm çabalarımız herkesi diğerlerine benzetmeye yöneliktir. Oysa herşey kendimizle başlıyor.

Kendi ağacınızdan vazgeçmeyin. Ona tutunup, sarılın. Siz yalnızca, siz büyü'lü'güçlerin bileşkesi olarak böyle bir ağacı yaratan kişi oldunuz ve olacaksınız. Siz, siz olarak en iyisiniz. Siz başkalarının yerine geçtiğinizde, her zaman, ancak en iyi ikinci olabilirsiniz."

Leo Buscaglia (Sevgi adlı kitabından)

Yaz Tatilinde Çocuklarımızın Boş Zamanlarını Nasıl Değerlendirebiliriz?

Doç. Dr. Norma RAZON

Yaz tatilinin amacı, yoğun bir çalışma dönemini geride bırakan öğrenci ve öğretmenlere dinlenme fırsatı vermek, öğrencilerin bir sonraki öğrenim dönemine bedenen ve ruhen dinlenmiş olarak girmelerini sağlamaktır.

Günümüzde ilk, orta ve yüksek öğretim basamaklarında uygulanan ders ve sınav programları oldukça ağırdır. Öğrencilerin bir kısmı bu programları izleme konusunda güçlük çekmekte, bir kısmı da yıl içinde verilen ödevleri yerine getirmekte zorlanmaktadır. İşte ders yılı boyunca yorulan, zorlanan bu öğrencilerin bir üst sınıfta başarılı olabilmeleri için tatillerde bir yandan dinlenmeleri ve eğlenmeleri, öte yandan eksikliklerini gidererek belli bir olgunluk düzeyine ulaşmaları şarttır. Bu nedenle tatil programlarında dinlenmeye de, eğlenmeye de, çalışmaya da yer verilmelidir.

Öğrencilerin tatillerde herşeyden önce dinlenmeye ihtiyaçları vardır. Öğrencilerin bu ihtiyaçlarını giderebilmek için düzenli uyumaları ve dengeli beslenmeleri öncelikle sağlanmalıdır. Bu arada temiz havadan, deniz ve güneşten yararlanmalarına, açık havada gezip dolaşmalarına fırsat verilmelidir. Açık havada yürüyüş yapmak da bir tür dinlenmedir. Dinlenme biçimi bireyden bireye değişir: kimisi yorgun olunca eline bir kitap alır uzanır, kimisi müzik dinleyerek ve-

Çalışmak kadar dinlenmenin de bireyin mutluluğuna katkısı olduğu yadsınmaz. Okul yıllarında, boş zamanların değerlendirilmesinde kendisine yardımcı olunmayan bir öğrenci, yetişkin olduğunda akşam işten çıktığında kendisine verilen bu önemli zaman aralığını değerlendiremez. Bugün kahvehanelerin dumanlı salonlarında sabahtan akşama dek vakit geçirenlerin çocukluklarında boş zamanlarını değerlendirmeyi öğrendikleri söylenebilir mi? İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri öğretim görevlisi Doçent Doktor Norma Razon, boş zamanları değerlendirme konusunda küçük öğrencilerin anne-babasına yol gösterirken, yarın bir yetişkin olacak çocuklarımıza yararlı uğraşlar verebilecek bir temelin nasıl hazırlanacağını gösteriyor bize.

ya resim yaparak yorgunluğunu giderir. Yetişkin, çocuğun tercih ettiği

dinlenme biçimine saygı göstermelidir.

...**“Eğlenmek de bir ihtiyaçtır. Çalışmaktan bunalan insan, yorgunluğunu atıp eğlenmek ister”...**

Eğlenmek de bir ihtiyaçtır: çalışmaktan bunalan insan, yorgunluğunu attıktan sonra eğlenmek ister. Bir yıl boyunca tüm zamanını derslerine ayırmış olan öğrenci de yaz tatilinde eğlenmek ister. Çocuk eğlenirken bazen yalnız olmak ister, bazen çevresinde arkadaş veya yetişkin arar. Çocuğun bu konudaki istekleri anlayışla karşılanmalı, tatilde bireysel oyuna da, grup faaliyetine

de yer verilmelidir. Çocuk oyuncakları ile dilediği gibi oynayabilmeli, arkadaşları ile zaman zaman bir araya gelebilmeli, evde veya parkta oynayarak enerjisini harcayabilmelidir. Anneler çocukta bitmek tükenmek bilmeyen bir enerji olduğunu hatırdan çıkarmamalı, çocuğa oyun oynama ve boş zamanlarını belli uğraşlarla değerlendirme fırsatı vermelidirler.

...“Yıl içinde düzenli bir biçimde çalışmış olan bir öğrencinin bilgilerini tekrarlayarak pekiştirmesi ne kadar yararlı ise, ders yılında yeterince çalışmamış olan bir öğrencinin eksiklerini tamamlaması da o kadar yararlıdır.”...

Dinlenme ve eğlenme hakkına sahip olan çocuğun, duruma göre günde yarım saat veya bir saat kadar ders çalışmasında hiçbir sakınca yoktur. Aksine, annenin ev işleri ile meşgul olduğu günün erken saatlerinde, çocuğun geçmiş dersleri gözden geçirmesinde, anlayamadıklarını sormasında, kavramamış olduğu konuları tekrarlamasında yarar vardır. Yıl içinde düzenli bir biçimde çalışmış olan bir öğrencinin bilgilerini tekrarlayarak pekiştirmesi ne kadar yararlı ise, ders yılında yeterince çalışmamış olan bir öğrencinin eksikliklerini tamamlaması o kadar yararlıdır. Bu arada çocuğun ders kitaplarından başka kitaplar da okumasına olanak tanınmalıdır. Burada aileye düşen görev: çocuğun arzu ettiği kitap veya dergileri sağlamak, öğrendiklerini sindirmesine ve bilgisini zenginleştirmesine yardımcı olmaktır. Yol gösterici olan ana-baba baskıdan kaçınmalı, kitap okuma ve ders çalışma saatini ve süresini belirleme işini çocuğa bırakmalıdır. Aile tatil programını çocuk ile birlikte hazırlamalı, çocuğun isteklerine saygı

göstermeli, ona seçim hakkı tanımalı, bu arada çocuğun da görev ve sorumluluklarını yerine getirmesine, kararlaştırdığı programı uygulamasına özen göstermelidir.

...“Tatil programını hazırlarken, boş zamanları değerlendirme uğraşlarını belirlerken, çocuğun yaşı, ilgileri, yetenek ve becerileri ile cinsiyeti göz önünde tutulmalıdır.”

Tatil programını hazırlarken boş zamanları değerlendirme uğraşlarını belirlerken, çocuğun yaşı, ilgileri, yetenek ve becerileri ile cinsiyeti göz önünde tutulmalıdır.

Çocuğa uygun oyun veya uğraşın seçiminde yaş önemli bir etkidir. Çocuğun yaşla ilgileri değişir, becerileri artar. Çocuk büyüdükçe arzuları, istekleri değişir, buna bağlı olarak da ilgi duyduğu faaliyetler farklılaşır.

Faaliyet seçiminde bir diğer önemli etken de çocuğun ilgileridir. Her çocukta ilgi uyandıran uğraşlar farklıdır. Bir çocuk spor yapmaktan zevk alırken, bir diğeri bir müzik

aleti çalmaktan hoşlanır. Çocuk belli bir alana ilgi duyuyorsa, çocuğun ilgisini o yönde geliştirme ve tatmin etme yolları aranmalıdır. Çocuk belli bir faaliyete ilgi duymuyorsa, o faaliyete yönlendirilmemelidir. İlgi duyulmadığı faaliyete zorlanan çocukta sıkıntı, başarısızlık ve mutsuzluk belirtilerinin görüleceği bilinmelidir.

Etkinliklerin seçiminde yetenek ve beceriler en az ilgiler kadar dikkate alınmalıdır. Çocuğun yetenek-

li olmadığı bir uğraşa yöneltilmesi ne kadar zararlı ise, beceremediği bir faaliyete itilmesi ne kadar sakıncalı ise, yetenekli olduğu bir alana yönlendirilmemesi o kadar zararlıdır. Arzu edilen; çocuğun yetenekli olduğu alanda başarılı olması, bu başarısı ile kendini kanıtlamasıdır.

Tatil programının hazırlanmasında dikkat edilecek bir başka nokta da, çocuğun cinsiyetidir. Kızlarla erkeklerin farklı dönemlerde, farklı faaliyetlerden hoşlandıkları unutulmamalı, çocuğun cinsiyetine uygun uğraşlar seçmesine izin verilmelidir.

Tatillerde çocuk için tercih edilen boş zamanları değerlendirme

---

...“Mutluluk ve huzur dolu bir tatilin iyi değerlendirilmiş bir tatilin, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimini olumlu yönde etkileyeceği unutulmamalıdır.”...

---

uğraşlarının amacı: çocuğu dinlendirmek, eğlendirmek, geliştirmek ve rahatlatmak olduğundan, bunların çocuğun yaşı, ilgi, istek, yetenek ve cinsiyeti doğrultusunda olmaları sağlanmalıdır.

Çocuğun yaşını, cinsiyetini, ilgi ve yeteneklerini göz önünde tutmak şartıyla, gelişim aşamalarına uygun olarak şu faaliyetler önerilebilir:

Okul öncesi dönemde olan çocuklara en uygun olan oyunlar: inşa oyunları, evcilik, bakkalcılık gibi taklit oyunları, her türlü açık hava oyunu gibi faaliyetlerdir. Küçük çocuk malzemesi tahta, plastik veya kâğıt olan inşa oyunlarından zevk alır. Kum, kil, hamur ve çamuru inşa oyunlarında kullanmaktan hoşlanırlar. Kâğıt, kalem, makas, yapıştırıcı ve boylarla yapılan masa başı faaliyetlerinde çocuk yaratıcı ve mutlu olur. Bahçe oyunları, su oyunları, top oyunu, koşmaca saklambaç gibi bedensel enerjiyi tüketen oyunlar bu dönemde zevk kaynağıdır. Masal dinlemek, hikâye anlatmak, şarkı ve şiir söylemek, dans etmek, kitaplarla eğlenmek küçük çocukları sevindiren uğraşlardır.

İlkokul çağındaki çocuklar için masa başı faaliyetleri, bireysel oyunlar ve grup oyunları, kitap okumak, müzik dinlemek, film seyretmek, maça gitmek, futbol, basketbol, yüzme gibi spor faaliyetleri, açık hava oyunları tercih edilen uğraşlardır. Bunların yanı sıra taklit oyunları, kurallı oyunlar, alet kullanmayı gerektiren oyunlar, montaj oyunları bu dönemin sevilen faaliyetleridir. Bu arada farklı nesnelere toplayarak koleksiyon yapma ilgi duyulan hobilere dendir.

Gençler için bir arkadaş veya arkadaş grubu ile birlikte olmak, grup içinde faal olmak, arkadaşlarla sohbet etmek, müzik dinlemek, dans etmek aranan uğraşlardır. Sinemaya, tiyatroya veya maça git-

mek, partiler düzenlemek, piknikler yapmak genci mutlu etmeye yeterli faaliyetlerdir. Ayrıca kitap okumak, araştırma yapmak, bir konuyu derinlemesine incelemek spor faaliyetlerine katılmak, gezi ve seyahatlere çıkmak, gençleri mutlu eden diğer etkinliklerdir. Bu arada kamp hayatı, çiflik hayatı, izcilik, çocuk ve gençlerin yaşamak istedikleri deneyimlerdir.

...“Amaç; çocuğu dinlendirmek, eğlendirmek, geliştirmek ve rahatlatmaktır.”...

Çocuğun yaşı kaç olursa olsun, tatil faaliyetlerinin seçiminde zorlama olmamalı, çocuğun özellikleri ön sırada yer almalıdır. Ana-

babalar çocuklarının tatillerini en iyi şekilde değerlendirmek isterken bazı hatalar yapmamaya da çalışmalıdırlar.

Örneğin:

- Aile, kendi çocukluğunda veya gençliğinde yapamadığı uğraşlara çocuğunu yönlendirme konusunda baskı yapmamalı.

- Aile, çocuğunun tatil uğraşlarında mutlu olup olmadığını araştırmalı.

Aile, oyun veya faaliyet seçimi çocuğu ile birlikte yapmaya çalış-

malı, çocuğa rehberlik etmekle birlikte onu seçiminde özgür bırakmalı, ancak çocuğunu denetlemeyi ihmal etmemeli.

...“Çocuk dilediği her konuda ailesi ile konuşabileceğini görmeli, ailesine güven duymalı, tüm aile bireyleri ile iyi ilişkiler geliştirecek ortamı bulmalıdır”...

Aile çocuğunu aynı anda birçok faaliyete yönlendirmekten kaçınmalı, çocuğunun en başarılı ve en mutlu olacağı faaliyeti tercih etmeli, bu alanda ilerlemesini sağlamalı ve bu ilerlemeyi izlemelidir.

Ailenin tatil aylarında görevi; çocuğa sadece uygun uğraşlar bulmak uygun bir tatil programı yapmak değildir. Çocuklarını mutlu

etmek isteyen ana-babalar, aile ilişkilerini geliştirmek, aile bağlarını kuvvetlendirmek, aile bireyleri arasında sağlıklı bir iletişim kurmak için tüm tatillerden yararlanmalıdırlar.

Özellikle yaz tatillerinde yemek sofrası, ailenin etrafında zevkle toplandığı bir yer olmalıdır. Burada ailenin ortak sorunları görüşülmeli, okul günlerinde olduğu gibi konu-

şulan tek konu okul başarısı, ders, not ve karne olmamalıdır. Çocuk ailesinin dertlerine ortak olmalı, aile de çocuğun sorunlarına eğilmelidir. Çocuk dilediği her konuda ailesi ile konuşabileceğini görmeli, ailesine güven duymalı, tüm aile bireyleri ile iyi ilişkiler geliştirecek ortamı bulmalıdır. Bu koşullar sağlandığı takdirde çocuk mutlu ve huzurlu olur.

Mutluluk ve huzur dolu bir tatilin, iyi değerlendirilmiş bir tatilin, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimini olumlu yönde etkileyeceği hatırdan çıkarılmamalıdır.

ÖNSÖZ

● Çocukların bizlere çıkardığı zorluklar, sürekli olarak artıp sıklaşıyor. Ana-babaların birçoğu sorunların üstesinden gelemiyorlar. Çocuklar , artık geçmişteki gibi davranılamayacağını sezinliyor, ancak şimdi nasıl davranmaları gerektiğini de kestiremiyorlar. Belki, doğruluğunu çoktan kabul ettirmiş birtakım eğitim yöntemleri bulunduğunu da bilmiyorlar. Bu konuda ana-babalara yapılan öneriler gerçekten değerli oldukları halde öylesine çeşitli ve zaman zaman da birbirleriyle öylesine çelişkili oluyor ki, değerlerine duyulan güven ister istemez azalıyor. Bunlar yol gösterici olacaklarına, giderek karışıklık yaratıyorlar. Bu durumda, herhangi bir yönteme güvenimizin nedeni ne olabilir?

● Ana-babalar ve çocuklarla olan kırk yıllık uğraşımda, ailedeki anlaşmazlıkların çözümü için önerdiğimiz yöntemlerin, gerçekten etkili olduğu kanısına vardım. Bu öneriler, aile danışma bürolarımızın laboratuvarlarında denendi, başarılı sonuçlar alındı. Hiç kuşkusuz, çocuklarıyla anlaşma ve uyum sağlayan bir yöntemi kendiliklerinden bulan ana-babalar da vardır. Ama bunlar çoğunlukla, çocuklarına neden öyle davrandıklarını ve kazandıkları başarının nedenini kesin olarak bilmemektedirler.

● Bizim öğütlerimiz, özel bir yaşam görüşüne dayalıdır. Bu görüş, Alfred Adler ve çalışma arkadaşlarının geliştirdikleri, insanlarla ilgili çok belirgin bir kavramdan kaynaklanmaktadır. Psikoloji alanındaki genel eğilim de, bizim izlediğimiz bu çizgide gelişmektedir. Biz, ana-babaların çocuklarına karşı gevşek davranmalarını ya da onları cezalandırmalarını öğütlemiyoruz. Ana-babaların öğrenmek zorunda oldukları şey, çocukları için eş düzeyde kişiler olmak çocukların davranışlarının kökenlerini anlamak ve dizginleri gevşek bırakmadan ya da iyice kasmadan onları yönlendirebilme yeteneklerini geliştirmektir.

● Daha önce yazdığım makale ve kitaplarda, çocuk eğitiminin ana ilkelerini tanımlamaya çalıştım. Ana-babalar ve çocuklar, bunlara bir çok katkıda bulundular. Hatta biz uzmanların düşünemediği birtakım etkin yöntem örnekleri de verdiler. Bu karşılıklı öğrenme sürüp gitmektedir. Çünkü hepimiz aynı sorunlar üzerinde, çocukların yetişkinliklere çıkarttıkları sorunlar üzerinde çalışmaktayız.

● Bayan Vicki Soltz'dan, uyguladığımız ilkeleri, kendisine özgü bir biçimde somutlaştırmasını rica ettim. Kendisi, bazı inceleme gruplarımızın yöneticisiydi. Bu gruplarda, anneler, yalnızca birtakım yanıtlar ve öğütlerle geçiştirilmeyip, bizim ilkelerimizle tanıştırılmaktadırlar. Vurgulanması gereken bütün önemli noktaları Bayan Vicki Soltz ile birlikte görüştük. O daha sonra bunları bir anne olarak, kendine özgü bir dille anlattı.

● Bizim yapmaya çalıştığımız, ana-babalara psikoloji dersi vermek değildir. Biz onlara, yeni bir yaklaşımın pratik adımlarını sergileme çabası içindeyiz yalnızca. Tek amacımız, onlara yardımcı olmaktır. Ortaklaşa çabamızla, üstlendiğimiz bu görevi de başarıyla yerine getirdiğimiz kanısındayım. En büyük yetenek bile, tüm zorlukları ve hataları ortadan kaldırmaya yetmez. Umudumuz, bu gerçeğin ışığında, ana-babaların kendilerine olan güvenlerinin artacağı ve hata yapmaktan korkmayacakları yolundadır. Hiç kuşkusuz, sürekli olarak sorunlarla karşılaşılacak ve bunlar hiç bir zaman kökten kazanamayacaklardır.

● Sorumluluklarını yerine getirmeye çalışan, ama çoğu zaman hazırlıklı olmadıkları görevlerle karşı karşıya kalan ana-babalar önünde saygılı ve anlayışlıyız. Nasıl çocukları eğitmek gerekiyorsa, ana-babaların da eğitilmeye ihtiyaçları vardır. Yeni yöntemlere göre eğitilmek, çocukların zorlamalarına uyum sağlamak, değişik çıkış noktalarına gelmemize yarayacak ve barışçı ilişkiler için yeni yollar açacaktır.

Prof. Dr. Rudolf Dreikurs

Olay Çözümlemesi

Konuşmadan Tavır Koymak

Annelerinin öğlen yemeği çağırısı üzerine alelacele oyunlarını bırakıp mutfığa koşan üç küçük birbirlerini itiştiyerek kapıdan içeri girdiler. Hazırlanmış sofranın başına neşeyle oturdular. Annenin gözleri, birinin çatalı tutan eline kaydı. Ayşe'nin yumak gibi tombul elleri kapkara olmuş, tırnakları siyah bir panoya dönüşmüştü. Bilge Hanım'ın gözü diğerlerinin de ellerine kaydı. Aman tanrım! Hepsinin elleri mikrop yuvasına dönmüştü. Kadıncağız dayanamayıp haykırdı.

“Ben kaç kere söylemedim mi size...? Haydi bakalım üçünüz de dışarıya. Sakın kirli ellerinizle dönmeyin.” Bilge Hanım, bir yaşındaki bebeğinin yemeğini yedirirken, üç çocuk canları sıkın bir şekilde masadan ayrılıp lavabonun yolunu tuttular.

● “Ben kaç kez söylemedim mi size...?” Anne babaların binlerce, milyonlarca kez söyledikleri bu cümle, salt umutsuzluğun anlatımıdır. Bu eğitim yöntemi tamamıyla anlamsızdır. Hatta, bu çok kullandığımız “Kaç kere söylemedim mi size” uyarısı söylenenlerin amacına hiçbir zaman ulaşmadığının açık bir anlatımıdır.

Çocuklar her zaman olmasa da ana babalarının ne yapmak istediklerini çok çabuk öğrenirler. Neyin doğru olup neyin olmadığı onlara bir kez daha anlatılmalıdır. Olaydaki gibi sürdürülen her ko-

Konuşmadan tavır koymak. Bu, günlük yaşamımızda bir çoğumuzun uygulamadığı bir tavır biçimi. Genellikle istemediğimiz olaylar karşısında hemen öfkelenip, sanki ortaya çıkan problemi çözecekmiz gibi konuşur, hatta bağıırır çağırırız. Neye yarar bu bağıırıp çağırarak? Çoğunlukla hiçbir işe yaramaz, aynı olay bir kez daha tekrarlandığında "yeter artık bu kaçınıcı" demeye başlamamız da bizim koyduğumuz tavırdaki başarısızlığımızın kanıtıdır. İstemediğimiz olayların bir kez daha yinelenmemesi için o olayı yaratan koşulları ortadan kaldırmak ve bir tavır geliştirmek elbette konuşmaktan çok daha etkili olacaktır. Alman araştırmacılar; Dreikurs ve Soltz, davranış değiştirme yöntemleri ile konuşmadan tavır alma konusunda yaptıkları çalışmalar ile bizlere örnek olacak davranış biçimleri gösteriyorlar. Bu iki Alman araştırmacının çocuklarımıza nasıl davranacağımızı gösteren önerileri aslında toplumsal yaşantımızı da düzenleyecek önerilerdir. Dreikurs ve Soltz'un "Children; The Challenger" (Çocuklar; Meydan Okuyanlar) adlı kitabından yaptığımız aşağıdaki derlemeler bu özgün çalışmanın "Konuşmadan Tavır Koymak" bölümünden derlenmiştir.

nuşma çocukların yanlış davranışlarının yanlışlığını bildiklerini, buna karşın yine de tutumlarını sürdürdüklerini gösterir.

Niçin bu çocuklar masaya kirli elleriyle geliyorlar? Çocukların niyeti nedir? Kirli elleriyle masaya gelmelerinin anne üzerindeki etkileri neler olabilir?

Açıkçası, anneler genellikle buna benzer durumları biraz fazla abartırlar.

Olayda evin bir yaşındaki bebeği oturuyor ve annenin ilgisini istiyordu. Ansızın diğer üç küçüğün tombul, sevimli fakat kir yumağı haline gelmiş elleri ön plana çıktı. Çocuklar temizlik kuralına uymadılar. Ama onların yaptıkları, (ya da yapmadıkları el yıkama işi) amacına ulaştı, annelerinin dikkatini çektiler.

Bilge Hanım'ın mutfağında ortaya çıkan bu olayda çocukların kirli elleri yetişkinlerin dikkatini çekmeye yöneliktir. Ellerini yıkadıkları takdirde, anne onların önüne yemeği koyduktan sonra yine bir yaşındaki küçük kardeşleri ile ilgilenenecektir. Bu durum da onların ellerini yıkaması aptallık olmaz mı?..

Anne gerçekten çocukların davranışını değiştirmek istiyorsa (kardeş kıskançlığı kokan bu olayda,) onlara ilgi göstermek zorundadır. Salt sözün, hiçbir anlamı yoktur. Toplumun isteklerini benimsetmek için çocuğun davranış-

larına yasaklamalar koyabilir. Herşeyden önce yetişkin yapmak istediği şeyde kararlı olmalıdır.

Bilge Hanım çocukların kirli ellerini gördüğünde şöyle davranırsa daha etkili olabilirdi;

... Siz kirli ellerle masada olcaksanız, ben sizinle aynı masaya oturmuyorum (her davranış bir amacı elde etmeye yöneliktir. Bir ihtiyacı karşılamak için yapılır. Bu şartlar altında yemek yeme davranışı çocukların istedikleri ödülse, uyacakları kurallar da istediklerini onlara sağlayacak bir edimdir.)

Ve, Bilge Hanım daha sonra kimseye yemek vermez, tabakları kaldırır. Bundan sonra anne, bir daha niçin yemek vermediğini anlatmak zorunda değildir. (Çocuklar yemek yemek için yapacakları davranışı; yani, burda istenen el yıkama davranışını yapacaklardır.)

Böylece bu olayın mutlu sonunda çocuklar annelerini uğraştıramazlar ve çocukların el yıkamama davranışının da nedeni ortadan kalkar. (Çocuklar böylece istedikleri ilgiyi bulur. Anne de kendi yaptığı yönlendirme ile çocuklara "bir kez daha söylemek" durumunda kalmaz)

Dreikurs ve Soltz, yukarıda yaptıkları açıklamalarında davranı-

şın yönlendirilmesi kuralları içinde somut bir öneri getirmektedirler. Önerileri ise bir "uyarıcı" olarak ele aldıkları konuşma içinde ceza ve ödülleri yerinde ve zamanında kullanılarak çocuğun davranışları üzerinde etkin olabilmektir. Aynı yöntemin uygulanması gereken başka bir olay da şudur.

"Aysun Hanım rastlantıyla mutfak penceresinden dışarı baktı ve sekiz yaşındaki Beysun'u elinde oyuncak tüfeği ve yanında kendinden dört yaş büyük bir çocukla gördü. Beysun tüfeğini komşularının penceresine doğrultmuş tetiği çekmek üzereydi. Oğluna seslendi;

— "Beysun çabuk gel, seninle konuşmak istiyorum."

Çocuk silahını indirdi ve kapıyı kendisi için açık tutan annesinin yanına yavaşça gitti. Anne çocuğu odaya götürdü ve onu tabureye oturttu.

— "Oğlum biliyorsun biz sana oyuncak silâhı verdiğimizde, seninle bunun yaratacağı tehlikeler hakkında konuşmuştuk. Biz, tüfeğinin küçük kurşunları kimseyi yaralamasın ve çevreye zarar gelmesin diye odana özel bir poligon bile yaptık değil mi?"

Beysun dalgın, masum gözlerle annesine baktı ve bu küçük konferansı ilgi ile dinliyormuş izlenimi uyandırdı. Fakat hiç cevap vermedi.

Aysun Hanım yine üsteledi, — "Küçük mermilerinin Ahmet beyi sakatlayabileceğini biliyor musun?"

Çocuğun kaşları "bilmiyorum" anlamında yukarı kalktı. Annesi yine...

— "Oğlum bak; fişekleri tatkarken de büyük özen göstermelisin. O noktadan nişan alırsan, pencere camını kırarsın. Ama sen bunu istemezsin değil mi?"

Beysun gözlerini yere doğrulttu. Annesi eleştiriyor, Beysun da bu konuşmadan etkilenmiş görünüyordu. Annesi iyi bir dinleyici bulmuştu. Sözleri amacına uygun etki yapıyor düşüncesiyle konuşmayı sürdürdü.

— "Sonuçta anlayacağın, sen

pencereye bir zarar verirsen biz bunu ödemek zorunda kalırız. Bunu da istemezsin değil mi?"

Beysun yere bakıyordu.

— "Oyuncakçıda tüfeğe senin için ekstra parçalar taktırdık. Neden? Daha uzağa atış yapabileceğin diye. Şimdi bu parçaların çıkarılmasını ister misin? Hoş olurdu değil mi? Ne dersin?"

Çocuk başını iyice eğdi, ayaklarını geri salladı ve:

— "Tatilde oynarım belki" dedi.

Kadın oğluna bir kez daha dikkat ve sevecenlikle baktı. "Bir daha yapar mı" dolu bir ifadeyi de okumak mümkündü gözlerinden.

— "İyi" dedi ve sonra sürdürdü konuşmasını. "Fakat, tüfeği buraya bırakacaksın anlaşıldı mı?"

— "Anlaşıldı".

Birkaç gün sonra annesi Beysun'u şişelere ve bahçe kovalarına daha da yakından ateş ederken buldu. Tekrar aynı şeyler oldu. Beysun annesi tarafından bir kenara çekilip "nasıl davranmak gerektiği" hakkındaki eleştirisini tekrarladı. Atışların tehlikeleri bir kez daha tekrarlandı. Konuşmanın sonunda da küçük Beysun her zamanki gibi ciddi ve etkilenmiş göründü, silahını odada bırakıp oynamaya gitti.

Annenin olaylara bakış açısı çocuğa açıklama getirmelidir. Çocuk yönlendirilmeli ve bunun da yararı olmadığı takdirde çocuğun hareketlerini frenlemeli, gereğinde cezalandırılmalıdır. Hiç olmazsa yapılanlar çok fazla konuşmaktan daha yararlı, daha kalıcı olacaktır. Pek çok ana-baba sürekli sözcükleri sıralar ve bunun yeterli olduğunu zannederler. Çocuk tutum ve davranışları ile bir görüş izler ve davranışlarını değiştirmeyi düşünmez. Bütün konuşmaları sürdürülen bir gevezelik sayacak ve bu duruma karşı çocuk çok çabuk duygusuzlaşacaktır. (Uyarılar sürekli yinelenildiği ve çok fazla geldiği için eski güçlerini yitireceklerdir. Tıpkı hergün çok yüksek sesle müzik dinlemeye alışan bir insanın daha alçak ses ve tonlarla tatmin olmaması, çok yemeye alışmış bir

insanın az yiyeceklerle yetinmemesi gibi.) Bu sağırlık giderek çocukların yönlendirilmeleri, idare edilmeleri konusundaki tüm konuşmalara karşı tepki olarak yayılacaktır.

Kelimeler görüş alışverişinde araç olarak kullanılmalıdır. Bununla birlikte çocuk, elektrikli ortamda dinlemeye hazır değildir. Sözcükler silâh olacak ve çocukta istenen etkiyi yapmayacaktır. Bu durumda verilen uyarıların hiçbiri karşısında bir cevap alınamaz.

Peki, sözcük savaşından kurtuluşun yolu nedir? Eğer çocuk hiç yanıt vermiyorsa bu onun tutumunun başkaldırıcı olduğunu kanıtlar.

● Anne kararlı davranmalı Beysun'un silahını ondan zorla da olsa alabilmelidir.

● Özür dilerim ama, sen koyduğumuz kurallara uymak istemiyorsun. Kurallara uymaya razı olursan silahı yeniden alabilirsin diyebilmelidir.

● Aynı olay bir kez daha tekrarlanırsa; silah ortadan kaldırılmalı idi. Bu konu üzerinde daha fazla konuşmak zaman kaybıdır.

*Çocuğunuzun bir havalı tüfeği olmayabilir. Ama bu, kendisini yaralayacak keskin, delici bir araç ya da onun çok kıymet verdiği dallardan bükülmüş bir oku olmaması demek değildir. Beysun'un havalı tüfeği ile okun kullanılması öğretilmesi arasındaki benzerlik aynı davranış biçiminin yaygınlaştırılması önerisini getiriyor bizlere.

Ferda hanım akşam yemeğinden sonra evlerine gelen ziyaretçileri ile birlikte evin salonunda oturuyordu. Salonun kapısında bir saat önce yatağa gitmiş küçük Müge kendisine büyük gelen pijaması ile duruyordu. Yüzünde hafif bir gülümseme vardı. Diğer konuklardan da biraz çekinmiş, başını öne eğmişti. Ondan geldiği neredeyse şüphe edilecek kadar yavaş bir sesle.

— "Anne" dedi.

Ferda hanım, Müge'nin babası ve eve gelen konuklar ona döndüler; Sonra "Kızım" dedi Ferda Hanım, "Pijamanın paçasına ba-

sarsan düşersin. Hadi bakalım şimdi git yat artık."

Ferda hanım konukların dönüp, bu kez konuşmanın odağına Müge'yi almıştı.

"Müge'nin üstündeki pijamayı dün ucuzluktan aldım. Pijama ona büyük geliyor ama şimdi gelişme çağında. Bugün aldığım yarın dar geliyor. Yeni aldık diye bir hevesle giyindi. Aslında ben onu önümüzdeki yıl için almıştım."

Müge henüz yatağına gitmemiş koridorda durmuş annesini dinliyordu. Tüm konuklar onu görebiliyorlardı. Konuklarla göz göze gelen Müge'nin yüzünde mutlu bir ifade vardı. Başını öne eğmiş, koridorda durup paçaları ayaklarının üst kısmını örtmüş, pijamasının altında kıpırdattığı parmaklarına bakıyordu. Alışkın olmadığı bu durum ona çekici gelmişti. Çocuk halinden hoşnut, herkesin kendisine baktığını kestirerek yaramaz bir gülümseme ile yine baktı.

Ferda hanım Müge ile bir kez daha göz göze gelince dayanamadı:

— "Müge pantolonunu hemen yukarı çek, yoksa düşeceksin. Hem artık sen niye odana gitmiyorsun, hadi bakalım odana git." diye emretti.

Çocuk yavaşça döndü ve bir adım atarak pijamanın örttüğü bacaklarından birini salladı. Parmakları ne kadar ilginçti bu büyük pijamayla. Yine döndü ve salondakilere baktı. Ferda hanım yine konuklarla ilgilenmeye başlamıştı. Müge'de duvara dayanıp konuklara baktı, sohbetlerini dinlemeye başladı.

Ferda hanım konuklarına kibarca gülerek koridarda duran Müge'ye baktı. Sesi biraz daha yükselmişti.

— "Müge" dedi. "Sen düşmek mi istiyorsun? Pantolonunu çek ve artık odana git."

Sonra eşine döndü;

"Kaya, artık onu odasına götür."

Babası yerinden kalkarken Müge pijamasına dikkat etmeden çabucak yürüyüp koridoru geçti ve odasına girdi.

*Y.E.'nin notu

Çocuklarımız olası tehlikelerle kuşatıldığında biz onları uyarırız. Gerçekten de çocuklar herhangi bir yönde davranmaya korktukları zaman bizi dinlerler. Anneler her nedense böyle durumlarda paniğe kapılırlar ve çok konuşurlar. Sanki çocuğa gözdağı vermek daha yararlı olacakmış gibi. Gözdağı onları ürkütecektir. Müge kendisine büyük gelen pijamasının pantolonu ile nasıl başa çıkacağını aslında çok iyi biliyordu. Çocuğun olaydaki bilinçsizce tutumu, onun kendisini tehlikeye atacağı gerçeğini bir kez daha kanıtlıyordu. Çocuğun derdi pijamasının uzun pantolonu değil annesinin konuklarla ilgilenmesi nedeniyle kendisine göstermediği ilgi idi. Bu durumda da annesini endişeli görmek onun hoşuna gidiyordu. Yatağa gitmesi söylendiğinde bundan annenin ve konuklarının dikkatini kendi üzerine çekmek için yararlandı. Müge için annesinin kendisiyle ilgilenmesini sağlayabilmek, onun dikkat çekme yeteneğinin önemli bir kanıtıdır. Çocuğun karşısındaki yetişkin ne kadar paniğe kapılırsa, ne kadar tedirgin olup havayı gerginleştirirse, karşısında kendisinden tepki gören çocuğun isteklerine o kadar uyumuş olur. Bu olayda Müge annesinin göstereceği tepkiyi biliyordu. Anne de öyle davrandı. (Eğer biz çocuğumuzun yanlış davranışlarını düzelteceksek kendi davranışımızla, çevreyi tedirgin ederek onun ve kendimizin yanlış davranışlarını pekiştirmekten başka bir şey yapmamış oluruz).

Bizler anne baba olarak çoğunlukla çenelerimizi tutamaz, çok konuşur, hatta bağırırız. Çenesini tutmayı ilk kez deneyen anne babalar başta zorluk çekebilirler. Fakat bu çekecekleri zorluk çok konuştukları zaman olacakların yanında mutlaka hiçbir şey kalacak, her şey daha kolaylaşacaktır.

Suskunluk ne getirir? Anne ve babanın böyle bir durumdaki suskunluğu gergin havayı azaltır. Üstelik ortaya çıkan sorun hiç kimseye zarar vermeden kısa süre içinde biter. Ailenin uyumlu beraberliği de suskunlukla onarılır.

Müge ile Ferda hanım arasındaki diyalogda ise anne çocuğuna pijama konusunda hiç birşey söylememeliydi. O çocuğa, ya yatağa gitme ya da pijamasıyla orada bulunma olanağını tanımalıydı. (Böylece çocuğun beklediği ilgi karşılığını bulacak ve bugüne dek kurulan ilişkiler yıpratılmamış olacaktı.)

Beş yaşındaki Gökhan'la annesi, sabah kahvaltısından sonra evden çıkıp her zaman gittikleri süper markete gittiler. Annesi kapıdan girişte bir alışveriş arabası aldı ve reyonların arasında gezmeye başladılar. Ama Gökhan annesinin yanında yürümekle yetinmedi. Alışveriş arabasının parmaklıklarına tırmanıp orda jimnastik hareketleri yapmaya başladı. Sonra, geriye dönüp marketin girişindeki turnikeye oturdu ve dönmeye başladı.

Sibel hanım turnikedeki dönen Gökhan'ı görünce dayanamayıp seslendi:

— “Gökhan, oğlum, düşüp yaralanacaksın, çabuk buraya gel”

Gökhan annesini duymadı, üstelik turnike yavaşlayıp durunca ayaklarını tutturup dizlerinden geriye doğru sarktı.

Annesi artık sinirinden titremeye başlamıştı. Gözleri iri iri açıldı.

— “Gökhan” dedi, hırsla “Şimdi canına okuyacağım, gel buraya.”

Anne alışverişine devam etti. Bu arada Gökhan yine turnikenin tepesinde oynayıp alışveriş yapan

diğer kadınlara engel oluyordu. Bir ara tekrar alışveriş sepetlerinin içine düştü. Annesi bağırıyor:

“Gökhan yolu kapıyorsun gel buraya. Bak ben gidiyorum.”

Gökhan oyununu bozmadan sepetlerin orada oynuyordu. Annesi geri dönüp onu aldı.

Gökhan ile Sibel hanım arasında olduğu gibi çocuk düz konuşmaya tepki göstermiyorsa, ana-babanın çocuğa gücünün yetmediği açıktır. Çocuk işbirliğine yönlendirilmelidir. Ana-baba çocuğa (toplumsal kural ve ilişkileri) öğretmek için çabalarını iki katına çıkarmalıdır. Onlar, çocuğa “mantıklı ve anlayışlı” konuşmalarla yaklaşırlarsa, doğal olarak olumlu sonuca ulaşırlar.

Bu güçlüklerden çıkış yolu olarak önerilecek yol ise davranışı konuşmanın yerine geçirmeyi öğrenmektir. Parola olarak “gergin olduğum zamanlarda çenemi tutup tavırlarımı ortaya koyacağım” gerçeğini kabullenmeliyiz.

Yine Sibel hanımın ve Gökhan'ın başına gelenlere dönersek şunu görürüz: Gökhan ne söylediğini annesinden çok biliyor. Karşısındaki onu dinlemezse Gökhan konuşmaz. Ama annesi, Sibel hanım, çocuğu onu dinlemediği halde konuşarak boş yere kendisini üzdü. Çenesini tutup, tavrını ortaya koyabilirdi. Bu durumda tavrı ne olacaktı? Elbette çocukla işbirliği yapmak olacaktı. Ona olabilecek tehlikeleri sıralamakla yalnızca gözdağı vermiş oldu. Gökhan, vücudu ile neler yapılabileceğini, kendini birazcık tehlikeye atarak anlayabiliyordu. Gerçekten de böyle değil mi? Çocuklar parmaklıklara, turnikele, alışveriş arabalarının içine tırmanırlar ve çoğu kez bizim yüreklerimiz yerinden hoplamakla kalır, onların da pek azına nadiren birşeyler olur.

Sibel hanımın konuşması etkili olmayınca çözümü geri çekilmekte ve Gökhan'ı turnikenin başında bırakıp sanki oğlu doğru davranıyormuş gibi umursamazca davranmakta buldu. Fakat anne çocuğu “Şimdi gidiyorum” demesine

karşın onu yalnız bırakmadı. Gökhan istediklerini yaptırmada annesinden çok güçlü olduğunu bir kez daha gösterdi.

İşbirliği yapmak önerisine gelince anne, dışarı çıkmadan önce sunuları söyleyebilirdi:

“Dükkan oyun yeri değildir. Sen benim yanımda yürüyüp bana yardım edebilirsin.”

Eğer Gökhan alış-veriş arabalarına zıplayıp çıkmaya kalkışır; anne, oğlunun elinden tutup yanında alıkoymalıdır. Ama çocuk doğru davranmaya başladığında, onu rahat bırakmalıdır. Bu tutarlı davranışla anne Gökhan’a düşünme fırsatı verebilir. Rahat durmadığı takdirde evde ona;

— “Hayır Gökhan seninle geçen sefer alışverişe gittik, benimle geldiğinde yaptığın hareketlerle bugünkü fırsatı kaçırdın” demelidir.

Çocuğun dükkanda iyi davranacağına emin olduğu takdirde çarşıya çıkarılır. Bu tip bir davranış, açıklama yapmak ve gözdağı vermeden daha kolay ve etkili bir yoldur.

Aile yaz tatilindeydi. Baba balığa çıkmıştı. Annede mutfakta yemek hazırlıyordu. İki yaşındaki Halide mutfak kapısının eşiğinde kafasını kapıya dayamış duruyor, annesinin yemek yapışını izliyordu. Yavaş bir sesle annesine seslendi.

— Anneciğim...

Aysel Hanım patlıcanları tüm dikkatiyle soyarken kafasını hiç kaldırmadan cevap verdi.

— Evet...

Halide birşey söyleyecekmiş de gerisini getiremiyormuş gibi yine seslendi:

— Anne...

Aysel Hanım elindeki patlıcanı soyulmuş olarak kaba koyup bu kez daha sevecen bir sesle yanıt verdi:

— Evet cici kızım

Halide uyarısını usanmadan yineleyecek gibiydi ve yineledi de.

— Anneciğim...

Anne elindeki küçük bıçağı bıraktı yerinden kalktı ve Halide’nin yanına gitti:

— Ne istiyorsun güzel kızım, gezmeye çıkmak mı istiyorsun?

Halide başını önüne eğdi, dudaklarını hafifçe dışarı çıkardı. Bir an anne kız sessizce kapı kenarında durdular. Sonra anne birden aklına birşey gelmiş gibi *“bir dakika kızım”* diyerek işine döndü. Bu arada Halide kapıda kalmıştı. Çocuk küskündü. Burnunu kapıya dayayıp birden,

— Anne, anne, aneee diye üç kez seslendi.

Aysel hanım tekrar elindeki işi bırakarak kızının yanına geldi:

“— Kızım şu anda akşam yiyeceğimiz yemeği hazırlıyorum. Biraz sonra işim bitecek. Hadi gel biraz gezelim seninle” diyerek kızının elinden tuttu. Mutfak masasının üstünden anahtarını alıp küçük bir gezintiye çıktılar.

Bu olayda Halide annesine gitmemiş, onu ayağına getirmeyi başarmıştır. Anne, aslına bakmak gerekirse, Halide’nin o an için pek de gerekli olmayan isteğine boyun eğmiştir.

Şu bir gerçektir ki çocuk devamlı olarak itina isterse o çocuk mutlu olamaz. İlgi görmeksizin tek başına birşey yapacağına, kendisinin insanlar gözünde bir değer kazanacağına inanamaz. İlgi görmeye alışınca da kendi önemini sürekli olarak anımsatma ihtiyacı duyar ve bunu herkesten onaylatmak ister. Durum böyle olunca *“Annem bana her zaman önem veriyor mu, ben hep üstün tutuluyor muyum?”*

diye düşünür. Doğal olarak aklına takılan bu düşünce ilgi konusunda onun şüphesini ve açlığını daha da artırır.

Halide’nin başlangıçtaki isyanını anne tarafından ilgisiz karşılanınca, zamanla kendini kanıtlamak için başka yollar arayacaktır. Çocuklar yapıcı yollar bulmak için çevrenin yardımına muhtaçtırlar. Aksi halde (aşırı) ilgi arayışı onu zaman zaman yıkıcı da olabilecek hareketlere götürecektir.

Gerçek ilgi çocuğun aşırı ilgiye muhtaç olmadığı, herhangi bir art niyete sahip olmadığı zaman verilmelidir (zaten eğer aşırı ilgiye ihtiyaç duyuyorsa ailenin daha önceden yaptığı bir çok hatası olduğu da söylenebilir). Bu örnekte Halide annesini kölesi gibi görmekte ve doğru yolun seçiminde kendi gücünü kullanmaktan kaçınmaktadır *Bu olayın çözümlenmesinde;* anne Halide’nin ilk çağrısında ona o anda işi bırakamayacağını arkadaşça söyleyebilmeliydi. İkinci çağrıda ise anne yanıt vermek zorunda değildir. Çocuk bağırabilir, (ya da başka bir baskı yolu kullanabilir) bu durum için de annenin yapması gereken şey; işine neden devam ettiğini açıklamak, işin önemini vurgulamak ve çocuğa yaptığı işin gerekli, üstelik şart olduğu bilincini yerleştirerek işine devam etmektir. Böylece Halide her istediğinde gezmeye gidemeyeceğini öğrenir.

- Anne yerine göre iyi alışkanlıkları teşvik etmeli zamansız talepleri reddetmelidir.

- Gezinti için uygun zaman saptanmalıdır.

- Halide annesinden zamansız gezinti isteğinde bulunduğu anda anne; *“şimdi zamanı değil”* diyerek olayı sonuçlandırmalıdır. Halide buna rağmen ısrar ederse, annesi kulak asmayıp işine devam etmelidir.

Öğleden sonra anne bir dostuna ziyarete gitmişti. Çocuklarından en küçüğü Mine aniden içeri girdi ve oyun arkadaşını şikâyet etmeye başladı. Anne:

...“Bir çocuğa, kendi yaşıtı bir başka çocuk tarafından gösterilen bir tepki bazen bir yetişkinin müdahalesinden daha olumlu sonuçlar yaratabilir.”...

Çocuğun oyun arkadaşlarını seçmek, onlarla - kendisine ve başkalarına zarar vermemek koşulu ile - istediği gibi oynamasına izin vermek, bağımsız bireylerin yetiştirilmesi yolunda önemli bir başka noktadır. Özellikle okul öncesi çağda bulunan çocukların oyunları sırasında yetişkinin koruyucu ve yol gösterici denetimi gerekli olmakla birlikte, bunun çocuğa olabildiğince az hissettirilmesi, kendi kendine karar verebilmeyi, yaşıtı olan diğer çocuklarla barış ve karşılıklı anlayış içinde nasıl oynayacağını öğrenmesi yolunda bir başka önemli adımdır. Çocuk, oyun sırasında, öteki çocukların da kendisi gibi istekleri bulunduğunu ve onlarla bir arada olmak istiyorsa kendi istekleri gibi, başkalarının isteklerinin de yerine getirilmesinin gerekli olduğunu, onlarla birlikte bulunduğu, oyun oynadığı sırada zaman zaman çıkan çatışmalar yolu ile öğrenir. Çocukların grup halinde oynadıkları veya yalnız iki çocuğun birlikte oynadığı durumlarda, zaman zaman çatışma çıkması son derece doğal bir durumdur. Ama bu çatışmalar - zarar verici olmadıkları sürece - yine çocukların kendileri tarafından çözümlenirse eğitici olabilir. Yetişkinin duruma sürekli müdahalesi halinde çocuğun zor durumlardan kendi başına kurtulmayı denemek için pek az deneyi-

mi bulunacaktır. Oysa bir çocuğa, kendi yaşıtı bir başka çocuk tarafından gösterilen bir tepki, bazen bir yetişkinin müdahalesinden daha olumlu sonuçlar yaratabilir.

Hiçbir toplumda özgürlük sınırsız değildir. İnsanların toplu bir biçimde yaşadığı her ortamda belirli kuralların, hak ve sorumlulukların bulunması doğaldır. Kuralların bulunması ve bunlara herkesin aynı şekilde uyuyor olması çocuğun güvenli bir yaşam ortamına sahip olması için gereklidir. Ayrıca bu düzenli ortamda bireylerin birbirlerine karşı hak ve sorumlulukları da vardır. Çocuğa yapabileceği türden bazı ödevlerin verilmesi, bunun yanı sıra evde onun da haklarının bulunduğu tüm aile bireyleri tarafından kabul edilmesi, toplum yaşamına hazırlanması yolunda bir başka önemli adımdır.

...“Evde hiçbir konuda kendine fırsat tanınmayan, hiçbir konuda kendine fırsat verilmeyen, yapabileceği en basit görevler bile annesi tarafından gerçekleştirilen bir çocuktan yaşamda başarılı olmasını beklemek, ondan çok güç şeyler istemek anlamına gelir.”...

Evde hiçbir konuda kendisine fırsat tanınmayan, hiçbir konuda, seçim fırsatı verilmeyen, yapabileceği en basit görevler bile annesi tarafından gerçekleştirilen, sürekli başkalarının yardımına alıştırmış

bir çocuktan, tek başına okula gidebilmesini, ödevlerini kendi kendine yapmasını, odasını ve eşyalarını yerleştirmesini, arkadaşları ile iyi ilişkiler kurabilmesini beklemek, ondan başarılması çok güç olan şeyleri istemek olur. Başlangıçta yaptığı işler o kadar iyi olmasa bile, ona sürekli deneme fırsatı vermek mükemmelle ulaşması için gereklidir.

Çocukluğunda anne baba ile karşılıklı saygı ve sevgiye dayalı ilişkiler kurabilmiş, onlara güvenen, ve onların da kendisine güvendiklerini, yaptıklarına ve fikirlerine değer verdiklerini bilen bir çocuk, daha sonra kendi başına zaten çatışmalı bir dönem olan ergenlik devresini ailesi ile büyük görüş ayrılıklarına düşmeden atlatabilir.

Aksi durumlarda ise çeşitli olumsuz modellerin yerleşmesi mümkündür. Çocuk, kendisine hiçbir konuda fırsat tanınmaması, sürekli baskı altında tutulması halinde, ya içine kapanık, pasif her konuda başkalarının fikir ve yardımlarına gereksinimi olan bir birey, ya da tam tersine, hiçbir

konuda, kimseye güvenmeyen, her konuda yalnız kendi görüş ve düşüncelerinin doğru olduğuna inanan, insanlarla iyi ilişkiler kurmakta başarılı olmayan bir genç insan olabilir.

Özgür Seçim İlkesi

*Maria Montessori
Çocukluğun Sırları adlı
kitabından*

“Bir gün öğretmenin bir işi çıkmış, okula geç kalmıştı. Aksilik bu ya, akşamdan dolabı kilitlemeyi de unutmuştu. Geldiğinde bir de ne görsün: Çocuklar dolabın kapağını açmışlar, hepsi toplaşmış başına, gözlerinin kestiği araçları kapıp köşelerine taşıyorlar. Öğretmen, bunu bir çeşit hırsızlık saymış, kendisine, okula saygısızlık bellemiş, cezayı hakettiklerinden dem vurmaya başlamıştı. Bense olayı bambaşka bir gözle görüyordum. Demek ki çocuklar araçları artık kendi dilediklerince seçecek kadar iyi bellemiş, öğrenmişlerdi. Sonunda da böyle olduğu anlaşıldı.

Böylece çocuklar için yeni ve ilginç bir uğraş başlamış oldu. Artık kendilerine özgü, kendi gönüllerine göre araçlarını, uğraşlarını seçiyorlardı. Bunun üzerine biz de boylarına göre dolaplar edindik. Dolapların gözünden kendi ihtiyaçlarına uygun malzemeyi rahatça seçip alabiliyorlardı artık. İşte bu özgür seçim ilkesi idi.

Çocukların uğraşlarını, araçlarını özgürce seçebilmeleri, bizim de onların ruhsal ihtiyaç ve eğilimlerini gözlemlememize olanak veriyordu. İlk ilginç keşiflerimizden biri şu oldu: Çocuklar kendilerine sunulan çeşitli nesnelere hepsini değil, sadece bazılarını seçip alıyorlardı. Yani belirli bir tercih güdüyorlardı. Ne yapsanız istemedikleri nesnelere gönül rızasıyla el atmıyorlardı.”

İKİZLER

Hangimiz yan yana bitleştirilmiş arabaları içinde, kafalarında aynı renk şapkalar, üstlerinde aynı renk giysiler olan bir ikiz çifti geçtiğinde dönüpte bakmayız? Birbirine su damlası gibi benzeyen ikizlerin, kum havuzunda oynamasını seyrederken çoğumuz şaşırır, nasıl olduğunu merak ederiz.

Elbette birçoğumuz birbirlerine çok benzeyen ikiz kardeş ya da diğer adıyla, **tek yumurta ikizi** gördüğümüzde, onlara ilgi duyar, eğer aileleri yakın çevremizde otururlarsa, anne-babalarını, "ikizlerin annesi Ayşe Hanım", ikizlerin babası Ahmet Bey" gibi, çocuklarının bu özel durumlarıyla tanımlarız.

İkizler, aynı zamanda döllenmiş yumurtanın ürünüdürler. İki tip ikiz vardır: tek yumurta ikizleri ve çift yumurta ikizleri. Yapılan çalışmalar sonucu, ikizlerin dörtte birinin tek yumurtadan olduğu bulunmuştur. Aşağıdaki şekil iki ayrı tip ikizin nasıl geliştiğini göstermektedir.

Çocuklarınız ikiz olduğunda sevgi, güven ve ilgi her birine eşit ve yeterli verilmelidir.

Bir yumurta, sperm tarafından döllenildiğinde, ilk hücrenin bölünmesiyle yeni hücreler ayrılmaya başlar. Zigot denilen döllenmiş tek yumurta hücresi ikiye bölünür ve bu iki yarımdan aynı genetik yapıda bireyler oluşur. Bunlara tek yumurta ikizleri denir. Genlerinin benzer tasnifi sonucu, birbirlerine çok benzerler ve aynı cinsiyette olurlar.

İki yumurta birlikte gelişir ve aynı zamanda döllenirse, bundan yetişen bireyler çift yumurta ikizleri olurlar. Bunlara kardeş ikizi de denir. Bu isim ikizlerin fiziksel ve

düşünsel yapılarındaki ayrılığı vurgular. Çift yumurta ikizleri aynı cinsiyetten de olabilir, farklı da. İkizlerin fiziksel ve düşünsel benzerlikleri, farklılıkları üzerinde pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda da ikizlerin doğumlarının daha zor, zamansız ve problemlili olduğu bulunmuştur.

İkizlerde bulunan genel karakteristik farklılıklar şunlardır:

GELİŞME GECİKMESİ:

İkizlerin fiziksel, devinsel, düşünsel ve konuşma gelişmelerinde, yaşamlarının ilk altı yılında gecikme olasıdır. Bunun önemli nedenleri erken doğum, ana-babanın aşırı ilgisi ve birbirine fazla bağımlılık olarak bulunmuştur. Aşağıdaki grafik ikizlerde devinsel ve konuşma gelişimindeki gecikmeyi gösterir.

FİZİKSEL GELİŞME:

İkizler genellikle erken doğdukları için yaşamlarının ilk birkaç yılında fiziksel olarak normalin altında olurlar. Çoğunda ise beyin rahatsızlıkları görülür.

DÜŞÜNSEL GELİŞİM:

Yüksek zekâ testleri sonuçları ve eğitimdeki başarıları tek yumurta ikizlerinde daha fazladır ve daha çarpıcıdır.

ÖZEL YETENEKLER:

Spor ve müzikte tek yumurta ikizlerinde başarı daha yüksektir.

SOSYAL DAVRANIŞ:

Okul öncesi yıllarda ikizler ana-babanın ilgisini çekmek için yarışır. Birbirlerini taklit ederler ve benzer tepkiler gösterirler. Çevre ile ilişkileri sınırlıdır, birbirleriyle iliş-

kiyi tercih ederler. Yaşları ile birlikte ilişkileri de artar.

KİŞİLİK GELİŞİMİ:

Kişiliğin gelişmesinde birbirlerine bağımlılık engel teşkil eder. İkizlerden biri, genellikle güçlü ve büyük olanı, üstünlük kurar, lider davranışı gösterir, diğeri ise kişilik gelişiminde izleyici durumundadır.

DAVRANIŞ PROBLEMLERİ:

İkizlerin normal kardeşlerden çok daha fazla davranış problemleri vardır. Bu daha çok ev içi ilişkilerine bağlıdır. Çift yumurta ikizlerinde tek yumurta ikizlerine nazaran problem daha çoktur.

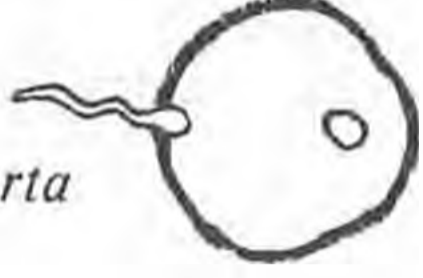
Genç annenin kucağında küçük sevimli bir erkek çocuk, babanın kucağında bir kız çocuk yürürlerken onlara özenenlerimiz bile vardır aramızda. "Hangisini daha çok seviyorsun?" diye onlara bir soru yöneltilirse "ikisi de evladımız" der ikiz ana babaları, "ikisini de çok severiz." Gerçekten ikizlerin her biri sevilir, her biri ilgi görür. Ancak ikiz anne-babası olmanın zorluğu da burada başlar. Çocuğun ilk yılında anne-babanın üstündeki bakım yükü zaten ağırdır. Tam birinin altını değiştirmiş, sütünü vermiş ya da emzirmiş, uyuyacaksınız; çocuğunuz rahatlamış, uyumaya başlamış... Bu kez de diğeri ağlamaya başlayıp, uyuyan kardeşini uyandırır, ne yaparsınız? Elbette yine aynı işlemlere başlar, diğerin de altını değiştirirsiniz. Ertesi gün, anne de baba da, diğeri anne-babalardan daha yorgundur; belki daha da gergindir.

İkiz sahibi olmanın zorluğu daha ilk günlerde, beklenen bakımın yoruculuğu ile başlarken, eğitimleri de beraberinde bir sorun daha getirir. Zaten bir çocuğunuz olduğunda, çocuğunuzun size gereksinimi vardır, sizden kendisi için gerekli olan sevgiyi, güveni, ilgiyi ister. Çocuklarınız ikiz olduğunda sevgi, güven ve ilgi her birine eşit ve yeterli verilmelidir.

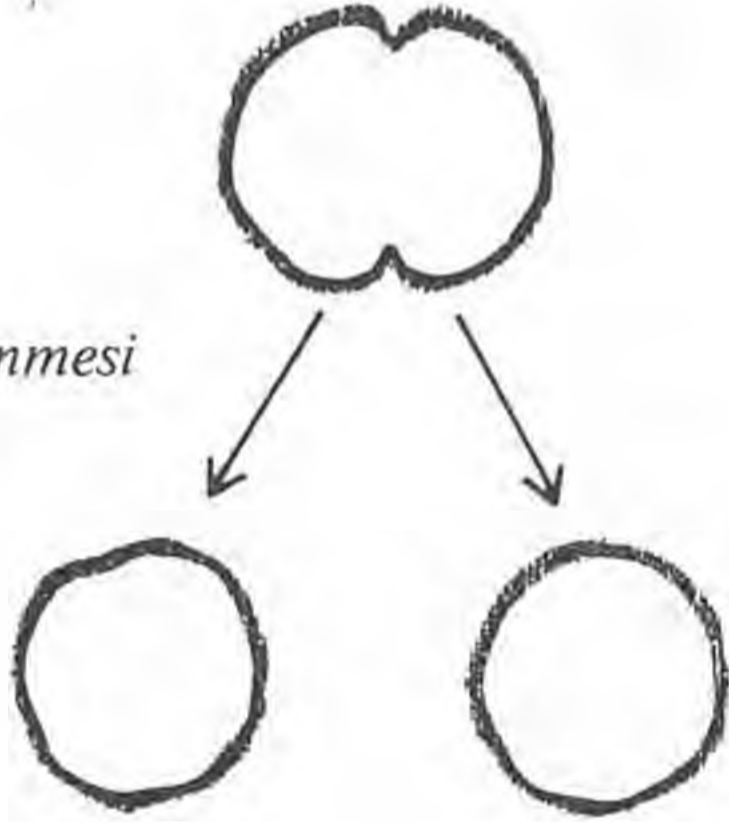
Anne ve babanın birlikte bir işbölümüne girmesi ve yaşamlarının planlı olması, ikiz çocuk yetiştirmede daha bir önem taşımaya başlar. Görev bölümü nasıl olmalıdır? Anne kız, baba da erkek çocuğa mı bakmalı ya da anne-baba anlaş-

Tek Yumurta İkizleri

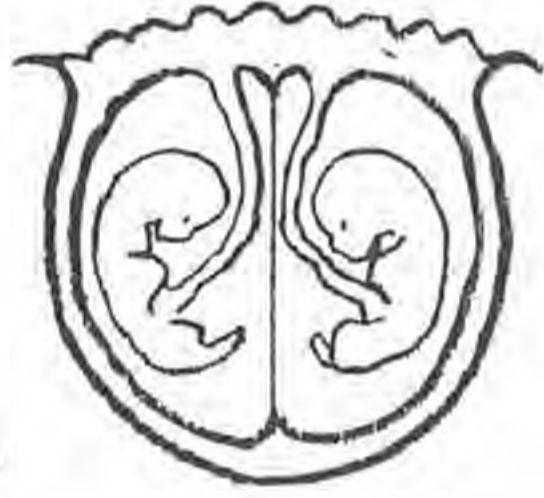
- Tek sperm ve tek yumurta

- Embriyonun bölünmesi

- İki yarım ayrı iki birey oluşturur.

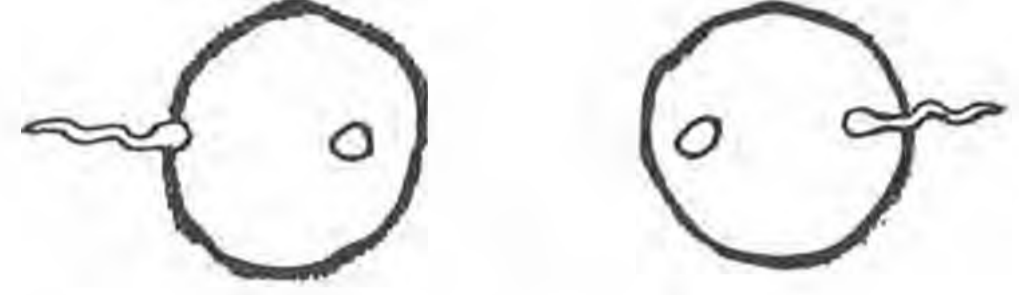
- Genellikle tek yumurta ikizlerinin plezantası ve amnios kesesi aynıdır.

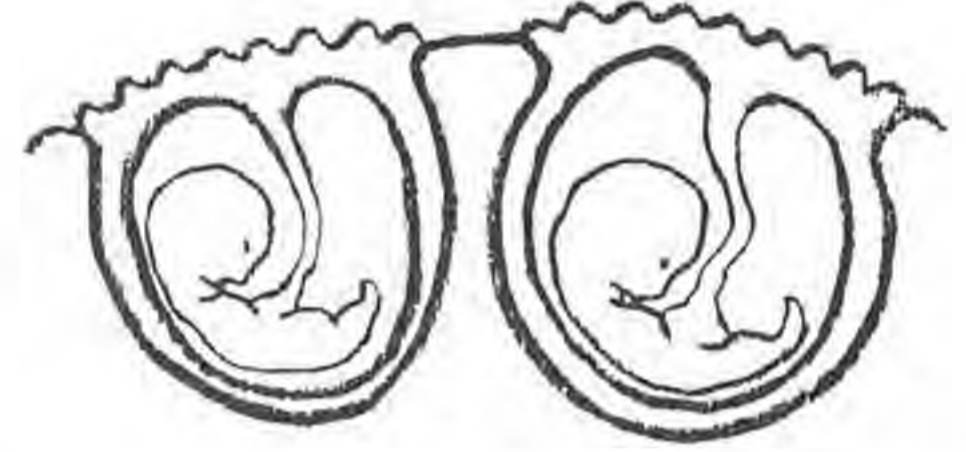
- Onun içinde aynı genleri taşırlar.
- Her zaman cinsiyetleri aynıdır.

Çift Yumurta İkizleri

- İki ayrı yumurtanın ürünleridirler

- Genleri farklıdır. Plezantaları ve amnios kesesi farklıdır
- Farklı birey olurlar.

- Aynı cinsiyetle

İki Erkek

İki Kız

veya

Bir Kız-Bir Erkek

ikizlerden birinin eğitimini mi üstlenmelidir?

Bu konuda uzmanların görüşünü ele almak yerine ikiz kızkardeşin kendi değerlendirmelerine bakalım. Eğitimbilim eğitimi görmüş ve bir anaokulunun yöneticiliğini yapan büyük kızkardeş CB şöyle diyor:

“H’ye annem, bana da babam bakardı. Bu görev dağılımı tamamen benimsenmişti. Arada bir değişiklik yaparlarsa, mutlaka bir sorun çıkardı. Örneğin, babam beni yıkarken itina ile suyu ıltır, önce kendine döker, sonra üstüme döküp “iyi mi kızım, çok sıcak mı” diye sorar, sonra suyla oynamama izin vererek yıkardı. Annem de sıcak suyu başımdan aşağı dökerek, “kafanı oynatma, suyla oynama” diye emrederek yıkardı. Bir gün annemle babam bizi değiştirdi. H. babamın yıkamasını beğenmemiş, su ona çok soğuk gelmiş ve banyo çok uzamış. Ben de alışmadığım için haşlandım ve ağladım. Bundan sonra ne ben annemin, ne de kardeşim babamın onu yıkamasını istedi. Benim elbiselerimi babam, onun elbiselerini annem seçerdi.

de işbölümü çocuklar üstünde yapıldığında, bir başka deyişle ikizlerden birinin bakım ve eğitimini yalnızca anne veya baba üstlendiğinde, ortaya değişik bir tablo çıkacak. Bir bütün olan ailenin için-

leriyle aynı zamanda arkadaşlarıdır. Birbirleriyle konuşacak, paylaştıkları gelişim evresini oyunlarıyla da sürdüreceklerdir. Bu durumda dil gelişimi, çocukların kendi aralarında kullandıkları kelimelerle sürebilir. Eğer evde anne ve babanın kültürel düzeyleri sınırlıysa ya da dile dayalı iletişim az kuruluyorsa, ikiz çocukların dile fazla ihtiyaçları olmayacaktır.

Tabii ikiz çocukların dil gelişimlerinin geri kalması yalnızca bir olasılıktır. Evde ikizlerin her biriyle sık sık kurulan sözel iletişim, sosyo-kültürel açıdan ileri bir ailede ya da dile dayalı iletişimi benimseyen bir ailede ortaya çıkmayabilecektir.

Bayan C., yaş farkı az olan kardeşler ile ikizlerin benzer sorunlarını karşılaştırırken şöyle diyor: “İkiz ya da aralarında az yaş farkı olan kardeşlerin sözel dağarcığını genişletemedikleri savını düşündükçe hak veriyorum. Gerek ben, gerekse kardeşim hâlâ fazla konuşmuyoruz. Yalnızca birbirimizle değil, çevre ile de sözel iletişim kurmayı düşünmeyiz. Belki bizim kişilik yapımız nedeniyle fazla konuşmuyoruz şeklinde düşünülebilir, ama biz ikimiz ilkokula aynı yılda başladığımızda konuşmayı bil-

---

...“*Bence ikiz çocuklarda da anne ve baba görev bölümünü çocukları paylaşarak değil onlara yönelik işleri paylaşarak yapmalı.*”

“Sonuçta ne oldu biliyor musunuz? Ben yine banyoyu ılık suda ve uzun sürede yapıyorum. Kardeşim yine kısa sürede ve sıcak suda yaptığını söylüyor. Ben her zaman babamın kızıydım, o her zaman annemin kızı. Bu yüzden kardeşimle aramızda anlaşmazlıklar çıkıyordu. Bence ikiz çocuklarda da, anne ve baba, görev bölümünü çocukları paylaşarak değil, onlara yönelik işleri paylaşarak yapmalı. Anne-babanın iş bölümü, ileride çocukların kişiliklerini etkileyecektir. Anne ve babanın, çocuğun birinden uzak kalmasını sağlayacak bir eğitime girişilmemelidir. Biz aynı eğitimi gördük ve ikiz eğitiminde karşılaşılan zorlukların tümünü de ailemiz çekti.”

Tüm eğitimcilerin görüşü de bayan C.’ninkinden farklı değil. Ev-

de, çocuklar, anne veya babanın ayrı kişilik özelliklerini alarak, bunları diğer kardeşle ayrı ebeveynlere sahipmiş gibi anne ve babalarını küçük yaşlardan başlayarak gereksiz yere suçlayabileceklerdir.

İkiz çocuk probleminin bir boyutu olan eğitim probleminin nasıl çözümleneceği ise bizlerin programına bağlı. Problemin diğer bir yanı ise, dil gelişimi üzerinde çalışan uzmanların birleştiği, ikizlerin dili geç öğrenebilme olasılığının getirdiği sorunlardır.

Ebeveynler akşam köşelerine çekildiğinde çocuk, ya annesi ya da babası ile ya da kendinden büyük kardeşi ile sözel iletişime girebilir ve kendi dağarcığında bulunmayan sözcükleri, cümleleri, tanımları, hatta görsel imajları yorumlamayı öğrenir. Oysa ikiz çocuklar birbir-

miyor gibiydik. Okula gidince birbirimize daha da düştük. Yeni arkadaşlarla konuşmak yerine birbirimizle konuşmayı tercih ettik. Ben bunu küçük yaşlarda da birbirimizle iletişim kurmaya alışmamıza, farklı yapılara sahip olmamıza bağlıyorum.”

İkizlerin eğitimi konusunu ele alırken, gelişim dönemi birbirlerine yakın, aralarındaki yaş farkı çok az olan kardeşlerin eğitimi ile paralellik kurarak, soruna yeni örnekler getirmeye çalıştık. Oysa ikizler ve ikizlerin eğitimi bizim örneklerle açıklama çabamızdan çok öncelelerinde binlerce kez tartışıldı. Hatta çeşitli mitlere konu oldu. İkizler konusunu yalnızca eğitim bakımından değil, genetik açıdan da inceleyen birçok yaklaşım getirildi. Bu tip bir yaklaşımla konuyu inceleyenlerden

biri de Zazzo. Prof. Dr. Rene Zazzo'nun dört konferansının toplandığı “Tam Psikoloji ve Farklar Psikolojisine Dair” adlı kitapta şöyle bir yaklaşımı görüyoruz:

“ İkizler hiçbir zaman insan gözünde ayrı varlıklar gibi sayılmamışlardır. İkizler uzun yıllar boyu acayip sayılmışlar, fakat hiçbir zaman insanlık haline yabancı sayılmamışlardır. Bu nedenle de tüm kavim ve toplumlar da ikizlerin kolektif hayallere sahne olmuş-

oğlu Dioscuresler; Hindistan'ın en eski dinlerinden Vedizm'de Şafağın Kardeşleri ve Açvinsler eskiden beri ikizlerin tüm toplumları düşündürdüğünü gösterir. ”

Hepimiz kendimize gösterilen ilginin bize ait olmasını isteriz. Kendimize “kendimiz” olduğu için önem verilmesini isteriz. Kardeşimizle aynı elbiseyi giydiğimiz için, birbirimize benzediğimiz için bize ilgi gösteriliyorsa, bu uzun zaman sonra sıkıcı olabilir. Zazzo bu konuda da şöyle diyor:

...“Ferdin kendi özgünlüğünü çiftin içinde yerleşen ilişkilerle kazandığını söyleyebiliriz”...

lardır. Thebe'nin kurucuları Amphion ve Zhetos; Roma'nın kurucuları Romüs ve Romülüs; Zeusun

“İkizlerin bir çift oluşturması, kişiliklerinde de bir çift kavramını getirir. Meseleyi şöyle açıklamak mümkün, ferdin kendi özgünlüğünü çiftin içinde yerleşen ilişkilerle kazandığını söyleyebiliriz.

“Çiftin her iki ferdi düşünülebildiği kadar birbirine benzeyebilmektedir: aynı cinsiyet, aynı yaş, aynı olgunlaşma ritmi, aynı terbiye. Ayrıca bunlarda, meselâ anne-çocuk çifti ya da karı-koca çifti gibi alışkın olduğumuz çiftlerdeki ayrı vaziyet alışlar, ayrı roller yoktur. Bu ikiz çifti daha başlangıçta birbirine paralel iki kişiden oluşmuştur. Buna karşın daha ilk çocukluk yıllarında, bunlarda toplumsal roller dağıtılır, vaziyet alışlar birbirini tamamlar ve kişilikte bir yükselme oluşur. Kısaca çift, bir ilişkiler sistemi olmak üzere oluşur ve düzenlenir. Bu çift artık ayrı kişiliklere sahip, ayrı bireylerden oluşur.

“Çiftin tema'sı, şüphesiz ki hem daha eski hem de belki bireysellik tema'sından da daha derindir. Bu, aşkın sırrıdır. Niçin ve nasıl oluyor da, hiçbir zaman bütünüyle tanıyamayacak olduğum “başka'sı, benim kendimin bir tamamlayıcısı, bir gerçekleşmesi olabiliyor? Nitekim çiftin gerçek birleşmesi, aslında çiftin bireylerin ancak temel benzerliği ile açıklanabilir.

“ Gerçekten de ikizlerde bir yandan tek bir varlık olma, öte yandan da kendi ferdiyetleriyle boy ölçüşürme ve kendi bireyselliklerini belirtme eğilimleri vardır. ,,

MERCEDES KALİTESİNİN YURDUMUZDAKİ İSMİ: OTOMARSAN

1968 yılında üretimine başladığı Mercedes otobüsleriyle Mercedes kalitesinin yurdumuzdaki simgesi olan Otomarsan, bugün, Daimler-Benz AG'nin Türkiye Genel Mümessili olarak, Mercedes'lerin tüm çeşitlerini geniş bir seçim imkanı ile kullanımınıza sunmaktadır.

Mercedes'ler arasından kazancınıza, ihtiyacınıza, işinize, zevkinize uygun Mercedes'i Otomarsan Satış Teşkilatı'ndan yaygın bir servis ağı, geniş kapsamlı garanti ve bol yedek parça imkanı ile sağlayabilirsiniz.

Ünlü binek otomobilleri, otobüsler, kamyonlar, arazi ve özel maksatlı araçlar....

MERCEDES-BENZ

OTOMARSAN

DAIMLER-BENZ AG Türkiye Genel Mümessili

Satış
İstanbul
Tel : (1) 584 50 00
Tlx : 28 749 ota tr
Fax : (1) 583 35 11

Marmara Bölgesi
İstanbul
Tel : (1) 172 43 59
(1) 172 43 60
Tlx : 31 299 otis tr

Ege Bölgesi
İzmir
Tel : (51) 22 10 36
Tlx : 53 119 otiz tr

Akdeniz Bölgesi
Adana
Tel : (711) 440 31
(711) 440 32
Tlx : 62 611 otad tr

Karadeniz Bölgesi
Trabzon
Tel : (031) 168 73
Tlx : 83 233 neve tr

Orta Anadolu Bölgesi
Ankara
Tel : (41) 38 88 40
(41) 39 40 47
Tlx : 47 017 otan tr

streslere gösterilen tepkiler, geçici ve kısa süreli olan sağlıklı, normal tepkilerdir.”

SAĞLIKLI TEPKİLER

“Sağlıklı tepki”, kişinin gelişiminin çeşitli aşamalarında, o çevreye özgü davranışlara verilen isimdir. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Araştırma Görevlisi Ümran Korkmazlar bu konuda şunları söylüyor:

İnsan yavrusu doğduğunda diğer canlı türlerinin hepsinden daha fazla bakıma ve ilgiye muhtaçtır. Pek çok canlı, organları ve sistemleri gelişmiş olarak doğduğu halde, insan yavrusu gelişmesi henüz tamamlanmadan doğar. Hatta insanın doğum olayı Portman’ın⁽¹⁾ ileri sürdüğü gibi bir tür “fizyolojik erken doğum”dur diyebiliriz.

İnsan yavrusu çeşitli aşamalardan geçerek gelişimini tamamlar. Her gelişim aşamasının kendine özgü özellikleri ve güçlükleri vardır. Wolff’a⁽²⁾ göre gelişmekte olan her çocuk, karşılaştığı olaylara normal psikolojik mekanizmalarla tepkiler gösterir. Gelişim gereği ortaya çıkan krizlere, streslere gösterilen tepkiler geçici ve kısa süreli olan sağlıklı, normal tepkilerdir. Örneğin 8 aylıkken bütün bebeklerde görülen yabancı

anksiyetesi, yeni bir kardeşin doğumuna tepki, gençlik çağındaki kimlik krizi birer sağlıklı tepkidir. Bu belirtilerin ne anlama geldiği, yani evrensel, geçici, sağlıklı tepkiler olduğu, uzmanlar kadar ana-babalar, tarafından da bilinirse, çocuk gelişim aşamalarında geçireceği krizleri kolaylıkla atlatabilir.

Çocuk ruh sağlığı alanında çalışan uzmanların sağlıklı, normal tepki teşhisi koymalarının önemi, 1966’da Dr. Dane Prugh başkanlığında hazırlanan GAP (Group for Advancement of Psychiatry) komitesinin raporuyla vurgulanmıştır⁽³⁾. O zamana kadar, gelişim döneminin özelliği olarak ortaya çıkan tepkiler genellikle uyum-davranış bozuklukları başlığı altında veya diğer hastalık kategorileri içinde ele alınıyordu. Küçük yaşta çocuğa hastalık teşhisi

koyarak damgalamanın olumsuz etkilerinin çocuğun bütün yaşamı etkileyebileceği gözden kaçırıyordu. Sağlıklı, normal bir çocuk teşhisi koymak, hastalık teşhisi koymak kadar dikkat gerektirir. Tabii sağlıklı ve hasta çocuğu ayırdedebilmek için de çocuk gelişimini çok iyi bilmek gerekir.

GAP komitesinin yayınladığı raporda tanımlanan sağlıklı tepkiler, sağlıklı olmakla aynı anlama gelmez^(3,4). Örneğin 8 aylık bebeğin yabancı anksiyetesi gerçek bir endişeyi anlatır. Yabancı yanında ağlamaya başlayan bebeğin bu tepkisi sağlıklıdır ve o gelişim dönemine ait bir tepkidir. Bütün bebekler 8 aylıkken yabancı anksiyetesi yaşarlar. Yabancı karşısında duyulan bu kaygı esasında ilk dış çıkışındaki ağrı, huysuzluk durumuyla hemen hemen aynıdır. Yani bu tepkiler gelişimsel açıdan normaldir, fakat ortada acı veren bir durum vardır. Dış çıkarmayla ilgili olan ağrıya bir ilaç iyi gelebilirken, 8 ay anksiyetesi yaşayan bir bebeğin de, kalabalık bir ortama sokmadan ön-

ce kaç yabancıya daha az tepki gösterebileceğini düşünmek yararlı olabilir.

GAP sınıflamasında tanımlanan sağlıklı tepkiler bireyin duygusal, kognitif, sosyal, dil ve uyum alanlarındaki fonksiyonlarını içeren başa çıkma gücü ve kapasitesiyle ilişkili-

sietesi, okula başlama, okul öncesi dönemdeki korkular, 2-6 yaşlarında görülen karşı çıkma (negativizm) davranışları, gençlik dönemindeki kimlik krizi çeşitli gelişim dönemlerindeki sağlıklı tepkilere örnektir.

2. Situasyonel kriz: Bu tür tepkiler, normal gelişim dönemlerin-

“Gözlenen belirtilerin sağlıklı, normal tepkiler olup olmadığını değerlendirebilmek için, gelişim basamaklarının özelliklerinin iyi bilinmesi gerekir.”...

dir. Çocuk ruh sağlığına sağlıklı tepkiler kategorisinin olumlu katkılarından söz eden Call'e göre çocuk değerlendirilirken, bu alanlarda patoloji olduğu düşünülerek değil de, gelişimsel boyutla sağlıklı fonksiyonlar gösteriyor diye ele alınabilir⁽⁴⁾.

Sağlıklı tepkiler kategorisinin önemi, bireyin bütün streslerinin, gelişimsel sorunlarının, değişikliğe tepkisinin, patolojik bir durum veya hastalıkla aynı anlama gelemeyeceğini ve bunun çocuk ve genç için özellikle önemli olduğunu vurgulamasıdır.

Sağlıklı tepkiler GAP'e göre 2 kategoride ele alınmaktadır⁽⁶⁾:

1. Gelişimsel kriz: Yaygın ve kısa sürelidir. Örneğin 8 ay ank-

de çocuk dışında gelişen çevresel değişikliklere, koşullara bağlı olarak ortaya çıkarlar. Örneğin sevilen birinin kaybına, ayrılmaya, hastaneye yatmaya gösterilen tepkiler bu gruba girerler.

Sağlıklı tepkiler bebeklik, çocukluk ve gençlik dönemlerinin tüm gelişim aşamalarında görülebilir. Gözlenen belirtilerin sağlıklı, normal tepkiler olup olmadığını değerlendirebilmek için gelişim basamaklarının özelliklerinin iyi bilinmesi gerekir. Ana-babaları çocuklarının ruhsal yönden sağlıklı bireyler olabilmelerine, gelişim dönemlerinde takılıp kalmamalarına, sağlıklı tepkiler göstererek gelişim aşamalarından geçmelerine yardımcı olabilmeleri için okumaya ve öğrenmeye davet ediyorum.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1) Ernst, B. Grundsätze der Neuromotorischen und Psychologischen Entwicklungsdiagnostik. Enke Verlag, Stuttgart, 1983.
- 2) Wolff, Sula. Children Under Stress. Second Edition Penguin Press, 1981.
- 3) May, J.Gary. "Neurology and Diagnosis, in Basic Handbook of Child Psychiatry V.2. (Ed. J.D. Noshpitz). Basic Books, Pub. New York 1979.
- 4) Call, Justin D. Toward a Neurology of Psychiatric Disorders in Infancy in Frontiers of Infant Psychiatry (Ed. J.O.Call, E.Galenson, R.L.Iyson) Basic Books, Inc., New York 1983.

Eğitimde Bir Davranış Biçimi Olarak “CESARETLENDİRME”

Akın ETAN

Eğiten; kazandığı davranış biçimini, bilgi birikimini, yaşanan ortama uyumlu olmayı, bir ahenk içinde verebilen kişi olarak tanımlandığında, birlikte yaşadıklarımıza örnek olacak davranışlarımızla, çeşitli etkileşim ortamları içinde, bizim de kazanabileceğimiz bir niteliktir. Hatta istesek de istemesek de, kötü hareketlerimizle bile içinde bulunduğumuz ortamda yaşadıklarımızın davranışlarına yön veren bizler, birlikte olduğumuz insanları etkiliyor ve onları biçimlendiriyoruz. Kötü davranışların bilinçli olarak öğretilmesi de bir eğitmedir. Bizler, yetişkinler olarak, güzel şeyler öğretmeli ve bizle birlikte yaşayarak gelişimini sürdüren çocuklarımıza daha iyiye ulaşmada “cesaret” vermeliyiz.

Engellerden geçmeyi, edinecekleri “cesaretle” kolaylaştırmalıyız. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Görevlisi Akın Etan, eğitim sürecinde “cesaretlendirme”nin önemini şöyle açıklıyor bizlere:

EĞİTİMİN YAPI TAŞLARINDAN BİRİ: CESARETLENDİRME

Eğitim; eğiten ile eğitilen arasındaki karşılıklı bağ içinde gerçekleşen bir süreç olarak düşünüldüğünde, bu karşılıklı bağ belli davranış biçimlerinde temelini bulur. Eğitim sürecini oluşturan bu temel davranış biçimleri, tekdüze, mekanik hareketler değil, “anamlı bir beraberliğin” gerçekleştirildiği davranış biçimleridir. Bunlar arasında, eğitilen kişiyi engelleyici etkilerden koruma, eğitimin zorlu yolunda ona destek olma ve güç kazandırma amacına yönelik, “cesaretlendirme” adı altında toplanabilecek olan davranış biçimleri eğitimin yapı taşları olarak nitelenebilir.

CESARETLENDİRMEDE DENGE

Yetişmekte olan kişi, yürüdüğü eğitim yolu üzerinde içten ya da dıştan gelen engellerle karşılaşabilir, önleyici etkenler onu “yola de-

vam etmek”ten alıkoyabilir. Böyle bir durumda, kendine olan güvenini yitirmemesi için ona yardımcı olma, ona cesaret verme, eğitimin temel görevi olarak belirir. Engelleme durumları karşısında cesaret ve kendine olan güvenini yitirme, belli bir olgunluk düzeyine eriş-

miş olmanın göstergesidir. Bu bakımdan, yetişmekte olan kişiyi cesaretlendirme, onun kendine güven duygusunu güçlendirme, onun olgunlaşmasına zemin hazırlayıcı bir davranış özelliğini taşır. Cesaretlendirmenin anlamı, öğrenme ve olgunlaşmanın yolu üzerinde bulunan çocuğun ya da genç insanın, karşılaştığı güçlük ve engelleri yenme gücünü kendinde bulabilmesine yardımcı olmaktadır. Ne var ki, eğitimin yetişmekte olan insana kazandırmayı amaçladığı cesaret, yalnızca ataklık ve girişkenlik anlamında değil, aynı zamanda ölçülülük ve düşüncelikle dengelenmesi gereken bir cesarettir.

CESARETLENDİRME OLGUNLAŞMAK İÇİN BİR UYARIDIR

Cesaretlendirmenin bir diğer anlamı, öğrencinin, içinde yer aldığı eğitim ortamı karşısındaki çekin-

genlik, isteksizlik, kararsızlık ya da kayıtsızlık duygusunu yenmesine, bu ortama canlı bir ilgiyle katılmasına destek ve yardımcı olmaktır. Eğitimcinin öğrenciyi incitmeyen, kendisini gerilim içinde hissetmesine yol açmayan ya da onda önceden varolan gerilim duygusunu yumuşatan ve hafifleten bir biçimde konuşma ve davranması, eğitim hayatının güçlüklerini kolaylaştıran bir etkidir. Eğitimcinin bu tutumu, yetişmekte olan insanın kendine güvenmesi, içinde bulunduğu kararsızlığı yenmesi ve kendi başına karar verebilir duruma gelmesinde belirleyici bir rol oynar. Eğitimci; yetişmekte olan insanı eğitim ortamına "zorlama" ile değil, "sevdirerek alıştırma" ile kazandırabilir. Ne var ki, eğitilen kişi, eğitimcinin onu cesaretlendirme çabasına karşılık veremediğinde, eğitimci bunu kabullenmeli, onun çekingen, geride duran tutumunu anlayışla karşılamalıdır.

Hayatta karşılaşılabileceği durumların ağırlığına dayanma gücü gösterme, bu durumların altında ezilmeme, hayatın ona yüklediği ödev ve sorumluluklardan geri çekilmeme, karar ve yargılarında kendisini sübjektif duygu ve tek yanlılıktan sıyrabilmeyi göze alma, öğrenme ve bilgisini genişletmeye açık olma yönünde - diğer bir deyişle, genç insana olgunlaşması yönünde - bir "uyarı" anlamını taşıdığında, cesaretlendirme eğitimde kaçınılmaz bir ilke niteliğini kazanır.

CESARETLENDİRME UMUDUN DESTEKLENMESİDİR

Eğitilen kişinin kendisiyle içinde yer aldığı eğitim ortamı arasında uyumlu bir ilişki kurabilmesine yardım eden bir davranış biçimi olarak cesaretlendirmenin bir diğer türü, çocuğun ya da genç insanın eğitimin beklentilerine karşılık vermeye yönelik çaba, çalışma ve davranışlarını eğitimcinin ilgiyle karşılaması, övgüyle ödüllendirmesidir. Böyle bir tutum, yetişmekte olan insanın, eğitim ortamına katılma isteğini

Cesaretlendirmenin bir diğer anlamı öğrencinin bulunduğu ortamda çekingenlik isteksizlik kayıtsızlık duygusunu yenmesine yardımcı olmaktır.

Eğitimci; yetişmekte olan insanı eğitim ortamına "zorlama" ile değil, "sevdirerek alıştırma" ile kazandırabilir.

güçlendirir; kendisiyle bu ortam arasında onun içten benimsediği bir bağın kurulabilmesini kolaylaştırır. Onun küçük çaptaki çalışma ve başarılarına ilgi gösterme, bunları övgüyle karşılama, kendisindeki güçsüzlük ya da yetersizlik duygusunu yenmesine yardımcı olan, kendi çaba ve çalışmalarının boşa gitmeyeceği umudunu destekleyen bir tutumdur.

Bu davranış biçimi, aynı zamanda çocuk ya da genç insandaki yargı gücünün, kendi başına düşünme, karar verebilme ve değerlendir-

me, olumlu ile olumsuz ayırabilme yeteneğinin gelişmesine zemin hazırlar.

Eğitimcinin övgüsü, eğitilen kişide, onaylandığı, bir başka kişinin gözünde olumlu değer taşıdığı duygusunu uyandırır. Övgü, eğitimci ile eğitilen kişiyi birbirine bağlar. Kendisine ilgi gösterilmesi, çabalarının övgüyle ödüllendirilmesi eğitilen kişiyi sevindirir; ona, yürüdüğü yolda devam etme, ödev ve sorumluluk yüklenme, güçlüklerle karşılaşmayı göze alma cesaretini kazandırır.

Yararlanılan Kaynaklar

1. H.Zöpfl: Einführung in Grundfragen der Pädagogik, Donauwörth 1969, s.70.
2. H.Danner: Ermutigung (W.Lippitz/K.Meyer-Drawe: Kind und Welt, Königstein/Ts. 1984) adlı eserde s.78-80.
3. F.Trost: Die Erziehungsmittel, Weinheim 1966, s.94.
4. Th.Ballauf: Systematische Pädagogik, Heidelberg 1970, s.139; ayrıca: O.F.Ball.now: Existenzphilosophie und Pädagogik, Stuttgart 1977, s.54-58.
5. H.Danner: Ermutigung, yukarıda alıntı 2'de a.g.e., s.84.
6. H.Zöpfl: Einführung in Grundfragen der Pädagogik, Donauwörth 1969, s.80.

Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bölümü ve “Anne Eğitim Programı”

Annelerimizin çocukları ile olan ilişkilerinde kendilerini çocukların yerine koyabilmeleri ve onları anlayabilmeleri, çocuklarına kendi kendini idare etmeyi, doğru ile yanlış ayırdedebilmeyi öğretebilmeleri gerekir. Çocuğun kişiliğinin gelişiminde kendi beklentileriyle çocuğun bağımsızlığını ayırd edebilmek ve iletişim kurabilmek toplumun sağlıklı ilişkileri için uygulanması gereken davranış biçimleridir.

Kişiliğin belirlendiği 0-6 yaş döneminden başlayarak gelişimin sürdüğü ergenlik çağı sonuna dek insanın yaşantısını belirleyecek iliş-

---

“Programımızda birinci yıl okul öncesi dönemi gelişiminin önemi ve bu yaşlardaki bedensel gelişimi, çocuğun sağlığını ve bakımını sağlıklı beslenmeyi, çocuk için oyunun önemini ve evde yaratıcı faaliyetlerin neler olabileceği şeklinde öneriler yer aldı”

---

kiler aileden başlayarak gelişir. Toplumumuzda gerek çalışan anne gerekse sayısı çalışanlara oranla çok daha fazla olan “ev kadını” annelerin “çocukları ile olan ilişkileri hem aile içersindeki uyumu ve dengeyi hem de toplumdaki ilişkilerin düzenliliğini sağlayan temel bağıdır.

Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bölümü öğretim üyeleri geçtiğimiz iki yıl içinde Anne Eğitim Programını ele alarak anne eğitimi çalışmasında önemli bir yol aldılar. Çalışmaya katılan **Dr. Diana Sunar**, **Leyla Navvarro** ve **Meral Çulha**'nın hazırladığı anne eğitimi projesinin ilk yılında okul öncesi dönemi önemi, çocuğun sağlıklı bakımı, beslenmesi ele alındı.

Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı ve **Leyla Navarro** ve **Meral Çulha**'nın hazırladığı ikinci yıl çalışma programının sonunda ise “anne eğitim programı” uygulaması tamamlandı.

Boğaziçi Üniversitesi'nde uygulanan “Anne eğitimi programının her iki aşamasında da önemli katkıları olan Doç. Dr. Meral Çulha çalışmalarını hakkında şu açıklamayı yaptı.

Anne Eğitim Programı

Anne Eğitim Programı, okul öncesi çağındaki çocukların annelerine uygulanan bir eğitim projesidir. Çocuk gelişiminin bedensel, duygusal ve sosyal alanlarına değinilerek geliştirildi. İstanbul'un, Zey-

DIKKAT

Aşırı Hareketli Çocuklar

UZ.DR. BÜLENT MADİ

Sabah uyandıktan sonra yataktan çıkar, banyoya gidersiniz, sonra giyinir kahvaltı edersiniz. Bu işler otomatik olarak, genellikle kendiliğinden bir düzen içerisinde oluşur.

Ellerini kollarını istediği gibi kullanmayan, örneğin elini bir bar-

dağa uzatmak isterken, bardağı istem dışı hareket nedeniyle tutmayı başaramayan veya bardağı eline aldıktan sonra aniden elinde ortaya çıkan bir sıçrama nedeniyle bardağı düşüren insanların, yukarıda bahsettiğimiz sabah düzeni normal süreden çok daha uzun zaman gerektirecektir.

Bir de çok aşırı hareketle yaramaz, haylaz diye tanımlanan çocuklar vardır. Bunlar herşeyi çabucak yapmaya çalışırlar, genellikle de sakar oldukları için yukarıda sözünü ettiğimiz sabah düzeni bunlarda da aksar.

Bu konuya niye girdik?

Çevremizde yüzbinlerce çocuk ve yetişkin tarif ettiğimiz bu iki tablo nedeniyle sosyal uyum kuramamaktadır, bu sosyal uyumsuzluğun

İstemsiz hareketleri olan veya istediği gibi rahat hareket edemeyen, hareketleri engelli olan bu kişileri beyin felçli (serebral palsy) olarak tanıyoruz. Hareketi sağlayan beyindeki merkezler veya yollarındaki bir hasar nedeniyle, beynin o bölgesinin idare ettiği vücudun bazı bölgelerinde hareket kusurları ortaya çıkmaktadır. Zihinsel özür (zihinsel engel, eskiden kullanılan yanlış deyimle geri zekalılık) bu kişilerde genellikle yoktur. Sadece hareketlerini istedikleri gibi ayarlayamazlar.

Türkiye'de 150.000 civarında serebral palsy'li çocuk bulunmaktadır.

En iyimser tahminle bunların % 5'i tedavi görmektedir. Diğerleri evlerinin bir köşesinde çaresiz yaşamlarını sürdürmektedir.

...“Aşırı hareketli çocukların (Hiperkinetik, Hiperaktif) sayısı ise ülkemizde daha çoktur. 12 yaşın altındaki çocukların yaklaşık yüzde 4'ü tedavi ve eğitim gerektirecek biçimde aşırı hareketlidir”...

sebebi ise sıklıkla çevrelerindeki diğer insanlardır. Halen çevrenizde bu özürlü insanlardan (engelli insanlardan) yok ise birkaç gün içinde mutlaka bir yerde bu kişiler dikkatinizi çekecek ve artık onları farketmeye başlayacaksınız.

İkinci olarak tarif ettiğim aşırı hareketleri çocukların (Hiperkinetik, Hiperaktif) sayısı ise Türkiye'de daha çoktur. 12 yaşın altındaki çocukların yaklaşık % 4'ü tedavi ve eğitim gerektirecek şekilde aşırı hareketlidir.

3-6 yaşındaki hiperkinetik çocukların en sık rastlanan özelliklerinden birkaçını sıralayarak konuya devam edelim:

Bu yaştaki çocuklar tehlikelerden sakınmayan, durduğu yerde duramayan, saklanmak, kaçmak, söz dinlememek gibi davranış kusurları gösteren, sabırsız, alaycı, isyankâr, sakar, erken saatte uyanan, sık sık başkalarının sözlerine karışma eğilimi gösteren, uyum kurma güçlükleri ile dikkate çeken çocuklardır.

Bunlar okul çağına geldiklerinde, en çok sık olarak yerinden kalkıp dolaşma, gürültü çıkarma, arkadaşlarını rahatsız etme, grup ödevlerine katılmama, kavga etme, yerinde duramama, aşırı duyarlılık, kısa süreli dikkat, arkadaşlarından ayrıcalık isteme, otoriteye direnme gibi özellikler ile öğretmenlerin dikkatini ilk günlerde çeker ve uyumsuz davranışlar nedeniyle grup dışına çıkarlar veya çıkarılırlar.

Yemek yerken, zıplama hareketleri, oyalanma, aşırı konuşma, yemek yemek için ödül istemeyi tercih ederler.

Televizyon seyrederken sessiz duramaz, sürekli hareket eder, çevresindekilerin dikkatini çekmeye çalışır, elleri ile oynar. Oyun oynarken yine sürekli hareket etmek ister, aşırı konuşur, diğerlerinin oyununu keser, uykuda, yatakta belirli bir pozisyonda uyuyamaz, kısa süreli uyur, yeterli uyku almaz.

Bu çocukların beyin olgunlaşmasında gecikme olduğu ve ileri yaşlarda bu gecikmenin ortadan kalkabileceği iddia edilebilir. Ancak çocuk erkenden tedavi ve eğitime alınmaz ise, ileri yaşlarda sosyal uyumsuzluk ortaya çıkabilir. İş hayatında başarısız, çevresini rahatsız eden bir kişilik geliştirebilir.

Hiperkinetik birkaç arkadaşınız mutlaka vardır, belki sizde de bir zamanlar bu tip aşırı hareketlilik, haylazlık dönemleri olmuştur. Hiperkinetiklerde dayanılmaz bir şekilde elleme, iteleme, itme, yoklama isteği vardır, herşeye dokunmak is-

3-12 yaş arasındaki bu çocukların muayene, test yaparken çizdirilen şekillerde köşe yapmakta kusur, şekilleri birleştirmekte beceriksizlik sağ-sol ayırımında ve parmakları tanımakta güçlük, ses ve kelime ayırımında yetersizlik dikkati çeker. Bu çocukların bir kısmı 2 yaşına kadar 2-3 kelimelik cümle kurmayı da başaramazlar, konuşmaları düzgün değildir.

Tedavi aşamaları şöyledir: İlk olarak aileye durum izah edilir ve tedavide en büyük desteğin aile düzeni olacağı anlatılır. İkinci bölümde ilaç verilir, çocuğun aşırı hareketi

---

...“Elini, kolunu, bacağı kullanmakta sıkıntı çeken ya da aşırı hareketi nedeniyle uyum sağlamakta sıkıntı çeken yüzbinlerce çocuk vardır. Bu çocuklar hepimizin arkadaşlarıdır. Toplumun bireyleridir. Dikkat”...

---

terler, davranışlarını kontrol edemezler, gruplara uyamazlar, sırasını bekleyemez, gereksiz yere bağırırlar. Çoğu kez cesaret örneği vermek isterler. Yüzme bilmeden denize atlamak gibi.

Teşhiste yukarıda anlatılan tüm kriterler gözönüne alınır. Bebeklikte teşhis güçtür, ancak bebeğin çok canlı, çok hareketli olduğu sık sık gaz sancısı çektiği, uykularının düzensiz olduğundan bahsedilir.

azaltılmaya çalışılır. Üçüncü aşamada eğitim yapılır. Eğitimde pedagoğ, psikolog, aile ile birlikte temeldir. Bunlara ek olarak sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişimi uzmanı devreye girebilir.

Yüz binlercesi elini, kolunu, bacağı kullanmakta güçlük çeken veya yüz binlercesi aşırı hareketi nedeniyle uyum sağlamakta güçlük çeken bu çocuklar, hepimizin arkadaşlarıdır, toplumun bireyleridir. Dikkat.

Fotoğraf: **Fikret OTYAM**
(UNICEF Babalar ve Çocuklar Yılığında)

Çocuğun Gelişiminde Babanın Önemi

Gerek annenin gerekse babanın, çocuğun gelişimindeki önemi yadsınamaz. "Anne ya da babadan biri olmadığında, çocuk hangisinin eksikliğini daha az hisseder." sorusu zaman zaman sorulur. Annede baba da çocuğun gelişiminde aynı derecede önemli olduğu halde, doğumu annenin yapmış olması, sütü annenin vermesi, bizleri, annenin hiç olmazsa ilk yıllarda çocuk için daha gerekli olduğu kararına götürebilir. Oysa bilim dünyasında yapılan araştırmalar babanın da anne kadar çocuğun gelişiminde ve eğitiminde derin izler bıraktığını gösteriyor. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Araştırma Görevlisi Oya Güngörmüş, bu konuda yapılan araştırmalar konusunda yaptığı çalışmada çocuğun gelişiminde babanın önemine yer vererek şöyle diyor:

Bilimsel, teknolojik ve ekonomik alandaki ilerlemeler, ailenin yapısının ve aileyi oluşturan bireylerin rollerinin değişmesine yol açmaktadır. Geleneksel aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi, giderek daha çok sayıda kadının çalışma hayatına atılması, çalışan annelerin doğumdan hemen sonra işlerine dönmeleri, boşanmaların fazlaşması ve bunun sonucunda daha fazla sayıda çocuğun tek ebeveynli ailelerde büyümesi gibi nedenler, araştırmacıları, "Çocuğun gelişiminde babanın rolünün ve etkilerinin neler olduğu" konusunu detaylı bir biçimde incelemeye yöneltmiştir.

Çok uzun bir süre, babanın, çocuğun gelişimindeki yeri önemsenmemiştir. Parke'ye (1981) göre bu önemsememenin temelinde, gelişmekte olan çocuğu etkileyen en

önemli kişinin anne olduğu görüşü yatmaktadır. Bu görüşün yaygınlaşmasında ise Freud ve Bowlby'nin çalışmalarının etkisi olmuştur.

" Babaların bebeklerle daha çok oyun oynama eğiliminde olduklarını ve bu oyunların da fiziksel uyarıma dayalı oyunlar olduğu ortaya konmuştur"

Annenin bebekle olan ilişkisinin, bebeğin daha sonraki kişiliğini ve sosyal ilişkilerini büyük ölçüde biçimlendirdiğini savunan Freud, çocukluğun daha sonraki aşamalarında babanın önemli olduğunu belirtmiştir.

Sosyal ve duygusal sorunları olan bebekleri ve çocukları inceleyen Bowlby ise, anne yoksunluğunu gelişimle ilgili sorunların kaynağı olarak görmüş ve annenin, bebeğin uymundaki birinci ve en önemli kişi olduğunu vurgulamıştır. Babaninsa daha çok anneyi destekleyici rolü üzerinde durmuştur.

Bu alandaki yeni çalışmalar, ebeveynlikle ilişkili eski teorileri bir yana bırakıp ebeveyn-çocuk ilişkisini doğrudan gözlemeye yönelmiştir (Parke, 1981).

Baba-bebek ilişkisini ilk olarak inceleyen çalışma, Schaffer ve Emerson (1964) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları, 9 ay dolaylarında, bebeklerin, babalarına oranla anneden ayrılmaya daha çok tepki gösterdiklerini, ancak 18 ay dolaylarında, bebeklerin çoğunun her iki ebeveyninden de ayrılma-

ya tepki gösterdiklerini ortaya koymuştur (Lamb, 1982).

Lamb'ın (1982) gözleme dayalı çalışmaları da, annelerin bebeğe bakan esas kişi olmalarına ve babaların onlarla birlikte daha az zaman geçirmelerine karşın, bebeklerin 1. yılın ortalarında hem anneye hem de babaya ilgi gösterdiklerini açığa çıkartmıştır.

Anne ve baba, çocuğun hem duygusal hem de sosyal gelişimini doğrudan etkilemektedir. Çocuk için önemli bir uyarım kaynağı olan ve taklit edebilecekleri bir model oluşturan anne-babanın davranışlarında temelde benzerlikler olmasına karşın, bebekle olan etkileşimlerinde önemli farklar vardır. Gözlemler, annelerin daha çok bebeğin bakımıyla ilgilenip, daha az oyun oynama eğiliminde olduklarını, buna karşılık babaların be-

beklerle daha çok oyun oynama eğiliminde olduklarını ve bu oyunların da fiziksel uyarıma dayalı oyunlar olduğunu ortaya koymuştur. Bir süre sonra bebekler de anne ve babanın tavır alışlarındaki bu farklılığa uygun olarak, babalarından gelen oyun oynama isteğini daha olumlu tepkide bulunmaya başlamaktadırlar.

Anne ve babanın tavır alışındaki farklılıkların neden kaynaklandığını açıklayan görüşlerden biri, bunun biyolojik temelli bir cins ayırmanın sonucu olduğunu ileri sürerken, diğerleri de bunun sosyal açıdan tanımlanmış ebeveyn rollerinin sonucu olduğunu savunmaktadır.

Karşılaştırmalı yapılan çalışmalar, babaların annelere oranla bebeklerle daha az süreyle birlikte olduklarını göstermektedir. Ancak, çocukla birlikte geçirilen zamanın uzunluğu anne ya da babanın etkisini belirleyen çok önemli bir faktör değildir. Süreden çok, o süre içindeki etkileşimin kalitesi önemlidir. Çalışan annelerle yapılmış olan araştırmalar, annenin çalışması nedeniyle, çocukla az ilişki kurmasının,

çocuğun gelişiminde çok az etkisi olduğunu, annenin çocukla birlikte olduğu süreyi nasıl kullandığının daha önemli olduğunu göstermiştir. Parke'ye (1981) göre aynı kriterler babalar için de geçerlidir.

Baba, bebekle konuşarak, ona dokunarak, onunla oynayarak onun gelişimini doğrudan etkileyebildiği gibi, annenin davranışlarını etkileyerek de bebek ve çocuk üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olur.

Baba-bebek etkileşimini inceleyen çalışmalara göz atıldığında, babanın, bebeğin gelişiminin çeşitli yüzlerinde etkili olduğu görülmektedir.

Main ve Weston, anne-baba-çocuk ilişkisinin sağlıklı ve güvenli oluşunun bebeğin sosyal gelişimini etkilediğini, ancak anne-bebek ilişkisinin daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. Yaptıkları karşılaştırmalı çalışmalarda hem anne hem de babasıyla arasında güvenli bir sevgi bağı olan bebeklerin en çok sosyalleşmiş bebekler olduklarını, en az sosyalleşmiş olanların ise yalnızca baba ile etkileşimde bulunan bebekler olduklarını bulmuşlardır. Yalnızca anneleriyle etkileşimde bulunan bebekler ise, her iki grubun ortasında yer almışlardır. (Lab, 1982).

Parke, baba-bebek arasındaki ilişkinin kalitesinin, bebeğin - özellikle de bebek erkekse - diğer

Biller (1971, 74, 76), özellikle 5 yaşından önce babasını yitiren erkek çocukların cinsel kimlik gelişimlerinin, babasını 5 yaşından sonra yitirenlere oranla daha fazla zarar gördüğünü bildirmektedir.

Babanın bilişsel gelişim üzerindeki etkileri de araştırılmıştır. Pedersen ve arkadaşları (1979), babasız olan ve olmayan 5-6 aylık bebeklere Bayley Gelişim Testi'ni uygulamışlardır. Her iki gruptaki kız bebeklerin aldıkları sonuçlar arasında farklılık olmamasına karşın, babası olmayan

Dış dünyayı tanıma ve ona uyum gösterme olanağını bulduğu aile ortamında, çocuğun hem annesi hem de babasıyla kurduğu ilişki, büyüme ve gelişmesini olumlu yönden etkileyecektir. Bu nedenle anne-çocuk ilişkisine olduğu kadar baba-çocuk ilişkisine de önem verilmesi ve bu konuda detaylı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

1. Biller, Henry: *Father, Child and Sex-Role* Massachusetts. Heath Lexington Books. 1971.
2. Biller, Henry: *Paternal Deprivation*. Massachusetts. Lexington Books. 1974.
3. Biller, Henry: "The father and the personality development, paternal deprivation and sex-role in **The Role of the father in child development**, Ed. M.Lamb. John Wiley and Sons Inc. 1976.
4. Lamb, Michael: Interactions between 8 month old children and their fathers and mothers in **The Role of the father in child development**, Ed. M.Lamb. John Wiley and Sons Inc. 1976.
5. Lam, Michael: "Paternal influences on early socio-emotional development". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Vol.23 No.2 p.185-190. 1982.
6. Parke, Ross D.: *Fathers*. Cambridge Harvard University Press. 1981.
7. Pedersen, Frank A., Rubenstein, Judith L., Yarrow leon J.: "Infant development in father absent families" *The Journal of Genetic Psychology*, 1979, 135, p.51-61.

"Biller (1974), baba-çocuk etkileşiminin bilişsel gelişimde ve akademik başarıda etkili olduğunu belirtmektedir."...

---

yetişkinlerle olan sosyal etkileşimini etkileyebileceğini söylemektedir.

Kotelchuck ve arkadaşları, 1 yaşındaki bebeklerin bir yabancı ile başbaşa kaldıklarında neler yaptıklarını araştırmışlardır. Babalarıyla çok fazla ilişki kuran bebeklerin yabancı bir ortamda kaldıklarında bu durumla baş edebildiklerini bulmuşlardır.

Bebeğin ve çocuğun arkadaş olabileceği yetisini babayla olan ilişkisinin etkilediği de, yine yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Parke, 1981).

Babanın etkili olduğu bir başka gelişim yüzü, cinsel rol gelişimidir.

erkek bebeklerin, babası olan erkek bebeklere oranla daha düşük puan aldıkları görülmüştür.

Biller de (1974), baba-çocuk etkileşiminin (bilişsel gelişimde ve akademik başarıda etkili olduğunu belirtmektedir. Olumlu bir baba-çocuk ilişkisinin, erkek çocukların olduğu kadar kız çocukların da bilişsel gelişimini etkilediğini söyleyen Biller, özellikle erken dönemdeki etkileşimin, çocuğun bilişsel potansiyelini ve akademik başarıyla ilişkili kişisel özelliklerini bütünüyle geliştirebilme yetisi üzerinde büyük etkisi olduğu görüşündedir.

Ergenlik

Yard.Doç.Dr.

Adnan KULAKSIZOĞLU

Lise çağındaki bir genç ne çocuk ne de yetişkindir. Bu dönem ergenlik dönemi olarak adlandırılmaktadır. Pek çok uzman ergenlik dönemini, çocukluğun sonu ile yetişkinliğin başlangıcında yer alan bir geçiş dönemi olarak nitelmiştir. (1)

Bu çağıdaki genç anne babası ve çevresindeki yetişkinler tarafından ne tam yetişkin, ne de çocuk olarak algılanmakta ve anne baba ve yetişkinler lise çağındaki çocuklarının bağımsız olarak neleri yapabilecekleri ve neleri yapamayacakları konusunda birbirinden farklı fikirler ileri sürmektedirler.

Çocukluk döneminin sonlarında ve ergenliğin başlarında, cinsel gelişme ve değişimin olduğu, her iki cinsin cinsel özelliklerini kazandıkları döneme ergenlik-bulûğ (puberty) dönemi adını veriyoruz. Ergenlik dönemi ortalama olarak kızlarda 11, erkeklerde 13 yaşlarında başlayıp 21 yaşlarında sona eren ve on yıl kadar devam eden bir süreçtir. Bulûğ dönemi ise ergenliğin başlangıcında, kızlar için ortalama 11-13, erkekler için 13-15 yaşları arasında yer alan bir cinsel olgunlaşma dönemidir. Bu çağıdaki gencin vücudunda, bedeninin

boyunda ve ağırlığında oldukça hızlı sayılabilecek değişiklikler olur. Her iki cins de fiziksel, hormonal ve cinsel değişiklik ve gelişmelerini önce ergenliğin başlarındaki bulûğ döneminde, sonra ergenlik döneminde tamamlarlar. Bulûğ dönemi cinsel değişiklik ve olgunlaşmanın tamamlandığı bir devre olmasına karşılık ergenlik daha geniş boyutludur. Vücutta meydana gelen fiziksel, fizyolojik ve cinsel değişiklikler-

za çıkmaktadır. Ergenliğin ilk yarısı bütünü ile ortaokul ve lise çağını içine alır, bu çağıdaki genç bir yandan çocukluktan getirdiği alışkanlıklar, davranış kalıpları,duygu ve düşüncelerin etkisindedir, bir yandan da yeni kazandığı cinsel ve bedeni vasıflarından gelen alışkanlıklar, duygular ve sosyal tavır alışların etkisindedir. Değişme ve gelişme seyri kısa ve çabuk oluşu lise çağındaki gencin bu gelişmelere

İnsanın kendi bedenine yabancı olduğu bir çağ, olarak tanımlanan ergenlik ne ergenlerin kendilerinin, ne de ailelerinin pek fazla hoşlanmadıkları bir çağdır. Ergen buluşagirdikten sonraki dönemde ne çocuktur ne büyük.Üstüne bir giysi almaya gitse, çocuk reyonunda da büyük reyonunda da bedenine uygun bir şeyler bulamaz. Ergenliğin ilk yarısı olarak tanımlanan dönemin öğrenim yaşantısının üst basamaklarına giden yol ortasında olması, bir başka deyişle ortaokul ve lise döneminde yer alması, ergenlik çağının önemini daha da artırıyor. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi yardımcı Doçent, Dr. Adnan Kulaksızoğlu ergenlik konusunda bizleri şöyle aydınlatıyor;

...*“Ergenliğin buluş ile başlayan ilk yarısı daha sorunlu bir çağ olarak karşımıza çıkmaktadır. Ergenliğin ilk yarısı bütünü ile ortaokul ve lise çağını içine alır.”*...

le, bunlara bağlı olarak ortaya çıkan duygusal ve sosyal değişiklikleri içerir.

Ergenlik dönemi genellikle ilk ergenlik dönemi ve son ergenlik dönemi şeklinde incelenmektedir. Ergenliğin ilk dönemi bulûğ çağının başlangıcından lise son sınıfa, yani 17 yaşlarına kadar olan dönemdir. 17 yaşlarından 21 yaşlarına kadar olan döneme de ergenliğin sonları denebilir.⁽²⁾

Bulûğ ile başlayan ergenliğin ilk yarısı genellikle daha çatışmalı ve sorunlu bir çağ olarak karşımı-

uyum sağlamasını güçleştirmektedir. Bunun sonucunda genç anne ve babasına ve çevresine olumsuz duygular besleyebilmekte bu da onunla çevresi arasında çatışmalara yol açmaktadır.

Ergenliğin ilk yarısındaki gençlerin davranış ve duygularındaki olumsuzluklar yalnızlık isteği, çevresine karşı zıtlasma, otoriteye ve baskıya karşı koyma, aşırı şekilde duygusallık, çekingen davranma ve çok hayal kurma, cinsel konularla çok ilgilenme şeklinde ortaya çıkabilir.

...“Gencin yaşadığı ev ortamının iyi olmaması, ebeveynle yapılan çeşitli sürtüşme ve kavgalar, anne-baba ve ergenler arasındaki tutum farkları ve görüş ayrılıkları çatışma ve problem yaratabilir”...

Ergenliğin ilk dönemi, son ergenlikten farklı olarak dengesizliğin görüldüğü, duyguların aşırıya kaçtığı, yetişkine ve anne-babaya karşı sıklıkla çatışma ve olumsuzlukların olduğu bir süreç olmasına karşılık, 17 yaşlarından yani lisenin son sınıfından sonra gencin daha dengeli, duygusal olarak daha kontrollü, daha gerçekçi ve problemlerini çözmede daha olgun ve bağımsız davranmaya başladığını söyleyebiliriz. Ergenliğin sonlarına doğru gençler daha sıklıkla yetişkin sorumlulukları almakta, giderek daha fazla ekonomik olarak bağımsız hale geldikleri için ve cinsel kimliklerini kazandıkları için yetişkinler tarafından daha az baskı ve kontrol görmektedirler.

Ergenlerdeki problem ve çatışmalar birbirinden çok farklı nedenlerle ortaya çıkmakla beraber bunları; ergenlik sırasında gençte meydana gelen fiziksel, cinsel, duygusal ve sosyal gelişmelerin gençte yarattığı farklılaşmaya bağlı nedenler ve ergenlerin dış dünya ile yani akranları, çevresindeki yetişkinler, ailesi ve öğrenim hayatı ve gelecekleri ile ilgili beklentilerine bağlı diğer nedenler olmak üzere guruplamak mümkündür.

Lise çağındaki bir ergen için süratli büyüme ve bunun beden boyu ile kolların ve ayakların ve diğer organların birbirlerine olan oranları arasındaki uyumsuzluk, beden hareketlerini uyumlu yapmasına engel olur. Bu da genç için kaygı verici olabilir. Boyunun akranlarına oranla kısa veya uzun olması, akranlarına oranla çok zayıf veya şişman olma hep beden gelişiminde gencin kendisine üzüntü yaptığı konulardır.

Lise çağındaki bir genç cinsel olgunlaşma ve gelişme sonucu ortaya çıkan yeni duruma uyum sağlamak ihtiyacındadır. Cinsel gelişim hakkında bilgi sahibi olmak ister. Cinsel gelişimleri konusunda yete-

rince bilgilendirilmemiş gençler hem karşılaştıkları yeni durumlarda kaygıya kapılabilirler, hem de bu konudaki bilgileri başka kaynaklardan yanlış şekilde öğrenebilirler. Lise çağındaki ergenler arasında aynı yaşta olmalarına rağmen cinsel gelişme açısından farklılıklar olabilir. Bu farklılıklar gencin kendisini ak-

ranları ile kıyaslamasına ve gelişmedeki bu farklılığın nedenini merak etmesine yol açar. Cinsel gelişimde akranlarına oranla geç kalmış olma genellikle ergeni kaygılandırır. Aynı yaşta olmalarına rağmen akranlarının ondan gelişmiş olması, ses kalınlığı, sakal ve bıyık çıkmasındaki gecikmeler, kızlar için göğüslerin geç gelişmesi hep kaygı ve problem konularıdır. Yüzünün ifadesi, saçının şekli, tümüyle dış görünüşü liseli gencin dikkatini yoğunlaştırdığı, önemsendiği bir taraftır.

...“*Duygusal alanda ergenlerin sıklıkla karşılaştıkları problem ve kaygı konusu kolayca aşık olma, aşırı duygusallık ve bunun yarattığı tedirginliklerdir.*”

Gelişen beden yapısı ve cinsel olgunlaşma gencin duygu ve düşüncelerinde de değişikliğe yol açar. Çevre şartları da duygularda değişiklik yaratabilir.⁽³⁾

Ergenlik dönemindeki gençlerin duygusal durumlarındaki istikrarsızlık nedeni ile aynı olaya farklı zamanlardaki tepkisi farklı şekilde olabilir. Duygularındaki değişim hızı çabuktur, neşeli bir halde iken kolaylıkla öfkelenebilir veya bunun tersi olur. Duygusal alanda ergenlerin sıklıkla karşılaştıkları problem ve kaygı konusu kolayca aşık olma, aşırı duygusallık ve bunun yarattığı tedirginliklerdir. Lise çağındaki bir gençte duygusal hayat o derece yoğundur ki, genç çoklukla duygularını dışa yansıtmak için şiir yazar, hatıra defteri tutar.

Yeni insanlarla tanışma, özellikle karşı cinsten tanımadıkları insanların olduğu gurupta bulunma, sınıfta ders anlatma, bir toplantıda yalnız kalma ve benzeri durumlar lise çağındaki bir genç için tedirginlik ve korku uyandırabilir.

Lise çağında arkadaş ve akran gurubu genç için çok önem taşır.⁽⁴⁾ Liseli bir genç akranlarının olduğu bir guruba girmek ve o gurup tarafından, o guruptaki bireyler tarafın-

dan kabul edilmek, saygı görmek ister. Arkadaş gurubundan arzu ettiği kabulü göremeyen genç mutsuz olur. Arkadaşları tarafından kabul edilme onun zekâ seviyesine, okul başarısına, arkadaş gurubunun standartlarına uyup uymamasına

...“*Küçük yaştan beri anne ve babanın çocuğa karşı gösterdiği sevgi ve güven, lise çağındaki gencin sağlıklı ve kendine güvenli bir biçimde yetişmesi için şarttır*”...

Ergen hem arkadaş gurubuna, hem de yetişkin toplumuna girme, çabası sırasında çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar kendi cinsiyet rolünü benimseme, bağımsız olarak hareket edebilme, şeklinde sıralanabilir. Bu tür sorunlar gençlerde gerginliklere ve duygusal kırıklıklara neden olmaktadır.

Küçük yaştan beri anne ve babanın çocuğa karşı gösterdiği sevgi ve güven, lise çağındaki gencin sağlıklı ve kendine güvenli bir şekilde yetişmesi için ön şarttır. Gencin anne ve babasından ve çevresindeki yetişkinlerden göreceği anlayış ve sevginin onun yetişkinliğe geçişini kolaylaştırdığını söyleyebiliriz.

bağlı olarak değişiklik gösterebilir.

Gencin yaşadığı ev ortamının iyi olmaması, ebeveynle yapılan çeşitli sürtüşme ve kavgalar, anne-baba ve ergenler arasındaki tutum farkları ve görüş ayrılıkları çatışma ve problem yaratmaktadır. Bu çağda rastlanan problemlerin aynı yaştaki diğer ergenlerde de olabileceğinin ve sorunların zamana bağlı olarak üzüntü kaynağı olmaktan çıkacağına bilinmesi gencin kaygılarını azaltacaktır.

Kaynaklar:

1. Blair, G.M., Jones R.S., **Psychology of Adolescence for Teachers** (New York: York: The McMillan Co., 1964), s.1.
2. Hurlock B.Elizabeth. **Adolescent Development**. New York: McGraw-Hill Book Co., 1955.
3. Crow D.L. -Crow A., **Adolescent Development and Adjustment**. New York: McGraw-Hill Book Co., 1956, s.129-137.
4. Cole L, -Hall I.N., **Psychology of Adolescence**, London: Holt, Rinehart and Winston, 1970.

Çocukta Ağız ve Diş Sağlığı

Sindirimin ağızdan başladığı hepimizin bildiği açık bir gerçek omasına karşın, dişlerimize genellikle pek dikkat etmiyoruz. Dişlerimizi bizler önemsemedikçe, sabah, öğle ve akşam dişlerimizi fırçalayıp, örnek olmadıkça çocuklarımıza ne kadar bağırsak, çağırsak, onlar da dişlerine gereken önemi göstermeyeceklerdir. Öyle ya, eğer ağız sağlığı bu denli önemliyse, yetişkinler neden önce kendi ağız sağlıkları ile uğraşmak yerine, çocukların ağız sağlığı ile uğraşıyorlar?

Okullarda yapılan ağız sağlığı taramaları ve ağız sağlığına verilen önemir, bir ölçütü olarak kullanılacak diş macunu tüketimi bu konuda ne denli duyarlı olduğumuzu gösteriyor.

Özel Kültür Lisesi'nde yapılan diş taraması sonucu, öğrencilerden yüzde 80,7'sinin ağızında çürük diş bulunduğu gerçeğini bir kez daha gözler önüne serdi. Bu iç kartartıcı tablonun bir başka destekleyicisi de 1984 yılında dünya diş macunu tüketimini gösteren çizelgedir.

EN AZ DİŞ MACUNU KULLANAN ÜLKELER ARASINDAYIZ

Bu çizelgeye göre Batı Almanya'da kişi başına düşen yıllık diş macunu tüketimi 425 grama ulaşıyor. Batı Almanya'yı yıllık 400 gramlık tüketimle Hollanda izliyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise birçok mal grubunda gözükken yüksek tüketim eğrisi, diş macununda biraz daha düşük çıkıyor. Yılda 360 gram diş macunu tüketen Amerikalıları, 350 gramla İtalyanlar izliyor. Arjantin'de yıllık tüketim ise yılda 260 gram. Arjantin ile ekonomik gücümüz karşılaştırıldığında hiç de geri kalmıyoruz. Ama yıllık 32 gram diş macunu tüketimimiz ile dişlerimizi fırçalamada gösterdiğimiz özende Arjantin'den ne denli geride olduğumuz ortaya çıkıyor.

DİŞ ÇÜRÜKLERİ VE HASTALIKLARI

Dişlerimize özen göstermemenin sonucunda ortaya çıkacak hastalıkların sayısı ise hem kabarık, hem de bunlardan her biri yaşamımızı sonuna dek etkileyecek kadar tehlikeli. Örneğin, küçüklüğünde iltihaplı (akut) romatizma ya da kalp kapakçığı rahatsızlığı geçiren bireyde diş iltihabı, kalbin iç zarının da iltihaplanmasına yol açabiliyor. Aynı zamanda gizli bir enfeksiyon kaynağı da olabilen diş iltihabı, kanı zehirleyip septisemiye neden olabilir. Bu şekilde gelişen septisemi sonucunda ise menenjit hastalığı da ortaya çıkabilir. Tüm bu tehlikelerin yanısıra hazım bozuklukları, çene yapısının deforme olması, yine ağız sağlığına önem verilmesi sonucunda oluşan rahatsızlıklar.

Ağız sağlığımızı korumanın önemli yollarından biri, dişleri fırçalamaktan geçer. İnsan vücudunun mikrop bakımından en yoğun ortamlardan biri olan ağızda, mikropların gelişmesine yol açacak yemek artıkları, ağızda çürük yapıcı mikropların etkisiyle aside dönüşerek, dişlerin sert dokusunun erimesine ve çürümesine neden olur. Çürük önlemede, fluor tuzlarını, içme suyu, süt, tuz gibi yiyeceklerle karıştırma yolunu kullanabileceğimiz gibi, yardımcı olarak flourlu diş macunlarını kullanabiliriz.

AĞIZ SAĞLIĞINA YÖNELİK SANAYİ VE ÜLKEMİZDE AĞIZ SAĞLIĞI

Ağız sağlığına verilen önemin gözleneceği ölçütlerden birinin diş macunu tüketimi olabileceğini bir kez daha vurguladığımızda, ülkemizde diş macunu üreten kuruluşların da tüm çabalarına rağmen, Türkiye'deki kişi başına düşen yıllık 32 gramlık oranı henüz aşamadıklarını görüyoruz.

DİŞ MACUNLARI

Ülkemizde diş macunu kullanımına yönelik büyük bir potansiyel bulunmasına rağmen, sosyo-ekonomik nedenlerle bu potansiyelin ancak

beşte biri kullanılmaktadır. Çeşitli ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye'de diş macunu tüketiminin son derece düşük olduğu görülmektedir.

Özellikle üniversitelerle devlet sağlık kuruluşları yanında, diş macunu ve diş fırçası sektöründeki özel kuruluşların konuya giderek artan bir önem göstermeleri, etki ve yararını yavaş yavaş göstermeye başlamıştır. Bu kurum ve kuruluşların, sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgelerde gündeme getirdikleri ağız ve diş sağlığı taramaları ile, ilk ve orta dereceli okullarda sürdürdükleri bilinçlendirme kampanyaları, bu yörelerde ağız sağlığı ve diş bakımına yönelik bilinç düzeyinin giderek yükselmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Ülkemizde tüketilen diş macunlarının hemen hemen tamamı yerli olarak üretilmektedir.

Günümüzde koruyucu diş hekimliği kavramının yaygınlaşması ile birlikte, dişlere florür uygulanması, giderek artan bir seyir izlemektedir. Fluor, ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde II. Dünya Savaşı sonrasında Michigan eyaletinin Grand Rapids kentinde, içme suyuna katılarak kullanılmış ve diş minelerinin direncini arttırdığı görülmüştür. Daha sonra gebe kadınlara ve çocuklara çok düşük dozda ve düzenli bir şekilde flour vermek suretiyle diş çürümmesine yol açan bazı nedenlerin ortadan kalktığı ve diş çürümelerinin önlenildiği izlenmiştir. Bazı diş macunlarının yapısında yer alan Sodyum Florür (Flourid) üzerinde yapılan çalışmalar, bu maddenin diş macunu için vazgeçilmez olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle 1950'li yıllarda diş macunlarında Flourid yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. 1970'li yıllara doğru bu madde üzerinde yapılan çalışma-

lar yoğunlaştırılmış ve 70'lere gelindiğinde Sodyum Monoflorofosfat bulunmuştur. Sodyum Monoflorofosfat'ın daha etkin bir tedavi edici olduğunun kanıtlanmasından sonra diş macunlarında bu madde kullanılmaya başlanmıştır. 1980'lerde ise Sodyum Florür (Fluorid) ve Sodyum Monoflorofosfat'ın birlikte kullanılması ile diş çürümelerinin en aza indirileceği, İngiltere'de geniş bir tüketici kitlesi üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda ispatlanmıştır (British dental Journal, Sayı: 1492 01, Yıl: 1980). Bu iki florür maddesinin birlikte kullanıldığı çağdaş diş macunları çürüklerin önlenmesinde çok etkili olmaktadır.

En önemli sağlık konularından biri olan ağız sağlığı ve diş bakımı çalışmalarına katkıda bulunmak ve bu olguyu kitlelere benimsetmek için gerekli çabanın bütün ilgili kuruluşlarca sürdürülmesi, eğitim sorunlarına katkıda bulunulması ve gündeme gelen yeniliklerin yakından izlenerek uygulanması, önemli bir sorunun çözümünü de beraberinde getirecektir.

Ağzın sağlığı ve güzel görünümü için uygulaması gereken kurallara kesinlikle uymak zorunluğu vardır. Düzenli olarak diş hekimine görünmek, dişleri düzenli ve et-

kili bir biçimde temizlemek ve koruyucu önlemleri zamanında almak, dişlerin ömrünü arttıracaktır.

Çürük oluşumunda zararlı bir etkisi olan şekerli maddelerin, dişlerin üzerine yapışarak mikropların üremesine yol açması, şekeri dikkatli kullanmayı gerektirmektedir. Bağırsaklardan diğer besinlerin emilmesini de engelleyen şekerin yanı sıra, ciklet de diş sağlığında olumsuz etkide bulunur, dolguların düşmesine neden olur. Şeker yedikten sonra ağız çalkalamak ya da dişleri fırçalamak yolu ile zararlı etkileri önlenabilir. Ancak göz önüne alınması gereken noktalardan birisi de dişlerin temizlenmesi kadar, çocukluk döneminde çene kemiklerinin gelişmesine yardımcı olacak elma, havuç, erik gibi sert yiyeceklerin tercih edilmesidir. Buna karşılık dişle fındık, ceviz, şam fıstığı gibi kabuklu yiyecekleri kırarak yemek, dişle ip kesmek, iğne ve kibrit çöpü gibi cisimlerle diş karıştırmak, dişlere yapılan önemli tehditler arasındadır. Ağız fazla yakmayan, içinde dişleri aşındırmayan bir macun ve orta sertlikte bir fırça kullanarak yapılacak bir temizleme yöntemi, tüm sağlığımızı da korumada bize yardımcı olacaktır.

ÇİZGİLERİN DİLİ

Siz anne babalara Amerikan araştırmacı Lawrence Edwin ve Leopold Bellak'ın derlediği Projektif Psikoloji adlı bilimsel yapının şekil çizimi ile ilgili İngilizce aslından yaptığımız çeviriyi sunuyoruz. Amacımız çocuklarınızın çizdiği resimlerden çıkarılan kişilik tanımlamalarındaki veriler hakkında bilgi vermek ve ülkemizde psikoloji alanındaki yayınların kısıtlılığından ötürü bu konuda çalışma yapan eğitimcilere ve öğrencilere Türkçe kaynak sağlamak.

Bir arkadaşınız ile yaptığınız telefon konuşmasından sonra bir bakarsınız ki telefon sehpasının üstündeki telefon defterine birşeyler karalamışsınız. Sanki siz yapmamışsınız gibi, yabancı gözlerle bakarsınız yaptığınız şeye ve bir tarafa atar, unuttur gidersiniz.

Evde eşinizle aranızda küçük bir tartışma çıkmış, çocuğunuz tartışmaya seyirci kaldıktan sonra eline bir kâğıt kalem alıp sizlere söyleyemediklerini çizgi yoluyla kâğıda döküp, sizleri ve kendini tanımlıyor. Resme bakıyorsunuz, size yabancı geliyor. Nereden başlayıp, nasıl bakacağınızı bilmiyorsunuz.

Klinik psikolojide kullanılan projektif bir yöntem olan çizgi analizini psikoloji ya da eğitim bilim eğitimi görmeyen ana-babanın kendi başına kullanarak kesin bir sonuca ulaşmasının imkânsızlığı ortadadır. Bu nedenle "Çizgilerin Dili" adını verdiğimiz çevirimizin çocuklarımızın resmine bakarken, yalnızca bir fikir verici olarak kullanılmasını, eğer şüphesiz varsa bir uzmana danışmanızı öneririz.

Psikoloji ile profesyonel olarak uğraşmak yaşamın bir parçasıdır; hatta yaşamın ta kendisidir. Samuel Butler, bu mesleği yetersiz önermelerden yeterli sonuçlar çıkarma sanatı olarak tanımlar.

Çizimleri inceleyen, onları analiz eden klinik psikolog, yetersiz önermelerden yeterli sonuçlar çıkarmaya çalışır. Bu arada yapılabilecek bir kaç hata örneğin; yetersiz deney süreleri içinde test yapmak, çizimi yapan kişinin kişilik yapısını belirlemeye engel olacak tanımlar ve birbirlerini dengeleyen bilgiler, klinik psikoloğun yaşantısına girer. Projektif testlerde kullanılan ifadelerin tanımların birçoğu Projektif testlerde kullanılan ifadelerin, tanımların birçoğu Rorschach testinde ve diğer testlerdeki projektif çalışmalarda kullanılır ve doğrudur. Fakat çizim analizi en küçük bir yanlıştan ötürü yanlış sonuçlara götürülebilir. Komplike bir değerlendirme sistemi olamayan çizim testleri, genellikle ulu orta pervasız davranışlarda bulunan atılgan bireylerin hemen dikkatini çeker, doğal olarak böyle tipler için kullanılacak iyi bir araçtır.

Herşeye karşı hakkında olumsuz birtakım değerlendirmelerde olsa, çizgi analizi kişilik hakkında bilgi edinmek için uygulanan ekonomik yollardan biridir.

...“Ancak, çizim testi bir oyun değildir. Tam tersine; çok ciddi bir işlemdir. Bu işlem ile bireye varılmak ona ulaşarak iç dünyasını tanımak ve anlamak istenir. Kısaca, çizim testi kişiliği anlamada ve deneğin kişiliğini anlatmasında kullanılan yardımcı bir veridir.”...

Projektif teknikle elde edilen bilgi, testi yapan psikoloğun beceri ve tecrübesine göre değiştiği gibi, aynı zamanda denekten deneğe de değişir. Çiz-

gi analizine bağlı yargıların güvenilirliği ve geçerliliği hakkında yeterli bilgi olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

Ancak şunu da söylemeden geçemeyiz. Projektif testlerde gerek zekâ bölümü saptamada, gerekse yetenek testlerinde psikologlar büyük yararlar sağlamaktadır. Çizgi tarzı (prosedürü) “Durum testi”, Situation Test olarak nitelendirilebilir ki, böyle bir durumda denek problem ile karşı karşıya bırakılır. Problemlerle teke tek kaldığı bu durumda denek, sözlü olarak yaptığı anlatımında, hareket ve davranışlarını kendi gücü ile çözmeye ve aralarında bağlantılar kurmaya çalışır. Projektif teknik uygulaması sırasında deneğin kendisi, kendisini çözümlerken, bu davranış çizime yansır ve klinik psikolog tarafından da izlenerek varolan diğer bilgilerin de ışığında diğer hipotezler de test edilir.

VARSAYIMLAR

Burada vermeye çalıştığımız materyalin daha çok deneye dayalı bir bilgi (Empirik) olduğunu söylememiz gerekir. Davranışın her yönünün önemli olduğu düşünülür. Örneğin yüz ifadeleri, el kol hareketleri kâğıt üzerine şekiller çizmek gibi davranışlar ve motor hareketlerin tümü yoruma açıktır. Çizgi çalışması gelişim içindeyken denek çizimleri ile davranışlarını gösteriyor demektir. Sözlü yorumlar yapan denek, bu sırada yüz ifadelerini harekete geçirir, zaman zaman kâğıt kalemle oynar, ayağını sallar, tırnağını yer ya da psikolog tarafından gözlenen diğer davranış biçimlerini göstererek yeterli bilgilerin sağlanmasına yardımcı olur.

Bazı klinik psikologlar çizim sırasındaki davranışlarını çizim analizinde kullanmak konusunda bazı eleştirilerde bulunurlar. Ancak, çizim testi bir oyun değildir. Tam tersine; çok ciddi bir işlemdir. Bu işlem

ile bireye varılmak, ona ulaşarak iç dünyasını tanımak ve anlamak istenir. Kısaca, çizim testi kişiliği anlamada deneğin kişiliğini anlatmasında kullanılan yardımcı bir veridir.

Bazı gözlemciler, çizimlerin her birinin birer şans, eğitim ve beceri işi olduğuna inanırlar. Bu mümkün olan bir görüştür, fakat projektif psikolojiye göre hiçbir davranış şans eseri ortaya çıkmış değildir. Belirleyiciler karışıktır ve bu belirleyicilere erişebilme değişkendir. Zaten figür analizi işini komplike hale getiren unsurlarda bunlardır.

Bazı klinik psikologlar ise deneğin yansıttığı her şekli; vücut şeklini kolları, bacakların çizimini, benlik fikrinin yansıması olarak yorumlarlar. Oysa, çizim, benlik fikrinin, ya da kişinin kendisini nasıl gördüğünün bir yansıması olabilir. Çevre içinde herhangi birisine karşı davranışların yansıması olabilir, dış koşulların sonucu olabilir, duygu yönünün ifade biçimi olabilir, deneğin davranışlarının psikoloğa ve çevreye karşı yansıması olabilir ve nihayet deneğin hayata ve genelde topluma nasıl davrandığının ifadesi olabilir. Bu olasılıkların hepsi iç içedir, birbirleriyle sıkı bir ilişki içindedir, üstelik çizim bilinçli bir ifade biçimidir. Çizimin içinde veya bilinçaltında yatan bazı problemlerin sembolleri dahi çizimde kendini gösterir. Klinik psikolog "Bir İnsan Çiz" tekniğinde aklına geldiği gibi, dogmatik yaklaşım biçiminden kesinlikle kaçınmalıdır.

DAVRANIŞ

Deneğin davranışı sözlü ve motor davranış olarak ayrıştırılabilir. Denek çizimini henüz bitirmeden çizimi bırakması istenir. Burada kişi kendisini nasıl görür, vaziyetini nasıl saptar, şiddet gereksinimini hangi biçimlerle ifade eder? Sözlü olarak direkt bir şekilde mi, yoksa indirekt bir davranış biçimiyle mi? Yeteneğine ilişkin şüphelerini ifade eder mi? Bu şüpheler davranış biçimiyle mi, yoksa sözlü olarak mı belirtilir? Denek güvensiz mi, sinirli mi, şüpheli mi, düşmanca duygular besliyor mu, negatif mi, gergin mi, gevşemiş mi, şakacı mı, bilinçli mi, atılgan ve düşünmeden harekete geçen yapıda mı? Deneğin hareketleri değerlendirilir. Bütün bu davranışlardan bir biçim belirlemeye başlar.

ÇİZİMLERİN ANALİZİ

Çizimlere ulaşmanın değişik biçimleri vardır. Krim'e göre çizim yorumlaması formal, grafolojik ve pisikoanalitik yönleriyle üç ana kısımdan oluşur.

Projektif Psikoloji alanında uzun süren deneme yanılmalardan sonra çizim analizi kayıt formuna, (Drawing Analysis Record Form) bağlı olan analiz biçimi kullanılmaya başlandı. Çift amaçlı olarak kullanılan bu yöntem klinik psikologun dikkatini çizimin anlamlı tarafına çekmeye yardım eder ve araştırma

tekniklerinin kullanılmasını sağlar. Ayrıca bu form ile klinik psikologların kendilerini rahat hissetmeleri ve üretken olmaları beklenir.

ŞEKİL DİZİSİ

...*"İnsan resmi çiz talimatı alındığında çizenin hangi cinsiyeti çizdiği üstüne yapılan araştırmada yüzde 87'lik bir çoğunluğun kendi cinsini önce çizdiği saptanmıştır."*...

Deneğin insan resmi çiz talimatını aldığı anda, hangi cinsi çizdiği üstüne yapılan bir araştırmada yüzde 87'lik bir çoğunluğun kendi cinsini önce çizdiği saptanmıştır. 16 açık homoseksüel ile yapılan araştırmada, 13 kişinin öncelikle karşı cinsin resmini yaptığı saptandı. Doğal olarak bu sonuçlardan karşı cinsin resmini çizen tüm insanların homoseksüel olduğu çıkarımı yapılamaz. Deneyimli bir klinik psikolog genellemelerin bireye uygulanmasının ne kadar tehlikeli olduğunu bilir. Eğer bir denek öncelikle karşı cinsin resmini çiziyorsa psikolog bunun nedeni ile ilgilenir. İlk resim olarak karşı cinsin resmini çizenlerle ilgili açıklamalardan bazıları şunlardır.

- Karşıt seksüellik
- Cinsiyet belirlenmesinin karmaşası
- Karşı cinsiyetteki ebeveynlere bağlılık konusunda güçlü yaklaşım.

Bunların dışında da açıklamaları üretmek ya da durumlara bağlı olanları bulmak mümkündür.

Denekler zaman zaman belli tiplerde soruları psikoloğa yönelterek kendi kararsızlıklarını dile getirirler.

Aşağıda bulunan 1a-1b-1c resimler açık homoseksüeller tarafından çizilmiştir. 1d şekli ise hem homoseksüel hem de heteroseksüel deneyimli bir kişi tarafından çizilmiştir.

ŞEKİL TANIMLARI

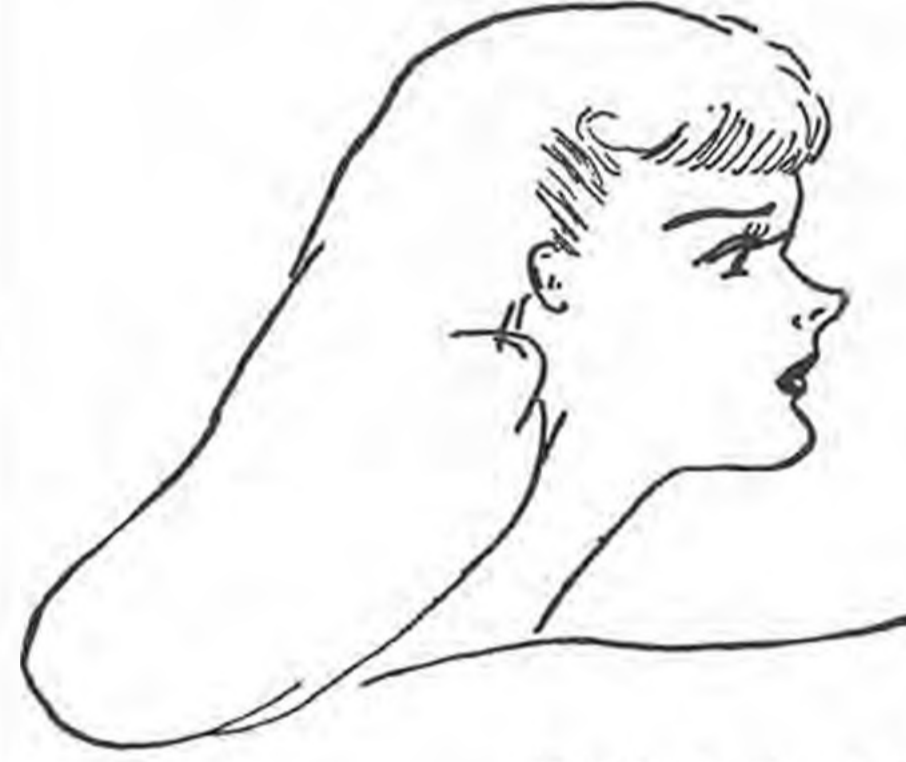
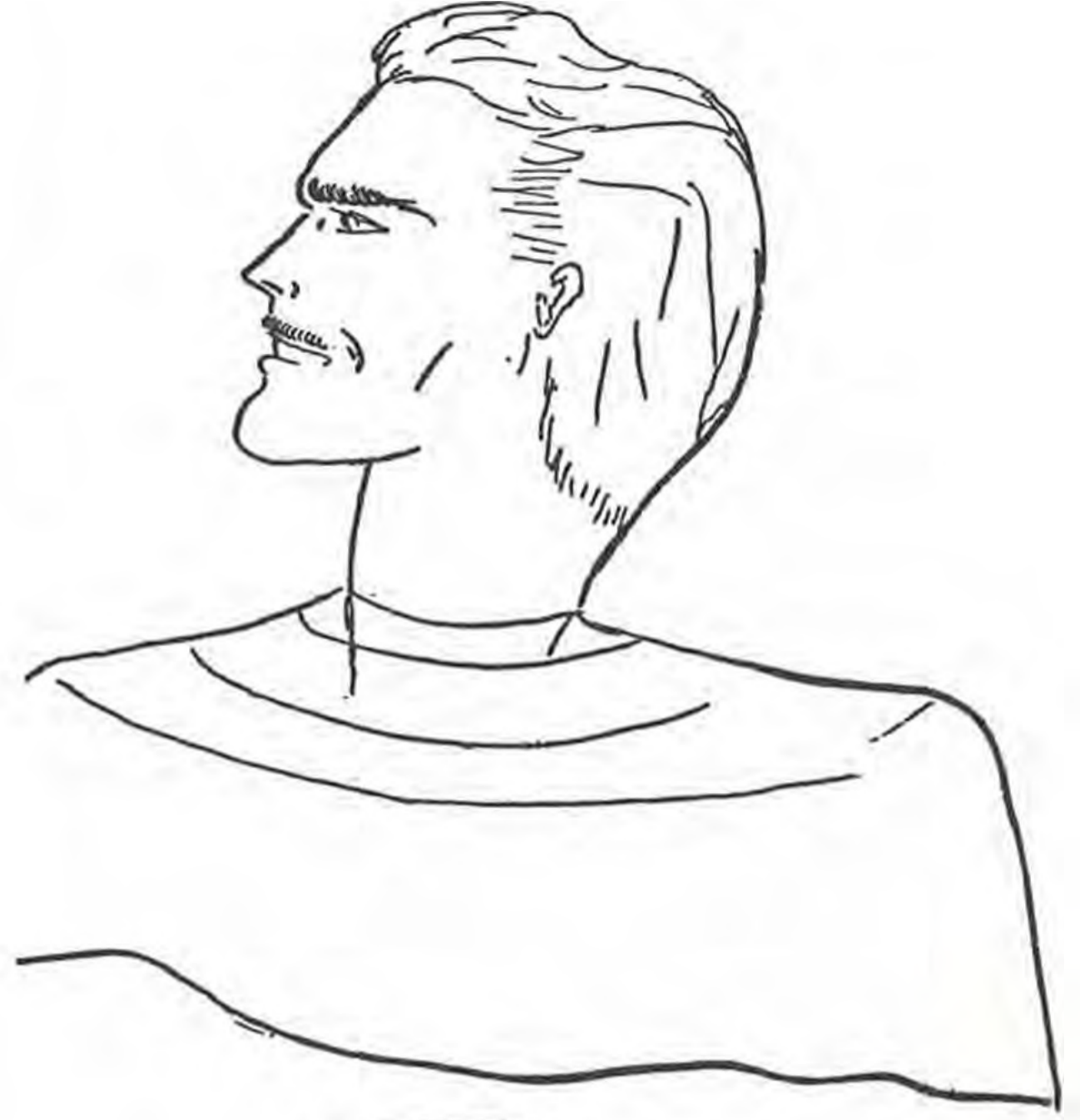
Şekil 1a: Ayak parmağının üstünde duran, sol ayağını vücudana yatay olarak uzatmış durumda erkek baletti.

Şekil1b: Eşini dansa davet etmeden önce yapılan yarım eğilme hareketini gerçekleştiren erkek akrobata benziyor.

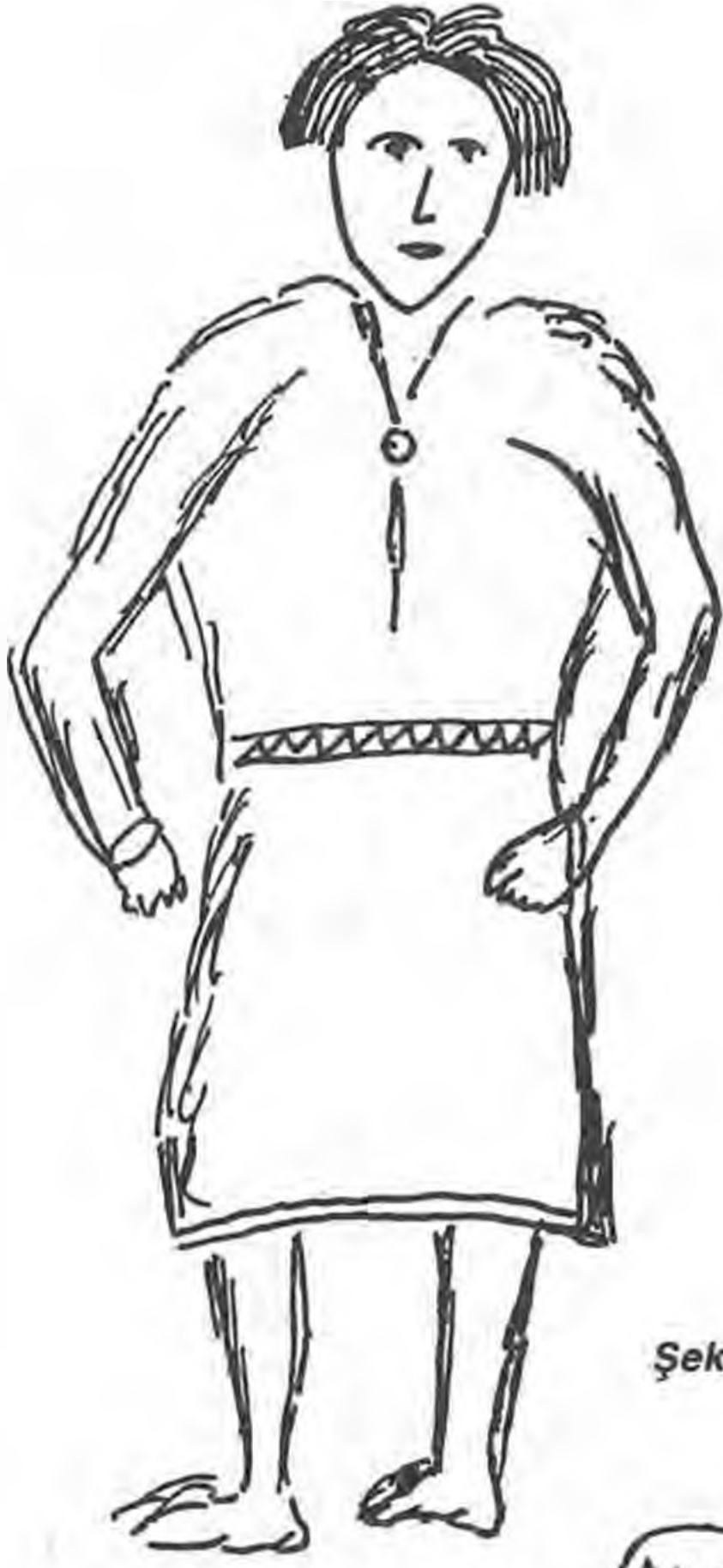
Şekil 1c

Şekil 1d: "Açık homoseksüel" çizimi.

Şekil 2a: Bir erkek çizimi.

Şekil 2b: Bir kadın çizimi

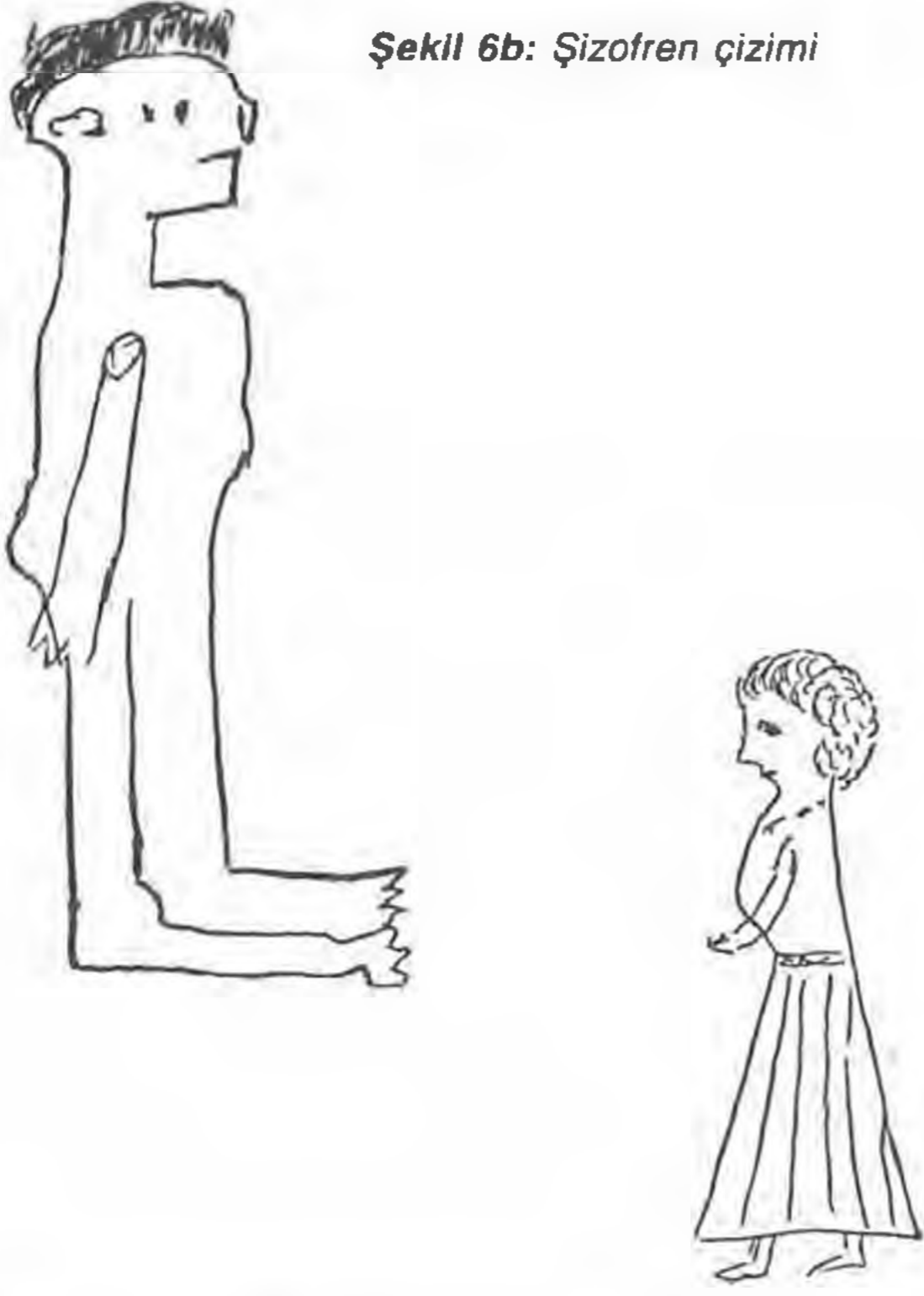
Şekil 3a: Saldırgan ve otoriter bir erkek

Şekil 3b: Saldırgan ve otoriter bir kadın

Şekil 4a: Kocaman gözleriyle, uzun saçlarıyla hayal mahsulü giydirilmiş sakallı bir insan. Çağdaş değil ve giyiminden, sakalından dolayı olgun olmayan bir görünüme sahip.

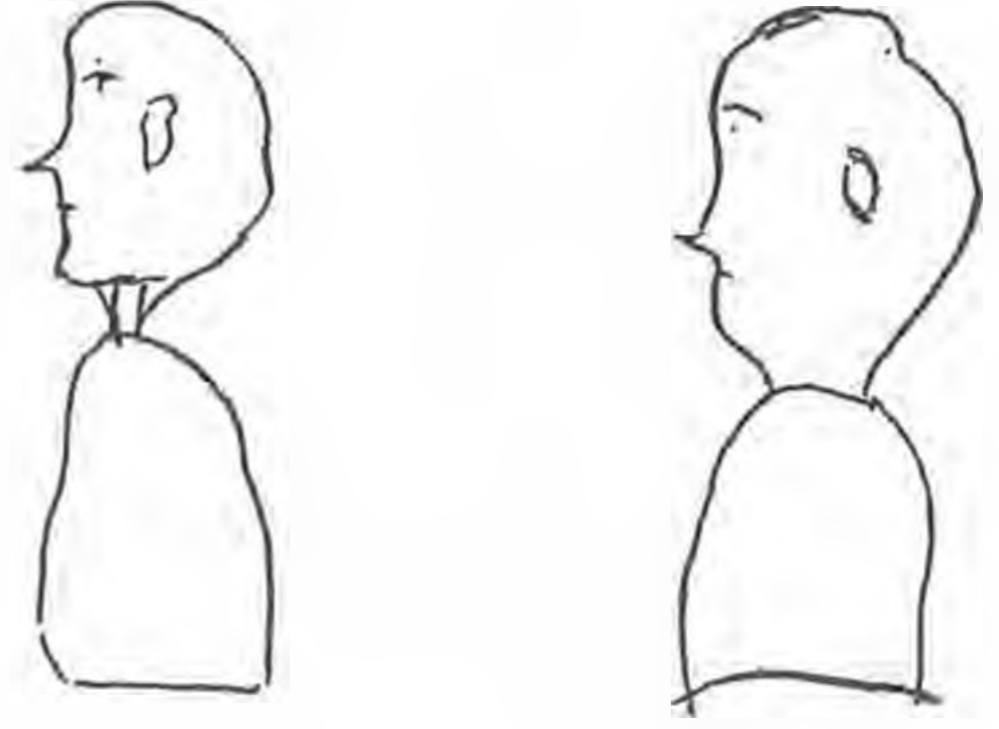
Şekil 6b: Şizofren çizimi

Şekil 7a: Çıkık çenesi, çıkıntılı burnu ile çok küçük kılıksız bir insan.

Şekil 7b: Gergin ağızlı, düzgün giyimli elinde baston taşıyan, büyük şapkalı sıkılgan bir adam.

Şekil 8: Bir malûl gazi çizimi.

ÇİZİM ANALİZ FORMU

Deneğin Adı ... Cinsiyet ... Yaş...
Eğitimi ... Tarih ...

- I. İdari Yönlendirme
- II. Gözlem
- III. Çizimlerin Analizi

ŞEKİL I

Bütünü

- 1) Tanımlayıcı cümleler yaş, cinsiyet vs.
- 2) Ölçü, 2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22

3) Yerleştirme:

4) Cephe:

Ön yüz-Sol profil-Sağ profil

(Yüzün tamamı)

Arkadan görünüm

5) Hareket:

Aktif-Mülayim-Telkin edici-Sert (rigid)

Kayıp-Haşin-Uysal

Detaylar

6) Atlanan kısımların listesi:

7) Abartılmış veya saptırılmış kısımların listesi:

8) Giyim eşyaları listesi içindedir:

9) Resme bağlı fakat resmin dışında olan parçalar:

IV. Grafik Analizi:

10) Baskı Yüksek ..... Dar.....

11) Süreklilik:

Parçalanmış ..... Parçalanmamış .....

12) Ritm

Geniş .... Dar ....

13) Yön:

Değişken .... Yüksek .... Aşağı ....

Sağ .... Sol ....

14) Motor hareketler:

Bölgelenmiş ..... Serbest .....

15) Detaylar:

16) Formda detaylardaki kesinlik

17) Denge

18) Gölge:

ŞEKİL TANIMLANMASI

7a ve 7b şekillerini çizen M. çok ilginç bir protestoda bulunmuştur.

"Ben asla hiçbirşey çizemem."

"Nasıl çizileceğini hâlâ bilmiyorum." Daha sonra bu kişi babası ile tartışmasını şöyle anlattı:

Giyinip gezmeye meraklı sert ve merhametsiz bir adam. Daima çok titiz. Birşeyi zamanında yapmaya ısrarla özen gösterir, komik birşey yapan insanları şiddetle eleştirirdi."

M. (7a) şekilde çizildiği biçime benzemeyen genç bir kızdır. Fakat bu resim C'nin kızını gördüğü gibi çizdiği halidir. Eleştirilme korkusundan dolayı onunla arkadaşlık kurmakta tereddüt eder.

Birçok klinik psikoloğun deneyimi, çocuklar da dahil olmak üzere cahil, öğretilmemiş, insanların ifade edecekleri düşüncelerini anlatmak için şekil çizdiklerini göstermiştir.Şekil çizme çalışmasının tekniği, davranışları ve duyguları biçimlenmemiş bir şekilde anlatmaya dayanır.

ŞEKİLLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Herkes birbirinden farklı iki resim çizebilir. Deneğin çizdiği biçim bilinçli veya bilinçsiz olarak psikoseksüel davranışlarına göre değişir. Örneğin, şekil 2a 'daki erkek resmi 2b 'deki kadının resminden daha ufak daha az hareketli ve kolları daha kısadır. Bunlar iki resim arasındaki farkları belirleyen ifadelerdir. Bu farklara dayanarak yapılan yorumda erkek daha ufak, kadından daha pasif durumdadır. Bu yorum şu faktörlere bağlıdır:

● Kadının vücudunun durumu

● tavrı

● kolları

● erkeğin durumu

● kolları

● hareketsiz olduğunu ifade eden elleri

● elleri cebinde, seyreder bir durumda ayakta duruşu.

Bir adım daha ileriye giderek yaptığımız yorumda denek;adamı pasif, içine kapanık, kadını ise aktif, dışa dönük olarak görüyor diyebiliriz.

Kadınla ilgili bütün ifadelerde aktiviteyi belirten sözler (kavgacı, koruyucu, aktif) ve dışadönüklülüğün belirtisi olan (diğer insanlara ilgi gösterme, bencil olmama, yeterli olma, anne gibi şefkatli olma) gibi sözcükler gözüktür.

Şekil 2a ve 2b için şu tanımlamalar ortaya çıktı:

" 2a - geriye çekilmiş, duygusal, bağımlı, düşünceli, idealist, içine kapanık, nazik-yumuşak bir birey"

" 2b - yeterli (kompetan), enerjik, aktif, koruyucu, comert bir kişi."

ÖLÇÜ

Çizim ölçüsü ve mesafesi arasında ilgi, denek ile çevresi veya denek ile anne-baba figürleri arasındaki ilgiye paralel olabilir. Eğer çizim "benlik fikrinin" (self-concept) bir yansıması ise ölçü,deneğin çene baskısına nasıl cevap verdiği konusunda fikir verici birşeydir. Eğer benlik fikrini ifade eden şekil küçük ise deneğin kendisini ufak ve yetersiz hissettiğine dair bir hipotez kurulabilir, ayrıca çevrenin isteklerine aşağılık kompleksi duygusuna kapılarak cevap verdiği düşünülebilir.

Eğer çizilen resim büyük ise, o zaman kişi genişleme ve saldırganlık duygularıyla çevre baskılarına cevap veriyor demektir.

Orta boy uzunluktaki bir resim yaklaşık olarak 17.78 cm. uzunluğunda veya verilen boşluğun 2/3'ünü dolduracak şekildedir. Ölçüden daha önemli olan şey çizilen resim ile verilen boşluk arasındaki ilginin insan üzerinde bıraktığı etkidir. Ufak resim çizmenin "kendini çizimle anlat" tekniğinde anlamı veya yorumu deneğin kendisini ufak, aşağılık, kaybolmuş, reddedilmiş görmesindedir.

...“Çizim “ideal ben” anlayışının kâğıda yansımış halidir. Çizim aynı zamanda anne baba imajının yansıtılmasını sağlar.”...

Eğer çizimler “benlik ifadesinin” ya da daha açık bir şekilde söylenirse “insanın kendisini nasıl gördüğünün” ifadesi olarak belirlenmiyorsa, iki tane olasılık düşünülmelidir.

1) Çizim ideal ben imajının kâğıda yansıtılmış halidir.

2) Veya anne-baba (ebeveyn) imajının yansıtılmasıdır.

İllerdeki vak’ada büyük çizim anne-babanın güçlü, yeterli, bağımlı veya saldırgan, cezalandırıcı, tehdit edici olduğunu belirtir. Örneğin **Şekil 2b** “gücü”, “yeterliliği” ve “bağımlılığı” anlatan büyük bir anne figürüdür. Bir başka deyişle **3a** ve **3b** şekilleri eşit büyüklüktedir ve bu resimler tehdit edici, saldırgan ve cezalandırıcı olarak yorumlanabilir.

Resimler “ideal ben imajının” yansımaları olarak yorumlanırsa, o zaman çizimlerde yapılan yorumla göre denek yetersizlik duygusunu tamamlayıcı hayalcilikle gideriyor demektir. 3 tane 6 yaşında erkek çocuğunun yaptığı (**5a - 5b - 5c**) resimler 187.96 cm uzunluğundadır. **Şekil 5a** zayıf, tesirsiz, “büyük konuşan” bir kişinin resmidir. Yani, bu kişi aşağılık duygularını hayalcılığı ile kapatıyor demektir.

Şekil 5b ise yetersizlik duyguları içinde olan ve duygularını içe kapanıklık, aşağılık duygularıyla ifade eden bir ergenin resmidir. Sık sık “hasta” olur, okulda başarısızdır, diğer insanlara oldukça bağımlı ve uysal yapıdadır. **Şekil 5c** ise kendini yeterli bağımsız hisseden ve ne hayal kuran ne de aşağılık duygularına kapılan bir ergen resmidir.

YERLEŞTİRME

Beş genel olasılık vardır. Çizim sayfanın üst yarısına, alt yarısına, sol köşesine, sağ köşesine veya tam ortasına yerleştirilebilir.

Sayfanın üst yarısını kullanan çocuklarda yüksek başarı güdüsü oluyor. Sayfanın üst yarısını kullanan yetişkinler ise kendilerinden emin olmayan kendilerini boşlukta hissedenler oluyor’...

Çizimlerde genellikle sayfanın üst yarısını kullanan çocuklarda yüksek başarı güdüsü oluyor. Sayfanın üst yarısını kullanan yetişkinlerde kendilerinden emin olmayan, kendilerini havada boşlukta hisseden-

ler oluyor.

Çizimlerde sayfanın sol köşesini kullananlar sıkılgan, utangaç veya içine kapanıktırlar.

Sayfanın alt tarafını kullananlar metin, kolay yıkılmayan, sakin insanlardır. Ara sıra bu belirtiler depresyona girmiş veya yenilgi duygusuna kapılmış insanlarda da görülür.

Sayfanın ortasını kullananlar ise genellikle kendi kendini yönlendiren, uyumu kuvvetli olan ve kendisi merkezde olan insanlardır.

Deneyimlerine göre, insanlar nadiren sayfanın sağ köşesini çizimlerinde kullanırlar.

HAREKET

Sertlikten, en uç noktadaki oynaklığa kadar bir sıralama yapılırsa, hemen hemen bütün şekil çizimlerinde bir çeşit kinestetik gerginlik ima edilir. Çok fazla hareket ifade eden resimler sıklıkla güçlü ani hareketleri (impulse) bulunan insanlar tarafından çizilmektedir.

Rahatsız, huzursuz bir insan, bir hiparmanik çizimleri incelenirse hareket dolu resimler çizdikleri gözlenir. Çizgileri çok katı olan insanlar çok ciddidirler ve derinlerde yerleşmiş çatışmalar bulunur. Eğer çizim bir çeşit mekanik çizim ise, analist psikotik durumunu bildiren işaretlere karşı çok dikkatli olmalıdır. Örneğin **6a** ve **6b** şekilleri bir şizofren tarafından çizilmiş mekanik, hayatsız resimlerdir.

ÇARPILMALAR ve ATLAMALAR

Çarpık yapılmış veya atlanmış bölümler, o bölüm ile ilgili olan çatışmayı ortaya çıkarır. Voyeuristler sık sık gözleri atlarlar veya kapalı çizerler. (**Şekil 3b**) Seksüel çatışma içinde olanlar seks organı ile ilgili olan kısımları atlayacaklar veya çarpıtılmış olarak çizeceklerdir. Çocukca davranışları olan insanlar genellikle geniş göğüslü insan resimleri çizerler.

Baş bölgesi — İlk olarak çizilen bölümdür. Birçok insanın benliği (self) baş veya yüz içinde verilir. Eğer baş oldukça büyük çizilmiş ise bu denekin saldırgan, entellektüel ya da baş ağrıları olan biri, veya diğer somatik belirtilere sahip biri olduğu olasılıklarını getirir. Eğer yüz ve baş belirsiz donuk çizilmiş ise, denek oldukça sıkılgan ve utangaç olabilir.

Eğer **baş** son olarak çizilmişse, kişiler arası ilişkilerde ciddi rahatsızlıkları olduğu olasılığı ortaya çıkar.

Eğer vücut belli belirsiz buna karşılık **baş** tüm açıklığıyla çizilmişse, burada kişi kendisini tamamlayıcı faktör olarak hayalini kullanmayı alışkanlık haline getirmiş veya aşağılık duygularına sahip veya kendi vücut organlarından ve fonksiyonlarından utanç duyuyor olabilir.

Narsistik * veya homoseksüel insanlar tarafından en özen gösterilen şey saçtır. **Yüzdeki saç**, sakal, bıyık gibi belirlemeler seksüel yetersizlik

*Kendi kendine hayran olma hali

duyguları içinde olanlarda, erkeklikleriyle ilgili şüpheleri olanlarda ya da erkekliklerini elde etme çabası içinde olanlarda görülebilir. Ağız şekli düz bir çizgi eğimli çizgi, oval ve bazen de dişler belirtilerek çizilebilir. Eğer ağız çiziminde dişler de dahilse denek sadistik duygular içinde ve saldırgan olabilir, bu gelişim devresinde beliren bütün karakteristik özellikler gözden geçirilmelidir. Eğer ağız tek bir çizgi ile belirtilmişse, o kişi sözleriyle saldırgan olabilir. Eğer ağız oval veya dolu ve açık şeklinde belirtilmişse o kişi de oral erotik, bağımlı bir insan olabilir. Eğer dudaklar dolu ve hislere ait belirtiler taşıyorsa, denneğin efemine veya homoseksüel olduğu düşünülebilir.

Eğer gözler büyük çizilmiş ve erkek resmi yapılırken üstünde darbeler bulunuyorsa, denek hemen hemen kesinlikle bir homoseksüeldir. Eğer gözler kocaman fakat vücutlar atlanmış veya kaybolmuş durumda ise denek seksüel nesnelere veya hareketlerden hazduyan eğilimler göstermesi hususuna suçluluk ifade ediyor demektir. Eğer çizimde gözler büyük çizilmişse, klinik psikolog o kişinin ne derece paranoya eğilimleri içinde olduğunu araştırmalıdır.

Burun bir alet gibi düşünülür, yorumlanır. Eğer çengel gibi kıvrıntılı veya geniş çizilmişse, denek reddedilme ve hakir görülmeyi anlatıyordu. Eğer çizim benlik fikrinin (self-concept) yansıması ise ortaya çıkan fikirlerde tamamen benlik (self) duygularını anlatıyor demektir. Eğer resim benlik dışı (non-self) düşüncelerin yansıması ise o zaman ortaya çıkan duygular diğer insanlara yöneliktir. Eğer burun bilhassa büyük çizilmişse o zaman bu kişinin seksüel kudretsizlik, iktidarsızlık duyguları içinde olduğu söylenir. Genellikle erkek melankolikler özellikle burun bölümünü oldukça büyük çizerler.

15-20 yaş arasında olan saldırgan (agresive) gençler erkekliklerini (erkek rollerini) özellikle belirtmek için burunları büyük çizerler.

Resimde çene gücü ve kararlılığı anlatan sosyal bir biçimdir. Kocaman bir çene çizildiği zaman bunun benlik fikri ile olan açıklaması; güçlü güdülerin, saldırganlık eğilimlerinin güçsüzlük ve kararsızlığın bireydeki tamamlayıcı duygular olduğudur. Denneğin kendisini ifade etmediği çizimlerde çene büyük çizilmişse, denek yetersizlik duyguları içinde olan, saldırgan kuvvetli insanları anlatıyordu.

Resimlerde kulak detay olarak gözükür. Büyük çizilmiş veya özellikle belirtilmişse klinik psikolog duyma bölümünde herhangi bir hasar olup olmadığını veya paranoyalarda olduğu gibi duyma ile ilgili sanrılar görülüp görülmediğini veya duyma işitme güçlüğü olup olmadığını araştırmalıdır.

Boyun entellektüel kontrol ve id hareketleri arasındaki halka olarak görülmelidir. Uzun bir boyun çizen denek içinden gelen güdülerini yönlendirme kontrolünde zorluk çekiyor demektir. Uzun bir boyun aynı zamanda bu bölgede organik bir bozukluğun olduğunu da belirtir. Yutma zorluğu, histeri veya psikogenik midevi rahatsızlıkları olan insanlar oldukça

uzun boyunlu resimler çizerler. **Şizoid** veya **şizofrenik** olan kişiler sıklıkla abartılmış boyunlu resimler çizerler aynı 6a ve 6b'deki resimlerde olduğu gibi. Erkek ve kadın boyun resimleri arasında fark varsa, kadın resimde boyun hatta daha uzun ise, denek efemine*, bağımlı, sözel açıdan pasif bir insan olabilir.

Kollar ve Eller: Eller ve kollar vücudun idare edilen organlarıdır ve birbirleriyle ilişki içindedirler. Resimde eller saklı durumda ise kişi ilişkilerinde zorluk çekiyor veya masturbasyon gibi aktivitelerinden dolayı suçluluk duyuyor demektir. Eller resimde belirtilmiş fakat ölçü olarak abartılmış bir durumda ise, yetersizliğini kapatmak için tamamlayıcı davranışlar içinde olduğunu, ilişkilerindeki zayıflığını veya yetersizliğini anlayabiliriz. **Eller gölge olarak belirtilmişse**, denek ilişkilerindeki zayıflıktan dolayı endişe duyuyor demektir. Eğer **kollar vücutta yapışık bir durumda ise**, denek pasif ve savunucu duygular içinde demektir. **Kollar vücuttan uzak çizilmişse**, denek dışa yönelik saldırganlık duygularını anlatıyor demektir. Parmaklar, tırnaklar ve mafsallar son derece dikkatli çizilmişse, denek ya kompulsif ya da vücut fikirlerine ilişkin zorluklar içinde demektir.

Vücudun diğer bölümleri: Öncelikle ayak ve bacaklar çizilirse ve vücudun diğer kısımlarına daha da çok önem verilirse, kişi cesaretinin, ümidinin kırılmış olduğunu hatta depresyonda olduğunu anlatıyor olabilir. Erkek resminde kalçalar, kaba et bölümleri yuvarlak olarak belirtilmişse üstüne üstlük doğal olmayacak bir boyutta ise, denekte kuvvetli homoseksüalite eğilimleri vardır denebilir. Yine aynı yorum beden bölümü yuvarlak çizildiğinde de yapılır. Eğer dirsek mafsallarının ve diğer konuşmaya dayanan bölgelerin resmi de çizilirse denek ya ısrarlı, elinde olmayan davranışları olan ya da bağımlı, desteklenmek ihtiyacında belirsiz yapısı olan bir kimsedir. Eğer içsel (dahili) anatomi çizilmişse, denek mutlaka şizofren veya maniktir. Eğer tüm vücut belli belirsiz çizilmişse şekil 6a ve 6b 'de olduğu gibi denneğin şizofren olduğu düşünülebilir. **Çizim Çocuğun tasviri midir? Anneliği ifade eden bir şekil midir?** Bir kadın vücudunun hangi kısımları üzerinde duruluyor? Eğer göğüsler oldukça büyük ve dikkatlice çizilmişse, denegimiz güçlü bağımlılık ihtiyaçlarını dile getiriyor olabilir. Eller ve kollar uzunsu ve belli başlı çizilmişse, burada kişi koruyucu anne modeline olan ihtiyacını anlatıyor olabilir. Kadın şekli içindeki kadınsılık suni olarak kullanılmış veya sembolik detaylarla anlatılmışsa, denek bastırılmış oedipal* duygularını anlatıyordu. Erkek şekli içindeki erkeksi belirtiler ve omuzlar abartılmış bir durumdaysa, denegimiz erkekliğiyle ilgili olarak güvensizlik duygularına kapılmıştır.

GIYİM: Çizimlerin çoğu giydirilmiş durumdadır. Şekiller çıplak ve seks organları açık bir şekilde gösterilmişse, denek topluma karşı olan isyankârlık duygularını anlatıyordu veya seksüel (cinsel) çatışmalarının olduğunu bilincindedir. Ben fikrini

(self-concept) ifade eden şekil çıplak ise, denek vücut narsisizmini anlatıyor olabilir. Ben fikrini ifade eden şekil dikkatlice giydirilmişse burada kişi giyimi anlatıyor veya sosyal-narsisizmi belirtiyordur. Her iki halde ifade edilen narsistik duygular çocuksu ve bencil olan insanlarda bulunur.

Düğmeler genellikle bağımlı, çocukça davranışları olan, yetersiz kişilikteki insanları belirten göstergelerdir. Çizimde düğmeler yassı çizgilerle belirtilmişse, kişinin somatik zihin uğraşları olabilir. Kolları ve diğer göze çarpmayan alanlarda düğmeler belirtilmişse, bunu çizen kişi olasılıkla obsesif-kompulsif kişiliğe sahiptir.

Düğmeler, göğüs üzerinde belirtildiği zaman, oral ve duygusal yoksunluğu anlatırlar ve genellikle çocuksu, bağımlı insanların çizdikleri resimlerde kendilerini gösterirler. Kravat bir çeşit semboldür. Resim efemine ise ve kravat üzerinde dikkatlice durulmuş, özenle çizilmişse, bunu çizen kişinin homoseksüelliğinden bahsedebiliriz. Küçük çizilmiş bir kravat, bir organa ait olan aşağılık duyguları olduğunu fakat bunların bastırıldığını anlatır. Küpeler genellikle cinsiyetleri üzerinde fazla düşünen, aklını takmış kişiler tarafından çizilen belirleyicilerdir. Sigaralar, pipolar ve bastonlar genellikle erkekliklerini, kuvvetlerini elde etmeye çalışan insanların sembolleri olarak yorumlanırlar.

GRAFOLOJİ

Çizgi basınç, yön, süreklilik, ritm göz önünde bulundurulurken tanımlanır. Çizginin üstündeki basınç genellikle sahip olduğumuz enerjinin düzeyi ile ilişkilidir. Böylece fazlaca güdümlü ve arzu dolu insanlar genellikle kesin çizgiler çizerler. Fiziksel ve ruhsal nedenlerden dolayı enerji düzeyleri düşük olan insanların çizimleri hafiftir. Siklotimik*, atılgan, düşünmeden harekete geçen insanların çizimleri dalga gibi iner çıkar durumdadır, değişir.

Çizgi ya dikeydir ya yatay, ya saptanmıştır ya saptanmamıştır. Yatay çizgiler güçsüzlüğü, kadınsılığı hayal dünyasındaki yaşamı, dikey çizgiler ise aşırı aktiviteyi, hakkını korumaya yönelik bir tavır ve erkekliğe ait özelliklerin yoğunluğunu anlatırlar. Çizginin yönü belli ve tereddüt verici durumda değilse bu kişi güvenli, amacına ulaşmak için üstüne üstüne giden, ısrarlı birisidir. Görüşlerinde ve düşüncelerinde eksiklik olan kendine güveni olmayan insanların çizimleri hangi yöne gittiği belli olmayan, belirsiz çizgilerdir. Kesiksiz düz çizgiler hızlı, kararlı insanlara aittir. Kesikli ve eğrili çizgiler yavaşlığı ve kararsızlığı belirtir. Çok kısa, baştan savma çizilen çizgiler kişinin sıkıntıda olduğunu ve düşüncelerinde, davranışlarında kesin olmadığını belirtir. Eğer çizim serbest ve ritmik bir şekilde yapılıyorsa, çizen kişinin son derece rahat, sıkıştırılmamış, duygulu yapısı vardır demektir. Resim sıkışık bir şekilde yapılmışsa, denek gergin, içine kapanmış durumdadır. Resim aralıksız

çizgilerle çizilmiş köşeli ve açıkbir durumdaysa, kişi yalnızlık duygularını ifade ediyor ve dıştan gelen basıncılara karşılık kendisini koruyucuya ihtiyacı olduğunu bildiriyordu. Resimdeki gölgeler genellikle endişe halini bildirirler. Eğer cinsel organlar gölgelendirilerek çizilmişse, seksüel fonksiyonlara ilişkin endişe duyuluyor demektir.

Sayfanın üst noktasından deneğe doğru çizilmiş çizgiler o kişinin içe dönük, endişe içinde olduğunu söyler. Denekten sayfanın üst noktasına doğru çizilmiş çizgiler saldırganlığı ve dışa dönüklüğü anlatır. Sayfanın sağ tarafından sol tarafına doğru çizilmiş çizgiler içe dönüklüğü, yalnızlığı anlatırken, soldan sağa doğru çizilmiş çizgiler ise dışa dönüklüğü, sosyalliği ve destek ihtiyacında olduğunu anlatırlar.

Çeşitleri: Eğer denek "sopa" şekilleri çizerse bu sopalar kaçışın belircileri olarak yorumlanırlar. Bunlar sıklıkla kendine güvenleri olmayan, kendilerinden şüphe eden insanlar tarafından çizilirler. Eğer çizilen şeyler hokkabazlar, çizgi film kahramanları veya aptal görünümlü şeylerse bu durumda kişi insanlara olan düşmanlığını ve onlarla alay ettiğini anlatıyordu. Bu durum da sıklıkla 15-20 yaş arası olan kendilerini itilmiş, yetersiz gören gençlerde gözükür. Büyücüleri veya benzeri karakterleri çizenler de düşmanca duygularını anlatıyorlar ve ceza yanlısı olduklarını bildiriyorlardır. Kompulsif kişilik yapısına ait insanların çizdiği resimler hemen belli olur. Çok fazla detayla ilgilenirler.

TEMEL PROSÜDÜRDEKİ DEĞİŞMELER

Şekil çizme testinin çok değişik şekilleri vardır. En çok yapılanmış, en ağır şekli "Machover" tarafından tanımlanmıştır. Henüz yayınlanmamış fakat çok üretken olan birçok teknikler vardır.

ROSENBERG Bir-İnsan-Çiz Tekniği: Bu test tekniğinde deneğe istediği şekilde çizmesi için yeterli özgürlük tanınır, tamamladığı bir çizimi istediği gibi, istediği biçimde değiştirebilir. Karbon kağıt kullanılarak orijinal şekli daha sonra değiştirilmiş haliyle karşılaştırabilir.

Prosüdür (Usul).- Bu teknikte optimal sonuçlar elde etmek için yönlendirmede kullanılan sözcüklerin tam yerinde kullanılması gerektiği ve bunun da çok çetin bir iş olduğu hissine kapılınır. Hali hazırda yapılan araştırmalarda bu teknik en etkili yol biçimlerini belirtmek için yapılır.

1. Arasına karbon kağıdı konulan iki yaprak kağıt deneğe verilir, çizimlerin bu verilen kağıda yapılması istenir. Bir-İnsan-Çiz tekniğinde söylenmesi, açıklanması gereken standard sözler söylenir. Gerek kadın gerekse erkek çizimlerinde Machover tekniğinde belirtilen değiştirilmiş sorular yöneltilecek bir çeşit soruşturma yapılır. (Bu kişi neye benziyor gibi vs.)

2. Testi yapan kişi karbon kağıdını çıkarır, alttaki kağıdı daha sonraki değişiklikler yapıldıktan sonra

*Aşırı hüznün ve neşe arasında gidip gelme. Mani-melankoli.

karşılaştırmak amacıyla muhafaza eder. Üstteki kağıdı deneğe verirken şu açıklamaları yapar: "Şimdi bu resmi istediğin gibi değiştirme hakkına sahipsin. İşaretle, sil, çiz, derle topla istediğin düzeltmeyi yap. İstediyin değişikliği istediğin oranda yapacak kadar kendini rahat hisset. Şimdi kağıdının başına git ve değişiklikleri yapmaya başla". Değişikliklerin kadın ve erkek resimlerinde aynı şekilde yapılması istenir. Bazı durumlarda kağıt üzerinde oldukça hafif değişiklikler yapılırsa da, test anındaki gözlemler hangi değişikliklerin yapıldığını açıkça ortaya koyar. En sonunda yapılan değişikliklerle ilgili olarak son bir inceleme daha yapılır.

DEĞİŞİKLİĞİN DEĞERİ- (Yaptırılan değiştirmenin değeri)

Kullanılan bu teknikte, başlangıçta yapılan çalışmalar, çizilen resimler yalnızca klinik değerler taşınması açısından önemlidir.

1) Düşmanlığın göstergesi. Saldırgan, düşmanca davranışları olan kişiler çizdikleri resimlere bu duygularını yansıtırlar. Resim yeniden çizildiğinde görülen değişiklikler düşmanlığın kendine karşı mı, yoksa anne-babasına karşı mı olduğunu ortaya çıkarır. Buna benzer bir çalışma çocuklarla yapılan Oyun-Terapi tekniğinde de gözükabilir. Bu teknikte çocuklar anne-babaları simgeleyen oyuncaklara zarar verebilir, kırabilirler.

2) Sertlik-Esneklik Faktörleri. Kaybolmuş, silik insanlar orijinal çizimlerini değiştirmeye isteklidirler. Buna karşılık sert, katı olanlar ise değişiklik yapamazlar veya istekli değildirler.

3) Dinamik Elemanlar (kompleksler vs.). Cinsel rahatsızlıklar, vücudun diğer kısımlarıyla ilgi olan ciddi bozukluklar, esas çatışmaların yansımaları.

4) Ciddi intibaksızlıkların teşhisi. Yapılan değişikliklerin derecesi ve doğası (nasıllığı) duygusal rahatsızlıkları olan insanların orta derecede mi yoksa ciddi bozukluğu mu var konusunda aydınlatıcı bilgi verir.

Methodun Açıklaması: 1) D, 29 yaşında, kişilik bozukluğu ve duygu yokluğu nedenleriyle hastaneye yatırılmıştı. Kadın resmi çizmesi istendiğinde çıplak şehvet dolu bir kadının resmini yaptı. Daha sonra istediği değişiklikleri yapabileceğinin söylenmesi üzerine o kadının resmini "şeytan" resmine benzer bir biçime soktu. Şeytana ait olan boynuzu, uzun tırnaklı ayakları, kuyruğu, tüm vücudunu saran saçı, açıkça belirtilmiş keskin dişleri de ilave etti. Resim hakkında daha fazla soru sorulduğunda, çizdiği kadın resmine "su perisi" adını taktı veya kurtla kelebek arasında bir çeşit böcek olarak yorumladı. Daha çok üstüne gidildiği zaman yine bu resimle "şeytani" anlatmak istediğini belirtti. Çizdiği erkek resmi ise giydirilmiş, iyi bir şekilde bütünleştirilmiş resimdi. Yüksek topuklu ayakkabılarıyla, boks eldivenleriyle sanki bir kovboyu andırıyordu. Burada yapılan yorum şu idi: kadınlara karşı oldukça yüksek

düzeyde düşmanlık duyguları, ataklık ile seksin birleştirilmesi, mastürbasyona ilgi.

2) C, 29 yaşında, lise mezunu, depresyon, hafıza kaybı ve asosyal duygulanımlar nedeniyle bir klinikte tedavi altına alınmış. Halen var olan gerileme belirtilerinden dolayı şizofren teşhisi konuldu. Çizdiği erkek resmi kabaydı ve "kendi kendine yürüyen, giyinmiş, tertemiz bir iş adamı" olarak tanımlanıyordu. Ayrıca ..."İyi bir konuşmacı"... seks hayatını kontrolü altında tutan gibi özelliklikler de eklenebilirdi. Resmini biraz değiştirmesi rica edildiğinde iş adamını kırılmış saçlarıyla, teşhir ettiği cinsel organıyla (penis) yürüyen ve yürüdükçe idrarını yapan bir "şeytana" dönüştürdü. Daha sonraki soruşturmada, "kendi kendine çişini yaparak yürüyor... cin fikirli, bu nedenle o bir şeytandır... etrafında kimse olmadığı zaman istediğini yapar o" şeklinde bir yorum yaptı. Çizdiği kadın resmi ise çok basitti, değiştirmesi istendiğinde ortaya "eşek" resmi çıktı ve cinsel organları tüm ayrıntılarıyla belliydi.Örneğinvajinası, göğüsleri, kafasındaki boynuzlar vs. Bu değişiklikler hastanın (muhtemelen) gerilemiş impulsarı olduğunun, aklını seksüel problemlere taktığının açık belirleyicileriydi.

ÇİZ VE HİKÂYE ANLAT TEKNİĞİ

Deneğimiz erkekse, bir kağıt üzerine iki adam ve bir kadın veya deneğimiz kadınsa yine bir kağıt üzerine iki kadın ve bir adam çizmesi istenir. Daha sonra çizdiği üç resmi içeren bir hikâyeye anlatması istenir.

Deneğin üzerinde hikayeyi yönlendirebilmesi, biçimlendirebilmesi açısından bir çeşit baskı kurmak için 2-3 dakikalık zaman tanınması faydalıdır. Zamanı sınırlarken katı bir tutum içine girilmesinde, esas amaç denek üzerinde bir çeşit baskı kurmak olmalıdır.

Bu teknik ilişkinin üçlü olmasını sağlar, anlatılan hikaye deneğin kişiler arasındaki ilişkilerini yansıtabilir ve kişi bu yansıtmayı yaparken çevre ile olan ilişkilerinde kendi şahsi mizacını da ortaya koyacak yorumlar yapacaktır. Gençlere iki tane birbirine eşit cinsel şekiller gösterildiğinde bunlardan bir tanesini tahrip ettiklerini gördüm II. Dünya Savaşı gazilerinde yapılan son araştırmalar, tekrardan ortaya çıkan olaylar, hadım edilme korkusunu (castration) göstermiştir. Kadın şekli ilk kocasını veya sevgilisini bırakıp kaçan ve "başka bir adamla" beraber olan bir kadının resmi olarak tanımlandı. Şizofrenlerin anlattığı hikâyelerde deneğin kendine özgü yönlendirmesiyle bir ya da birçok şekil anlatılırken atlanır, ihmal edilir.

SONUÇ

Resim çizme analizi klinik ve araştırmalar açısından faydalı bir tekniktir. Bilimsel olarak kullanılmasına rağmen, teknik olarak bilimsel geçerliliği yoktur. Tedbirli ve yeterli uygulama yapılırsa deneğin iç yüzünü kavramada kanıt olabilir.

